

**DEĞİŞİK AÇIK VE YEŞİL ALANLARDA
BİTKİSEL TASARIM YÖNÜNDEN
GÜVENİLİRLİK FAKTÖRÜNÜN ANALİZİ**

Halime Gamsız ÖZDEMİR

**Yüksek Lisans Tezi
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı
Prof. Dr. Hasan YILMAZ
2012
Her hakkı saklıdır**

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DEĞİŞİK AÇIK VE YEŞİL ALANLARDA BİTKİSEL TASARIM
YÖNÜNDEN
GÜVENİLİRLİK FAKTÖRÜNÜN ANALİZİ

Halime Gamsız ÖZDEMİR

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

ERZURUM
2012

Her hakkı saklıdır

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAY FORMU

DEĞİŞİK AÇIK VE YEŞİL ALANLARDA BİTKİSEL TASARIM YÖNÜNDEN
GÜVENİLİRLİK FAKTÖRÜNÜN ANALİZİ

Prof. Dr. Hasan YILMAZ danışmanlığında, Halime Gamsız ÖZDEMİR tarafından hazırlanan bu çalışma 23/02/2012 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak **oybirliği/oy çokluğu (.../...)** ile kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Hasan YILMAZ

İmza

Üye : Doç. Dr. İsmail ÖZTÜRK

İmza

Üye : Yrd. Doç. Dr. Nalan YILDIZ

İmza

Yukarıdaki sonucu onaylıyorum

Prof. Dr. İhsan EFEOĞLU
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaklardan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak olarak kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

DEĞİŞİK AÇIK VE YEŞİL ALANLARDA BİTKİSEL TASARIM YÖNÜNDEN GÜVENİLİRLİK FAKTÖRÜNÜN ANALİZİ

Halime Gamsız ÖZDEMİR

Atatürk Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Hasan YILMAZ

Geleceğe yönelik yapılan tüm planlama ve tasarımlarda güvenli mekânlar oluşturulması bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu çalışma bitkisel tasarım yönünden güvenli park tercihlerini belirleyerek, güvenli mekân tipolojilerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu bağlamda araştırma Erzurum kenti ve yakın çevresinde bulunan 100. yıl parkı, Tavşanlı park, Peyzaj Mimarlığı Bölüm Arberetumu, Çeçenistan parkı ve Kuğulu park gibi rekreasyonel alanlarda yürütülmüştür. Ayrıca örnek alan teşkil etmesi için dünyanın farklı ülkelerinden seçilmiş değişik bitkisel tasarım ve farklı peyzaj karakterlerine sahip uygulamaların yer aldığı açık ve yeşil alanlardan da genel görüntüler yer almıştır. Çalışmanın ana materyalini bu açık-yeşil alanları temsil eden ve peyzajın farklı karakterlerini (açık peyzaj, kapalı peyzaj, gizemli peyzaj, vs.) yansıtan tipik görüntüler oluşturmaktadır. Her bir alandan 6'şar adet fotoğraf kullanılarak toplam 6x6=36 adet fotoğraf üzerinde 200 kişilik katılımcı tarafından güven parametresi ve görsel peyzaj kalite değerlendirmesi yapılmış. Katılımcılar tarafından fotoğraflara algısal parametreler göz önüne alınarak puan verilmiş, en yüksek güven puanı A3 (genel görüntü)' e ait olurken onu ikinci sırada A6 (genel görüntü) ve üçüncü sırada A1 (genel görüntü) izlemiştir. Analiz sonuçlarına göre en çok tercih edilen görüntülere ilişkin mekânsal karakteristikler ortaya koyulmuştur. Araştırmada kullanılan yöntemin analiz sonuçlarına dayanılarak istatistiksel anlamda anlamlı veriler elde edilmiştir. Araştırma bulgularının değerlendirilmesi sonucunda güven ile uyum, açıklık, düzen, doğallık, perspektif ve manzara güzelliği parametreleri arasında pozitif ilişki saptanmış ve mekân tercihleri üzerinde doğrudan etkili oldukları bulunmuştur. Sonuç olarak, güvenli mekân tipolojileri belirlenerek, buna bağlı şekilde mevcut açık ve yeşil alanların güven açısından yeniden gözden geçirilmesi ve ıslah edilmesi gerekmektedir sonucuna varılmıştır.

2012, 109 sayfa

Anahtar Kelimeler: Görsel peyzaj kalitesi, Bitkisel tasarımda güvenlik, Açık ve yeşil alanlar, Erzurum

ABSTRACT

MS Thesis

DIFFERENT OPEN AND GREEN SPACES İN TERMS OF PLANT DESİGN SAFETY FACTOR ANALYSİS

Halime Gamsız ÖZDEMİR

Atatürk University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of landscape architecture

Supervisor : Prof. Dr. Hasan YILMAZ

Made for the future of all planning and design creation of safe spaces has become a necessity. This study design in terms of plant safety by determining the preferences of park, aims to demonstrate a safe space typologies. In this context, research and in the vicinity of Erzurum city, 100 year, park, parking Tavsanlı, Landscape Architecture Section Arberetumu, Chechnya, such as parks and recreational areas, parking Kugulu conducted. In addition, to set an example for the different countries of the world have selected different plant design and applications of different characters including landscaping and green space, open to the general pattern has taken place. The main material for the study of this open-green spaces and landscapes that represent different characters (the open landscape, indoor landscaping, a mysterious landscape, etc..) Images reflecting the typical form. 6 on the images of each field using a total of 200 people participating in the photo 6x6 = 36 units, and the visual landscape quality assessment was conducted by the confidence parameter. Participants on a picture by perceptual parameters, taking into account the points given to each, the highest confidence rating to A3 (general view) that belongs to him in second place while the A6 (overall image), and third in the A1 (overall image) was followed.. Based on the results of the analysis method used in the study were obtained from the statistical sense, meaningful data. Evaluation of research findings as a result of compliance with the trust, openness, order and spontaneity, and beauty of the landscape perspective and a positive correlation between the parameters were determined and were found to be a direct effect on place preference. As a result, determining a safe space typologies, open and green spaces exist in the form attached to it in terms of the trust must be concluded that the review and improvement.

2012, 109 pages

Keywords: The quality of the visual landscape, safe plant design, open-green spaces, Erzurum

TEŞEKKÜR

Tezin hazırlanma sürecinde bana en büyük desteği veren, alıŐmayı yönlendiren, bu alıŐmanın ortaya çıkmasında emeği geçen, hocam Sayın Prof. Dr. Hasan YILMAZ'a, tüm sabrı, yardımları, emeği ve desteği için en içten teŐekkürlerimi sunarım.

Tez çalıŐmam sırasında istatistiki bilgilerinden yararlandığım Ziraat Mühendisi Sayın Yrd. Doç. Dr. MemiŐ ÖZDEMİR'e teşekkür ederim.

Ayrıca her türlü zorluğu ve sorunu aŐmamda en büyük desteğim olan eŐim Peyzaj Mimarı Ali ÖZDEMİR'e, kardeŐim İnŐaat Mühendisi Adem GAMSIZ'a ve kardeŐim Maden Mühendisi Tolga ÖZDEMİR'e tez çalıŐmam süresince hep yanımda oldukları ve bana destek verdikleri için teşekkür ederim.

Son olarak tüm hayatım boyunca olduğu gibi bu çalışmanın tamamlanmasında da her türlü maddi, manevi yardım ve desteği benden hiçbir zaman esirgemeyen ANNEME ve BABAMA sonsuz sabırları için teşekkür ediyorum.

Halime Gamsız ÖZDEMİR

Ocak 2012

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	vi
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	viii
1. GİRİŞ.....	1
1.2. Ülkemizde ve Yurtdışında Açık- Yeşil Alanların Mevcut Durumu.....	9
1.3. Açık-Yeşil Alanların Sınıflandırılması	12
1.4. Yeşil Alanların İşlevleri	16
1.5. Açık- Yeşil Alanlarda Bitkisel Tasarım Kriterleri	18
1.6. Görsel Peyzaj Kalitesi	24
1.7. Güvenlik Hissi ve Mekan İlişkisi	29
1.8. Suç Kavramı	30
1.9. Suç - Suç Korkusu İlişkisi	31
1.10. Suç Korkusunun Toplum Üzerindeki Etkileri.....	34
1.11. Güvenlik Duygusu ve Mekân İlişkisi.....	35
1.12. Diğer İnsanların Varlığı, Güvenlik Duygusu ve Mekân İlişkisi	38
2. KAYNAK ÖZETLERİ	41
3. MATERYAL ve YÖNTEM.....	46
3.1. Materyal.....	46
3.1.1. Erzurum ilinin genel doğal ve kültürel yapısı	47
3.1.2. 100. Yıl Parkı	49
3.1.3. Tavşanlı Park.....	51
3.1.4. Çeçenistan Parkı	53
3.1.5. Kuğulu Park.....	55
3.1.6. Peyzaj Mimarlığı Bölüm Arberetumu	57
3.1.7. Genel Görüntüler	59
3.2. Yöntem	59
3.2.1. Katılımcıların güven isteklerinin anket çalışması ile belirlenmesi	68

3.2.2. Görsel peyzaj kalitesi değerlendirme süreci.....	68
3.2.2.a. Görsel peyzaj kalite analizinin değerlendirilmesi	69
3.2.2.b. İstatistiksel analiz	71
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	72
4.1. Ankete Katılanların Bireysel (Demografik) Özellikleri.....	72
4.1.1. Anket sorularının cinsiyet faktörüne göre analizleri	73
4.1.2. Anket sorularının medeni durum faktörüne göre analizi.....	74
4.1.3. Anket sorularının yaş durumuna göre analizi.....	76
4.1.4. Anket sorularının mesleki duruma göre analizi	78
4.1.5. Katılımcıların parka gitme sıklığı analiz sonuçları	80
4.1.6. Katılımcıların rekreasyon alanında geçirdikleri zaman ve günün hangi saatlerinde gittikleri analiz sonuçları	80
4.2. Güvenilirlik algısı analizi	81
4.2.1. Görüntülerin güvenilirlik puanlarına göre değerlendirilmesi.....	82
4.2.2. Güven puanı en yüksek olan görüntülerin görsel kalite parametreleri puanları	87
4.2.3. Güven parametresi puanlarının algıya dayalı parametrelerle (görsel peyzaj kalite parametreleri) ilişkisinin istatistikî değerlendirilmesi.....	94
5. TARTIŞMA ve SONUÇ.....	95
KAYNAKLAR	103
EKLER	107
EK 1.....	107
ÖZGEÇMİŞ	110

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Peyzaj Kalite Kavramı Modeli	26
Şekil 1.2. Suç – Suç Korkusu İlişkisi Ön Modeli	32
Şekil 1.3. Hunter’ın Suç Korkusuna İlişkin Modeli	33
Şekil 1.4. Wilson ve Kelling’in Suç Korkusuna İlişkin Modeli	34
Şekil 3.1. Çalışma kapsamında yer alan açık-yeşil alanların konumu.....	46
Şekil 3.2. 100. Yıl Park’ının konumu	49
Şekil 3.3. 100. Yıl Parkı’nın üstten görüntüsü.....	50
Şekil 3.4. 100. Yıl Park’ında bir yürüme yolu.....	50
Şekil 3.5. 100. Yıl Park’ının topoğrafik yapısı	50
Şekil 3.6. Tavşanlı Park’ın üstten görüntüsü	51
Şekil 3.7. Tavşanlı parkının üst giriş kısmından bir görüntü.....	52
Şekil 3.8. Parktaki piknik alanından bir görünüm	52
Şekil 3.9. Tavşanlı parkından bir görüntü.....	52
Şekil 3.10. Çeçenistan Parkı’nın üstten görüntüsü.	53
Şekil 3.11. Çeçenistan Parkından bir görüntü.....	54
Şekil 3.12. Çeçenistan Parkından bir görüntü.....	54
Şekil 3.13. Çeçenistan Parkından genel bir bitki görüntüsü	55
Şekil 3.14. Kuğulu park’ın üstten görüntüsü	55
Şekil 3.15. Kuğulu parktan bir görüntü	56
Şekil 3.16. Kuğulu parktan bir görüntü	57
Şekil 3.17. Pey. Mim. Böl. Arberetumunun üstten görüntüsü.....	58
Şekil 3.18. Alandan bir görüntü	58
Şekil 3.19. Alandan bir görüntü	59
Şekil 3.20. Çalışmaya ait akış şeması	60
Şekil 3.21. Dünyadaki değişik bitkisel tasarım alanlarından genel görüntüler.....	62
Şekil 3.22. 100. Yıl Parkından bitkisel tasarım örnekleri	63
Şekil 3.23. Çeçenistan Parkından bitkisel tasarım örnekleri	64
Şekil 3.24. Kuğulu Park’tan bitkisel tasarım örnekleri.....	65
Şekil 3.25. Tavşanlı Park bitkisel tasarım örnekleri	66

Şekil 3.26. Peyzaj Mimarlığı Bölüm Arberetumundan bitkisel tasarım örnekleri	67
Şekil 4.1. Güven puanı en yüksek olan görüntüler	85
Şekil 4.2. Güven puanı en düşük olan görüntüler	86
Şekil 4.3. A3'ün görsel peyzaj kalite parametreleri puan dağılımı.....	87
Şekil 4.4. A6'nın görsel peyzaj kalite parametreleri puan dağılımı	88
Şekil 4.5. A1 görsel peyzaj kalite parametreleri puan dağılımı	89
Şekil 4.6. G3'ün görsel peyzaj kalite parametreleri puan dağılımı.....	90
Şekil 4.7. A2'nin görsel peyzaj kalite parametreleri puan dağılımı	92
Şekil 4.8. D6'nin görsel peyzaj kalite parametreleri puan dağılımları	93
Şekil 4.9. D3'ün görsel peyzaj kalite parametreleri puan dağılımı.....	94

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1. Araştırılan parametreler ve bunlara karşılık gelen soru ve puanlama	70
Çizelge 4.1. Katılımcıların demografik özellikleri	72
Çizelge 4.2. Katılımcıların cinsiyet faktörüne göre parkı tercih önceliği.....	73
Çizelge 4.3. Cinsiyet faktörüne göre parklarımızdaki en büyük eksiklik analizi	74
Çizelge 4.4. Cinsiyet faktörüne göre katılımcıların kendilerini daha az güvende hissettikleri mekan analizi	74
Çizelge 4.5. Katılımcıların medeni durum faktörüne göre parkı tercih önceliği.....	75
Çizelge 4.6. Medeni durum faktörüne göre parklarımızdaki en büyük eksiklik analiz	75
Çizelge 4.7. Medeni durum faktörüne göre katılımcıların kendilerini daha az güvende hissettikleri mekan analizi	76
Çizelge 4.8. Katılımcıların yaş durum faktörüne göre parkı tercih önceliği	76
Çizelge 4.9. Katılımcıların yaş durum faktörüne göre parklarımızdaki en büyük eksiklik analizi	77
Çizelge 4.10. Katılımcıların yaş durum faktörüne göre kendilerini daha az güvende hissettikleri mekân analizi	77
Çizelge 4.11. Katılımcıların mesleki durum faktörüne göre parkı tercih önceliği	78
Çizelge 4.12. Katılımcıların mesleki duruma göre parklarımızda görülen en büyük eksiklik analizi.....	79
Çizelge 4.13. Mesleki durum faktörüne göre katılımcıların kendilerini daha az güvende hissettikleri mekân analizi	79
Çizelge 4.14. Katılımcıların parka gitme sıklığı analiz sonuçları.....	80
Çizelge 4.15. Katılımcıların rekreasyon alanında geçirdikleri zaman analizi	81
Çizelge 4.16. Katılımcıların günün hangi saatlerinde parkı tercih ettikleri analiz sonuçları	81
Çizelge 4.17. Güvenilirlik analizi yapılan görüntülerin güven puanı ortalamaları ve toplamları.....	83
Çizelge 4.18. Rekreasyonel alanlarda güven puanı en yüksek olan görüntüler ve ortalama puanları	84

Çizelge 4.19. Rekreatyoneel alanlarda güven puanı en düşük olan görüntüler	84
Çizelge 4.20. A3'ün görsel peyzaj kalite parametreleri puanları.....	87
Çizelge 4.21. A6 görüntüsünün görsel peyzaj kalite parametreleri puanları.....	88
Çizelge 4.22. A1'in görsel peyzaj kalite parametreleri puanları	89
Çizelge 4.23. G3'ün görsel peyzaj kalite parametreleri puanları.....	90
Çizelge 4.24. A2'nin görsel peyzaj kalite parametreleri puanları	91
Çizelge 4.25. D6'nın görsel peyzaj kalite parametreleri puanları	92
Çizelge 4.26. D3'ün görsel peyzaj kalite parametre puanları	93

1. GİRİŞ

Çağımızda artan kentleşme hareketleri sonucu nüfus kentsel mekânlarda yoğunlaşmış, kentsel yaşama mekânları insan konforu, sağlığı ve estetiği açısından giderek bozulmaya başlamıştır. Kentsel mekanlar ekolojik, estetik ve fonksiyonel açıdan yeniden şekillenirken çoğu kez doğal ve kültürel peyzaj geri dönüşümü zor yaralar almıştır. Bu durum beraberinde birçok çevre sorununu getirmiştir. Ulaşım sorunu başta olmak üzere otopark yetersizliği, açık-yeşil alan tahrip edilmesi, gürültü, hava, su ve toprak kirlilikleri, tarım alanlarının elden çıkması, rüzgâr koridorlarının kapatılması geçirimsiz beton yığınları şeklindeki fiziki yapılaşma çoğu kentleri yaşanmaz duruma getirmeye başlamıştır. Betonlaşmanın ve tekniğin yoğun baskısı altında olan kentsel mekânlarda açık-yeşil alanlara olan talep ve ilgi giderek artmaktadır. İnsanların nefes alacağı, rekreasyonel ihtiyaçlarını giderici, iklimi yönlendirici, doğa ile özlemi giderici gibi birçok fonksiyonları üstlenen kentsel açık-yeşil alanların sosyo-ekonomik ve kültürel yapıya göre planlanması giderek daha önemli bir konuma gelmiştir.

Açık ve yeşil alan kavramları, çeşitli araştırmacılar tarafından benzer şekilde tanımlanmıştır. Açık alan kavramı, kent dokusunun önemli temel elemanlarından birisi olup, mimari yapı ve ulaşım alanları dışında kalan açıklıklar veya boş alanlar olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir deyişle, dış mekân üzerinde herhangi bir amaca göre yapılaşmanın olmadığı ve herhangi bir rekreasyonel kullanımı için uygun potansiyel imkanı bulunan alanlar olarak algılanmaktadır. Örneğin su yüzeyleri, üzerinde bitkisel eleman bulunmayan veya çok sınırlı sayıda bulunan meydanlar ve ulaşım alanları açık alan olarak tanımlanmaktadır (Akdoğan 1987).

Yeşil alan kavramı ise, mevcut açık alanların bitkisel elemanlar (odunsu ve otsu bitkiler) ile kaplı veya kombine edilmiş yüzey alanları olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre her yeşil alan bir açık alan niteliğindedir. Ancak her açık alan yeşil alan olmayabilmektedir.

23804 sayılı imar yönetmeliğinde, yeşil alan kavramı “toplumun yararlanması için ayrılan oyun bahçeleri, dinlenme, gezinti, piknik, eğlence ve kıyı alanları toplamıdır. Interpol ölçekteki fuar, botanik, hayvanat bahçeleri ve bölgesel parklar da yeşil alan kapsamındadır” denilmektedir. Aktif yeşil alan kavramını ise kent ve mahalle parkı, çocuk bahçesi ve oyun alanlarının toplamıdır şeklinde tanımlanmaktadır (Gül ve Küçük 2001).

Açık ve yeşil alanlar, insanların yaşantısını sürdürdüğü kapalı mekânlar dışında kalan alanlar ya da bir bakıma açık yüzeylerdir. Yeşil alanlar, kent içi ve kırsal karakterlerdeki yerleşmelerde, insanın ya da toplumun çeşitli rekreatif gereksinimleri için yararlandıkları alanlardır. Açık ve yeşil alanlar kent ve kasabalar için insanların solunum organları olarak kabul edilirler ve insanların temiz hava kadar gezme, dinlenme, seyretme, zevk alma gibi rekreatif ve estetik doğal gereksinimlerinin karşılanması açısından da önemlidir.

Genel Açık- Yeşil Alan Planlamasının Gerekliliği

Kentleşme, bir bakıma kentin merkezinden dışa doğru büyümesi, merkezde de mevcut dokunun yenilenmesi ve çağdaş gereksinimlere uygun bir şekilde yeniden biçimlendirilmesi demektir. Çarpık kentleşme ise, bu sürecin plansız, programsız ve projersiz bir şekilde, geliş güzel, düzensiz, hızlı ve kontrolsüz bir biçimde oluşmasıdır.

Kentleşme hareketleri insanlığın var oluşundan bu güne süre gelen bir olgudur. Kentlerin kuruluş nedenlerini sosyal ve ekonomik gereksinimler oluşturmuştur. Doğanın parçası olan insan doğadan korunmak için barınma gereksinimi ile başlayan konut yapımı konutlarda barınan insanlar arasında iş ve menfaat birliği yaratarak ilk sosyal davranışı başlatmış, beslenme ve kazanç sağlamak amacı ile mal değişim zorunluluğu ekonomik düşüncüyü başlatarak ilk yerleşim birimini oluşmasına ve bu oluşumun büyüyüp gelişmesi de kentlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Zengin 2001).

İlk kentler sosyal ve ekonomik aktivitelere olanak sağlayan su kenarları, ormanlar, önemli ulaşım yollarının kavşakları, ulaşım olanak sağlayan kısa mesafeli deniz ve

kara yolları, topraktan elde edilen ham maddelerin bulunduğu bölgeler uygun iklim ve verimli toprağın bulunduğu yerlerde veya yakınında kurulmuştur (Gürpınar 1993).

Doğada üstünlük kurmaya yönelik bir arayış insan ile insanın içinde yaşadığı çevresi arasında uyumu bozmuştur. Bilim olanakları ile insan kendini yeterince güçlü gördüğü zaman doğayı sınırsızca kullanmaya başlamıştır. Ancak insanoğlu uzun süre doğaya verdiği zararlardan habersiz yaşamıştır (Keleş ve Hamamcı 1993).

İnsanın bir yandan hızlı gelişen bilim, teknoloji ve sanayi ile doğaya hâkim olduğunu ekonomik açıdan da yaşam düzeyini yükselttiğini diğer yandan da kendi yaşamına koştuğu doğayı hızla ve bilinçsizce ve acımasızca yok etmektedir (Uslu 1989).

Günümüz kentlerinde yaşanan mekân-zaman sıkışması anlam kaymalarına kentsel mekânı insancıl değerlerden koparmaya insanı giderek evresine karşı yabancılaştırmaya itmektedir. Modern teknolojinin oluşturduğu kentlerde bir türlü iletişim kuramayan insanın yabancılaşması, kendini yersiz yurtsuz hissetmesi, ait olma duygusunu yitirmesi, günümüz çevresel estetik ve etik sorumluluk gerektiren olgulara karşı daha duyarlı olmayı gerekli kılmaktadır (Aydınlı 1986).

Kalıcı bir yaşam için; sağlıklı temiz çevreler yeni iş olanakları veya uyumlu çevre arayışları nedeni ile kırsal alandan kaçarak yöre kentlere göçler başlamıştır. Buna rağmen sistemin iyi işlediği yaşayanlarına iyi bir yaşama kalitesi yaşam biçimi sunabilen ekonomik gelişme ile birlikte kaliteli bir yaşam çevresi sağlayabilen yüksek düzeyde katılım ve sosyal ilişkilerin geliştirildiği ait olma duygusu ve insan onurunun var olduğu örnek kentlerde mevcuttur (Anonim 1996a).

Her türlü estetik kaygıdan uzak, insan ve çevre uyumunu dikkate almayan altyapı, su, yol, kanalizasyon sorunlarını çözmeyen, kentleşmenin çarpık ve düzensiz oluşumu, iyi, güzel ve anlamlı bir yaşamı olanaklı kılmamaktadır. Çarpık kentleşme, ulaşım ve haberleşmede kargaşaya, gürültüye ve tıkanıklığa yol açtığı gibi, sağlık, eğitim ve kültürel hizmetlerin yaygın bir biçimde, merkezi olarak ve rasyonel bir biçimde örgütlenip yeri-

ne getirilmesini de olanaksız kılmaktadır. Sonunda, insanlar maddi açıdan yoksunlaşıp, manevi açıdan da çöküntü içine girerlerken, kentin kendisi de, bir taş ve beton yığını olup çıkmaktadır.

Çarpık ve düzensiz kentleşmenin ortaya çıkardığı olumsuz sonuçları şöyle sıralayabiliriz: plansız, programsız ve projesiz bir biçimde, eski açık ve yeşil alanları, yani ormanları, bağ ve bahçeleri, tarlaları, çayırları ve meraları parselleyip satarak yerleşim alanlarına dönüştürmek, kentin yakın çevresinin işyerleri ve konutlar şeklinde yerleşim alanına dönüştürülmesi, sadece yeşil alanların ortadan kaldırılmasına yol açmaz, aynı zamanda, kentsel büyüme ve gelişmeyi, düzensiz ve çarpık bir biçimde hızlandırmaktadır. Böylece, çocuklar oyun yerlerinden, büyükler dinlenme, gezme ve eğlenme yerlerinden, yaşlılar ise dinlenme yerlerinden yoksun bırakılmış olunur (Taner 1978).

Bu süreci hızlandıran bir başka etmen, bu dönüşüme öncülük eden insanların yeşil alan bilincinden yoksun olmalarıdır. Başka bir deyişle ister ekonomik ve sosyal koşulların getirdiği baskılardan, isterse dolaysız bir biçimde ortaya çıkan, çevreye ve yeşil alana olan duyarsızlıktan olsun, çarpık kentleşme, gecekondulaşma ve yeşil alanların ortadan kaldırılmasını etkileyen bir etmende, yeşil bilincin insanlarda eksik olmasıdır. Çevre bilinci ya da yeşil alan bilincindeki bu eksiklik, kendisini iki biçimde ortaya koymaktadır. Birincisi, çarpık kentleşmenin ortaya çıkardığı, olumsuz nitelikli ekonomik ve sosyal koşulların baskısında kalan insanların, daha önce kendilerinde var olan bu bilinci yitirmeleri, çevrelerine ve yeşile duyarsız kalmalarıdır. İkincisi, kırsal kesimde yeşil alan içinden çıkıp gelen insanların, daha yüksek ücret, daha iyi ekonomik ve sosyal koşullar oluşturma adı altında, yeşil alana duyarsız kalmaları. Bu ikinci durum, kısa bir süre önce, yeşillikler içinden çıkıp gelmiş insanların, yeşilin anlamını ve önemini pek kavrayamamış olmalarından gelir (Keleş 1992).

Bu insanlar bir bakıma, denizin içinde olup ta denizi bilmeyen balıklar gibidir. Bu tip insanların yanı sıra, bir de kendi evindeki çiçeğe aşırı duyarlı olup, parka gelirken oradaki çiçekleri sorumsuz bir şekilde koparabilen, kendi bahçesine fidan dikerken, ormana geldiği zaman, ağaçları kesip, yakıp yok edebilecek kadar bencil olan insan tiplerini de

eklemek gerekir. Bu tür insanlar sadece kendi görüş alanını daraltıyor diye penceresinin biraz ilerisinde duran yüz yıllık bir çınarı kesebilmekte, ya da kendi balkonuna uzandığı için, nesli tükenmiş olan bir ağacı, dallarından, yapraklarından kesip atabilmektedir. Bu son durumda sorun, basit bir biçimde yeşil alana duyarsızlık olmaktan çıkmış, psikolojik ve sosyal boyutları olan, derin bir ruhsal ve kişisel bozukluk şekline dönüşmektedir (Keleş 1992).

Kentlerde yaşayan halk, gerek yaşam biçimi, gerekse çevre ve yeşil alan bilinci açısından, yukarıda dile getirilen sorunlara duyarlı bir biçimde yetişmektedirler. Yeşil alan bilincinin yanı sıra, düzenli ve planlı kent bilincini veren eğitim kurumlarının olmaması, ya da eğitimin içeriğinin bu doğrultuda değiştirilip yeniden planlanması sağlanamadığından kentte yaşayan insanların bu konudaki duyarsızlıkları ve bilinçsizlikleri her gün biraz daha artmaktadır. Kent halkı, pazar ve tatil günlerinde yeşil alanlara gidip, orada dinlenme ve piknik yapmayı, yeşilden yararlanma ve onu koruma olarak anlamaktadırlar. Yeşilden estetiksel bir haz duyma, doğal bir varlık olarak kendilerini yeşil alanların uzantısı olarak görme, giderek tüm canlılarla birlikte insanlarda kendilerini doğanın bir parçası olarak algılama yeteneklerini yitirmelerine neden olmaktadır. Havanın temiz, suyun sağlıklı ve toprakların yeşil olmasının, sadece sağlıklı bir yaşamın değil, aynı zamanda, bir haz ve coşkununda kaynağı olduğu unutulmamalıdır (Keleş 1992).

Çağımızın kentleşme olgusu, sınırlı yerleşme alanları içerisinde aşırı nüfus ve yapı yoğunluğu yaratırken, ileri teknoloji de topoğrafik özelliklerin değişmesine; su, toprak ve bitkiler arasındaki doğal dengenin bozulmasına neden olmaktadır. Büyük yerleşme alanlarında atmosferdeki duman, gaz ve tozlar önemli sağlık sorunlarına neden olabilmektedir. Gürültü gibi diğer etmenler de önemli psikolojik sorunlara yol açabilmektedir. Kısaca, modern yaşamın ve kentsel çevrenin yarattığı ortam, insanlar üzerinde fiziksel ve ruhsal yönden olumsuzluklara neden olmaktadır. Türkiye’de kentleşme hareketlerinin oluşumunda köylüyü tarımdan ve köyden ayrılmaya zorlayan itici güçler köylüyü kentlere çeken tarım dışı faaliyetlerin oluşturduğu çekici güçler ve kente göçmeye hazır kitleleri kolayca taşıyabilen iletici güçler rol oynamıştır (Yavuz 1978; Keleş 1993). Bu güçlerin birleştiği ortak faktörde ekonomi olmaktadır.

Son yıllarda dünya nüfus artışı ve sanayileşmenin korkunç bir hızla büyümesi bu büyüme ile yaşam ortamının çevre dengesinin hızla bozulması ve doğal kaynakların tükenmesine çevre kirliliğine vb. neden olmaktadır. Çevre sorunları olarak çevre kirlenmesi, doğal çevrenin yok edilmesi, kirliliği, gürültü, taşlaşmış kentsel peyzaj ve bütün olumsuz yönleri ile sanayi bu sorunları teşkil etmektedir (Bakan ve Konuk 1987). Hızlı kentleşmeye paralel olarak artıkları birikmiş sorunlar çıkmış doğal peyzaj bozulmuş doğal sistemler ve bunların üretken özelliği zarar görmüş biyosfer kirlenmiş toplumsal baskılar ve kargaşa artmış sağlık koşulları etkilenmiş ve insan ilişkileri zedelenmiştir (Schaefer 1991).

Öztan (1968)'e göre yirminci yüzyılın, yapı ve insan yüzünden her geçen gün daha da yoğunlaşmakta olan kentlerinde, açık alanlar yönünden olanakların gittikçe kısırlaşmakta olduğu bir gerçektir. Her an dünya üzerindeki doğal unsurlar arasına, tekniğe ait binlerce yapı girmekte doğa ile kontrast halinde suni bir yapı oluşturulmaktadır (Aksoy 2001).

Kent dokusu içerisinde yer alan açık yeşil alanlar ile yapılaşmaya ayrılan alanlar arasındaki oran, sağlıklı kentleşmede önemli rol oynamaktadır. Ancak günümüz hızlı nüfus artışı, mekanikleşme, asfalt ve betondan mamul mekân, kentsel çevredeki var olan bu biyolojik dengeyi bozarak kent insanının serbest ve güvenli yaşama olanağını yok etmektedir. İnsanların yarattığı olanaklarla gelişerek yaratılan çevre, ters yönde gelişme göstermektedir. Bunun sonucu eski kentlerin doğal peyzajının yerini, alış-veriş, trafik, ve endüstri için tahrip edilmiş bir çevreye bırakmakta, kent insanı olumsuz yaşam şartlarıyla yüz yüze gelmektedir (Uzun 1993).

Genellikle kentlerimizde görülen yeşil alanlarla ilgili sorunları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür (Yıldızcı 1991);

- ❖ Kentlerimizde yeşil alanlar; kent bütününde hiyerarşik bir dağılıma sahip değildir. Bu nedenle yeşil alanların etki alanları belirli bölgelere ulaşabilmektedir.
- ❖ Yeşil alanlar alansal olarak yetersizdir.

- ❖ Yeşil alanlar donatı çeşitliliği açısından sosyo-kültürel gelişmeyi sağlayacak düzeyde değildir.
- ❖ Donatı kalitesi olarak gerek kendi içinde ve gerekse çevre ile uyumu genelde pek sağlanamamaktadır.
- ❖ Yeşil alanlarımız genellikle alt yapıya sahip değildir.
- ❖ Yeşil alanların bitkisel kompozisyonları ve bitki türleri seçimi genellikle bilinçsizce yapılmıştır.

Özellikle açık ve yeşil alanlar, kentlerin sağlıklı gelişmesi açısından büyük önem taşımaktadırlar. Bu alanlar kentler için rekreasyon, ekoloji ve arazi organizasyonuna yönelik pek çok farklı fonksiyona sahiptir. Açık ve yeşil alanlar aktif ve pasif rekreasyon imkânı sağlayarak kent içinde ve dışında da sportif donatımların tesisine ve eğlence ile ilgili donatımlara da olanak verirler. Ekolojik fonksiyonu ile kent içerisinde hava akımlarına ve yeşil fonksiyonlarına imkân tanırırlar. Kentin içinde, çevresinde artmakta olan endüstriyel tesisler, konutlar ile motorlu taşıtlardan çıkan gazlardan kirlenen kentin havası içinde bulunan toz ve zararlı gazları temizleyerek, kente ışık ve hava sağlarlar. Arazi organizasyonu fonksiyonu ile kentlerin fiziksel alanların denge oluşturan unsurlarıdır. Kitle boşluk ayarlamasına yardımcı olurlar. Kent içindeki yeşil alanlar, araç trafiğini, yaya rekreasyon ve yerleşim alanlarından ayırmakla insanlar için trafik yönünden gereken güvenceyi sağlamış olurlar. Kentlerin formal yapılı binalarla meydana getirdiği katı kalıbı yumuşatarak kente organik bir karakter kazandırırılar.

Kentleşme olgusunun son yıllarda giderek artması planlayıcıları rekreasyon gibi bir gereksinimi karşılayacak alanların oluşturulması gibi gerekli alanları bulmaya ve bu konuda gerekli önlemleri almaya zorlamaktadır (Memlük ve Öztan 1980). Ülkemizde kentlerin planlı bir gelişme içerisinde olmadığı artan insan ve yapı yoğunluğu yanında yanlış arazi kullanım kararlarının da oluşturduğu bir dizi çevre sorunları, doğal ve kültürel çevreyi canlı yaşamına ters düşen sistemlere dönüşmektedir. Bu günün gelişmiş ülkelerinde kentin fiziksel yapısını dengelemesinin yanı sıra insan ve çevre sağlığına olumlu katkılarından dolayı kent içi açık yeşil alan yeşil mekân kavramına önem verilmektedir (Yılmaz 1994).

Bu nedenle kentlerde açık-yeşil alanların korunması ve geliştirilmesi gittikçe daha fazla önem kazanmaktadır. Yapılan araştırmalara göre kent yoğunluğunu getirdiği olumsuz gelişmeler sonucu bunalan insanın açık yeşil alanlarda ruhsal ve bedensel olarak huzura kavuşacağı, güçleneceği ve yaşama isteği kazanacağı kanıtlanmıştır. Kentsel açık yeşil alanlar bol güneş temiz hava ve serbest hareket yapmaya imkân tanıyarak insana dolayısıyla topluma daha sağlıklı, dengeli yenileyici ve yararlı bir ortam oluşturur. Kent hayatının stres yükünü insanların üstünden atması için nefes alma mekânları olan parklar, şehirlerin gelişmesinin ve kalkınmasının da en önemli göstergeleridir. Kentlerde parklar, doğayla iletişim kurulan mekânlar olmanın ötesinde, sosyal ve kültürel alışverişin yapıldığı, gençlerin fiziksel aktivitelerde bulunduğu, ailelerin gezip dolaştığı, sanatsal çalışmaların gerçekleştirilebildiği yerler, buluşma noktaları olarak toplumsal gelişimin de merkezleridir.

Bugün beton silolar haline gelmekte olan kentler büyük bir hızla ve sorunsuzca ekosistemlerden ve doğadan soyutlanmaktadır. Özellikle kentlerdeki yeşil alanlar daralırken ve ya kaybolurken kentin çevresindeki doğal yapıtlar ve güzelliklerde hızla tahrip olmaktadır. Doğal çevreye sahip olmayan bir kent, yaşama olanağını yitirmiş bir beton yığını durumundadır. Kentteki insanların su temiz hava, gürültüsüz ortam, rekreasyon, besin, göz doygunluğu gibi gereksinimleri karşılaması kent çevresindeki yeşil ve diğer doğal alanlarla mümkündür (Balci 1976). Kentleşme tüm yönleri ile bir yanda kullanıma açılacak arazileri diğer yanda tüm doğal yapının erozyona uğramasına neden olmaktadır. Fiziksel planlamalarda arazi kullanım kararlarını konut, sanayi, altyapı gibi barınma ve ekonomi yönelik olması, açık yeşil alanları ikinci plana itmiştir (Yılmaz 1994).

Kentsel yaşam kalitesinin artırılabilmesi için kentsel çevreler içerisinde insanlara kullanabilecekleri çeşitli aktif ve pasif rekreasyon olanaklarının sunulması önemlidir. Farklı aktif ve pasif rekreasyon olanaklarını içinde barındıran kent parkları, kentsel yaşam kalitesinin artırılması çabalarına katkıda bulunurlar. Kaliteli kent parkı çevreleri, planlamada, tasarımda, uygulamada kalitenin sağlanması ile gerçekleştirilir.

Parklar şehir çevresinde en iyi bilinen ve kullanılan açık mekânlardır. Çağdaş toplumlar için sosyal açıdan önemlidirler. Farklı kültürler, ırklar, cinsiyetler, yaşlar, inanışlar arasındaki sınırları kıran en önemli kentsel elemandırlar. Eğer kent parkları, bugünkü öncelikli rekreasyonel rollerinden sıyrılıp toplumun gelişimi için bir katalizör olarak yeni bir role bürünebilselerdi, kentlerimizi zenginleştiren ve biçimlendiren önemli bileşenler olacaktı.

1.2. Ülkemizde ve Yurtdışında Açık- Yeşil Alanların Mevcut Durumu

Yıldızcı (1991) yaptığı çalışmada bazı yabancı ülkelerdeki açık ve yeşil alan standartlarını vermiştir: ABD’de kent yoğunluğunun 250 kişi/ha olması öngörüsü ile kişi başına 40m² yani 1000 kişi için 4 hektar bir yeşil alan standardı kabul edilmiştir. Bu değer kent alanının %10’una eş değerdir. İngiltere’de kişi başına 40m² yeşil alan standardı benimsenmiş olup bu ABD standardıyla eşdeğerdir. Türkiye’de ise 3194 sayılı İmar Kanununun, 02.09.1999 tarihli plan yapımına ait esaslara dair yönetmeliğine göre, bu oran 10m² /kişidir. Amsterdam (Hollanda) kentinde kişi başına düşen yeşil alan miktarı 45-50m², Stockholm (İsveç) kentinde 77m² dir. Diğer yabancı ülke kentlerinde bu oran Frankfurt’a 154m², Stuttgart’ta 153m², Hannover’de 112m², Stockholm’de 107m², Washington’da 50m², Bristol’de 49m², Budapeşte’de 37m²’dir. Türkiye kentlerine bakıldığında ise örneğin, 2000 yılında yapılan bir çalışmada kişi başına düşen yeşil alan miktarlarının Ankara’da 2.3m² İstanbul’da 2.1m², İzmir’de 2.8m² olduğu görülmektedir. Antalya’da 3,1 m² iken Isparta’da 3 m² ve 2004 yılında Kayseri’de 5,4 m² olduğu görülmektedir. 1996 yılı için 32 Avrupa kentine ait kişi başına ortalama değer 26 m² olduğu göz önünde bulundurulursa bu değerlerin yabancı ülke kentlerine oranla çok düşük olduğu söylenebilir. Dolayısıyla yaşam kalitesi anlamında da olumsuzlukları beraberinde getirdiği kıyaslanabilir şekilde açıktır (Etlı 2002).

Açık ve yeşil alan standartları konusunda genel olarak kabul görmüş uluslararası standart bulunmamakta, ülkelere, bölgelere ve kentlere göre bu standartlar farklılık göstermektedir (Durmuş 1997).

Gold (1980)'e göre arzu edilen bir geleceğe yaklaşabilmek için toplumun, planlamacıların ve uygulamacıların önce umut ve iyimserlik olmak üzere iki temel etkene gereksinimi bulunmaktadır; rekreasyonel açıdan umut; rekreasyonel planlamacı ve tasarımcıların daha iyi serbest zaman çevresi ile bu çevrede yaşamaktan zevk alan bir kentsel toplumun yaratılmasında en önemli rolü üstlenmelidir. Rekreasyonel açıdan iyimserlik ise kamu ve yerel yönetimlerin böyle bir çevrenin ve toplumun yaratılmasını temel ilke ve politika olarak benimsemeleridir. Geleceği kötümser bir gözle çizmek, ortaya çıkabilecek istenmeyen olguları önceden kabul etmek, hatta teşvik etmek anlamına gelebilmektedir. Umut ve iyimserlik ise arzu edilen geleceğe ulaşabilmenin bir başlangıcıdır. Rekreasyonel açıdan bu başlangıcın yapılabilmesi, aşağıda belirtilen adımların atılmasına bağlı olmaktadır (Altunkasa 1998).

- ❖ Rekreasyon ve rekreasyonel planlama olgusunun tarihsel geçmişinin ve günümüze kadar olan gelişiminin ait olduğu dönemin tüm koşulları dikkate alınarak belirlenmesi; geçmişi, bugünü ve görülebilen geleceği, zaman kavramının bir dilimi olarak düşünerek geleceğin, mümkün olduğunca biçimlendirilmesi,
- ❖ Kent parkları ve kentsel rekreasyon kavramlarının özüne hümanizm yada insana hizmet düşüncesinin yerleştirilmesi,
- ❖ Kentsel rekreasyon planlamalarına ilişkin tasarım, karar, uygulama, yönetim ve bakım sürecinde halkın en yüksek düzeyde katılımının sağlanması,
- ❖ Kamu ya da yerel yönetimin tüm rekreasyonel hizmetleri yeterince karşılayamayacağı ilkesinden yola çıkılarak, özel sektörün yüksek nicelik ve nitelikli rekreasyonel hizmetleri sunması konusunda desteklenmesi,
- ❖ Rekreasyon planlamasının; araştırma, yeni teknikler geliştirme, yeni aktivite ve olanaklar ile bunların sürekli demonstrasyonuna yönelik multi-disipliner bir çalışma alanı haline getirilmesi,

- ❖ Rekreatyyonel planlama politikasının, kaynaklar ile halkın uzun vadeli rekreatyyonel talep ve gereksinimleri arasında uygun dengenin kurulması ilkesi üzerine oturtulması,
- ❖ Rekreatyyonel kaynakların geliştirilmesi, kaynak kullanımında tasarruf ve verimliliği sağlamak amacıyla rekreatyyon standartlarının araştırılması ve uygulamaya konulmasının sağlanması,
- ❖ Doğayı korumanın en etkili yönteminin, doğayı kentlere taşımak olduğu görüşünün planlamaların temel ilkesi olarak benimsenmesi, kentler de kaliteli bir çevre ve yaşam tarzı sağlanması ile insanların doğaya olan aşırı baskı ve kullanımlarının azalacağı gerçeğinin ortaya konması,
- ❖ Kentsel serbest zaman servislerinin nitelik ve nicelik açısından fonksiyon ve etkinliklerinin değerlendirilmesini sağlayacak objektif ve güvenilir ölçütlerin geliştirilmesi ve bu ölçütlerin sürekli güncelleştirilmesi,
- ❖ Serbest zaman kullanımının biçim ve öz açısından halkın kültür ve eğitiminin bir göstergesi olarak geliştiği ve rekreatyyonel planlamaların önemli bir amacının toplumun bu yönden zenginleşmesine katkı sağlamak olduğu görüşünün benimsenmesi.

Şehir, insanın iç ve dış mekâna özgü tüm fonksiyonlarının bulunduğu bir makro mekândır. Yeşil alanlardan yararlanma, yaş, eğitim ve gelir durumu açısından kullanıcıların birey veya toplu olarak istem ve kullanım biçimleri gibi etkenlerle ilişkilidir. Şehir bütünündeki yeşil alanların mekânsal dağılımı bir dizi ögeye bağlıdır. Bunlar şehrin coğrafi konumu, topografyası, yüzey suları, iklimi, vejetasyonu, tarihi ve nüfusu gibi verileridir. Bu veriler şehir içindeki yeşil alanların biçimini, yoğunluğunu ve işlevleri tayin ederler (Atabey 1988).

1.3. Açık-Yeşil Alanların Sınıflandırılması

Yeşil alanlar adından da anlaşılacağı gibi bitkilerle örtülü alanlardır. Kent açık ve yeşil alanları genel iki grupta toplayarak tanımlayabiliriz (Ayaşlıgil 1993).

1. Yapılaşmaya izin verilen alanlar; yapı alanlarındaki yan tesisler için ayrılmış olan yerler örneğin oyun alanları boş zaman ve rekreasyon alanları ile otopark için düşünülen alanlar vb.

2. Yapılaşmaya izin verilmeyecek alanlar;

- ❖ Trafik ulaşım için düşünülen alanlar örneğin yaya zonları, otopark ve bağlantı yerleri
- ❖ Atık su ve çöp için ayrılmış alanlar
- ❖ Kamusal ve özel yeşil alanlar örneğin ev bahçeleri, parklar, küçük hobi bahçeleri, su yüzeyleri, spor ve yüzme tesisleri, botanik ve hayvanat bahçeleri, oyun yerleri, çadır ve kamp alanları, meydanlar, spor ve yürüyüş yerleri, mezarlıklar vb.
- ❖ Tarım ve ormancılık faaliyetlerine uygun alanlar
- ❖ Mekansal olarak belli bir ortak kullanım için düşünülmüş alanlar örneğin çocuk oyun alanları ve boş zaman tesisleri
- ❖ Peyzajın korunması, bakımı ve gelişmesi için öngörülen alanlar
- ❖ Yapılaşmaya izin verilmeyen koruma alanları, sit alanları, ormanlık alanlar yada ağaçlandırma ve bitkilendirme amacı ile ayrılmış alanlardır.

Tufanoğlu (1998)'e göre kentlerde açık yeşil alanların sınıflandırılması alanların özellikleri (büyüklükleri, alanın tipi, kent içindeki yeri, işlevleri, fonksiyonlarını) dikkate alarak açık ve yeşil alanları sınıflandırmıştır.

Açık alanlar:

1. Kültürel Açık Alanlar

- ❖ Kent dokusundaki işlevsel amaçlı açık alanlar:
 - Yollar, meydanlar, otoparklar, havaalanları, mezarlıklar vb.
 - Kent dokusunda işlevsel olmanın yanı sıra estetik ve rekreasyon amaçlı yeşil alan
- ❖ Topluma açık alanlar; pasif rekreasyon alanları (parklar, meydanlar, bulvarlar, dekoratif ve işlevsel yeşil alanlar, seyir terasları vb.) aktif rekreasyon alanları (spor sahaları, oyun sahaları, çocuk bahçeleri, piknik alanları, şehir içi kampingleri, hipodromlar ve rekreatif su yüzeyleri)
- ❖ Topluma yarı açık alanlar; resmi dairelerin açık ve yeşil alanları iş yerleri çevreleri, özel spor kulüpleri, okul bahçeleri, hastane, sağlık tesisleri çevreleri anıt mabet çevreleri
- ❖ Özel açık alanlar; ev bahçeleri, tarımsal alanlar

2. Doğal Açık Alanlar; dağlar ormanlar, stepler, çayırlar doğa koruma alanları göller, göletler, nehirler, akarsular.

Yeşil alanlar:

- ❖ Kentsel yeşil alanlarda bina düzeyinde yeşil
- ❖ İlköğretim ünitesi düzeyinde yeşil; çocuk bahçeleri, toplu konut bahçeleri
- ❖ Mahalle ünitesi düzeyinde yeşil; mahalle parkları, spor alanları, meydanlar
- ❖ Kent ünitesi düzeyinde yeşil alanlar; şehir parkları, hayvanat bahçeleri, botanik bahçeleri, kent içi yollar, refüjler ve yaya yolları, mezarlıklar.
- ❖ Doğal yeşil alanlar; bölge parkları, milli parklar.

Çoğunlukla açık alan ve yeşil alan kavramları birlikte kullanılmaktadır. Fakat bütün yeşil alanlar açık alan kavramının kapsamına girdiği halde tüm açık alanlar yeşil alan olmayabilir (Akdoğan 1987). Kentsel yeşil alanlar, kentliye doğal ortama yakın mekanlar sunarak doğaya olan özlemlerini gidermeleri için fırsat hazırlayan alanlardır (Açık-söz 1993).

Gündüz (1989)'e göre ise açık ve yeşil alanların diğer sınıflandırılması şöyledir.

1. Mutlak fonksiyonu nedeniyle bulunan alanlar:

- Yollar
- Otoparklar
- Hava alanları
- Mezarlıklar
- Tarım alanları

2. Estetik ve Rekreatif Amaçları Nedeniyle Bulunan Alanlar

A.Özel ve yeşil alanlar:

- Ev bahçeleri
- Golf alanları

B.Sosyal yeşil alanlar;

- Topluma açık alanlar ve
- Topluma yarı açık alanlar olmak üzere 2'ye ayrılır:

Topluma açık alanlar:

- Pasif alanlar
- Parklar
- Bakış noktaları
- Görsel yeşillikler
- Meydanlar
- Refüjler

- Bulvarlar
- Dekoratif yeşillikler
- Aktif alanlar
- Çocuk bahçeleri
- Çocuk oyun alanları
- Spor alanları
- Yüzme tesisleri

Topluma yarı açık alanlar:

- Resmi kuruluşlar, iş yerleri ve çevreler
- Tarihi, dini yapılar ve çevreleri
- Hastaneler, kür yerleri
- Okul bahçeleri
- Özel spor kulüplerine ait alanlar olarak sınıflandırılmaktadır.

Gündüz (1989)'e göre ise, toplumun dolaştığı, gereksinimlerini karşıladığı alışveriş mekânları ve çarşılarından, üzerinde hareket ettiği yaya yolları ve geçit mekânlarından, yolların kesişim odaklarından ve meydanlardan kamusal mekânlar meydana gelmektedir. Bu alanlar genelde açık kent mekânları olup, özel konumlarına göre yarı açık veya tamamen kapalı görünüm alabilmektedir. Kentlinin ortak mekânları olan kamu mekânları, kullanıcıların yoğunluğu ile doğru orantılı olarak önem kazanmakta, başka bir deyişle kullanıcılarına sunduğu olanakların zenginliği düzeyinde toplumu çekmektedir. Merkezi kent mekanlarında yer alan kamu mekanları, kentsel dinamizmin en yoğun alanları olarak her dönemde kentlerin en değerli ve ilginç prestij alanları olmuştur.

Günümüzde kente özgü sorunların çözümü ve insanların doğaya duyduğu özlemin giderilmesi konusunda yeşil alanların önemi tüm dünyada anlaşılmıştır. Açık ve yeşil alanlar kentleşme hareketleri sonucunda doğa ile insan arasında kopmuş bağları onararak insan-doğa ilişkisini yeniden kuracak kentsel mekânlardır. Bu mekânlar üstlendikleri çeşitli işlevleri nedeni ile kentsel yaşam koşullarını iyileştirmede çok önemli rol oynarlar. Açık ve yeşil alanların kendilerinden beklenen işlevleri yerine getirebilmeleri çok amaçlı ve sistemli bir planlamayı gerektirir (Önder 1997).

Bir kentin yeşil alan sisteminin estetik, fonksiyonel ve teknik prensipleri ile bağdaştırılabilecek şekilde düzenlenmesi ve iyi bir yeşil alan sisteminin şu özellikleri taşıması ge

- Kentin fiziksel bünyesi içinde diğer kullanışlara ayrılan alanlarla dengeli olmalı,
- Kentin gelişme eğilimine uygun bir gelişme göstermeli,
- Bugünkü ve gelecekteki gereksinimleri karşılamak üzere oldukça uzun bir periyoda dayanan nüfus tahminlerine göre yapılmalı,
- Kentte yaşayanların hem estetik hem de rekreasyon isteklerine cevap verebilmeli,
- Sosyal ve ekonomik faktörlere göre şekillenmeli
- Çevrenin doğal fizyonomisiyle organik bir bütünlük oluşturmalıdır.

1.4. Yeşil Alanların İşlevleri

Kentsel kullanımda yeşil alanların işlevleri, arazi kullanım planlaması, iklimsel, rekreasyon, ruh sağlığı, ekolojik ve ekonomik olmak üzere sıralanabilir.

a-Arazi Kullanım Planlaması Açısından İşlevleri

Yeşil alanlar, şehirle organik sistem arasında ilgi kurarlar. Şehirlerin geometrik yapı kalıpları arasına girerek monotonluğu giderir; birbirleri arasında bağlayıcı unsur olarak hizmet görürler. Bu nedenle bir yandan şehrin fiziksel yapısının kuruluşunu giderirken; öte yandan da şehrin yapı kitlelerine yumuşak bir ifade verir ve bütün unsurları organik bir düzen içinde bir araya getirir (Dil 2004).

b-İklimsel Yönden İşlevleri

Kent içinde yer alan yeşil alanlar kentte çeşitli mikro klimaların oluşmasına neden olurlar. Yeşil alanlar özellikle sıcaklıkta etkili olmaktadır. Yapılan yoğun alan ile yeşil alanlar arasında bir hava sirkülasyonu oluşur (Aksoy 2001). Kentsel alanlardaki yapılar ve sert zeminlerle kaplı alanlar yeşil alanlara nazaran daha fazla güneş enerjisi absorbe

ederler (Onat 1990). Yeşil alanlar yağışın hızını azaltarak yüzey akışının neden olduğu erozyonu engellemektedir. Yağışın etkisi bitkinin yaprak ve dalları ile azaltılır (Onat 1990).

c-Rekreasyon İşlevleri

Yeşil alanlar şehirlerde yaşayan kişilerin günlük ve haftalık rekreasyon ihtiyaçlarını karşılayan, aktif ve pasif rekreasyonları içeren alanlardır. Aktif rekreasyon, kişinin eğlendirici, dinlendirici eylemlere aktif olarak katılıp enerji harcamasıdır. Yüzme, tenis, binicilik, golf, ok atma, yelken, kürek, paten kayma, kayak, özürülülerin katılabileceği spor olanakları, çocuk oyun alanları aktif rekreasyonu oluşturmaktadır. Pasif rekreasyonu, açık, kapalı müze ve sergi alanları, açık hava konserlerine ayrılan mekanlar, hayvanat bahçeleri ve botanik bahçeleri oluşturmaktadır.

d-Ruh Sağlığı Açısından İşlevleri

Kişiler kentsel yeşil alanlarda stres atar, rahatlar, zevk alır, hayal kurar, sosyalleşebilir veya yalnız kalarak dinlenebilir. Kişiler yeşil alanlarda kültürel, sosyal aktivitelerde bulunur, bilgi alışverişi yaparlar (Onat 1990). Yeşil alanlar insanların sosyal açıdan birlikte olmasını sağlarken; botanik parkları, çocuk oyun alanları, hayvanat bahçeleri gibi alanlarda çocuklar çevreyi keşfeder, yeni bilgiler kazanırlar (Onat 1990).

e-Ekolojik İşlevleri

Kentlerde bulunan yeşil alanlar kenti ekolojik ve mikroklimatik yönden olumlu etkiler. Yeşil alanlar çevre kirliliği üzerinde oldukça etkilidir. Bitkiler toprak ve su korumasında da önemli rol oynarlar (Aksoy 2001). Çok sayıda bitki ve hayvan türü için bir yaşam mekânı oluştururlar. Koruma alanı olarak ayrılan bu yerlerde hayvan ve bitki türlerinin varlıklarını sürdürmesi de mümkündür (Dil 2004).

f-Ekonomik İşlevleri

Yeşil alanlar; yaşam kalitesini arttırmakla birlikte; yeşil alanın yakınındaki arsa, konut ve işyeri fiyatlarını da arttırmaktadır (Civan 2003). Yeşil alanlar kentin prestijini arttırmaktadır. Yeşil alanların bakımı, güvenliği gibi konular kişilere istihdam olanağı da sağlamaktadır. Kamusal yeşil alanların ekonomide mal olarak değeri tam olarak belirlenememekle birlikte, kente ve kentte yaşayan kişilere sağlık, estetik, iş gibi faydalar sağlamaktadırlar (Goede *et al.* 2001).

1.5. Açık- Yeşil Alanlarda Bitkisel Tasarım Kriterleri

Kentsel yeşil alan planlaması insanların fiziksel ve ruh sağlıkları açısından oldukça önemlidir. Yeşil alanlarda fonksiyonel ve mekânsal bir organizasyon yapılması

- 1.Güvenilirlik
- 2.Ulaşım ve erişilebilirlik,
- 3.Yörenin doğal yapısı ile uyum,
- 4.Kalite,
- 5.Yaşanabilirlik,
- 6.Karakter,
- 7.Uygunluk,
- 8.Kontrol ve
- 9.Çeşitlilik (multifonksiyonellik) faktörlerine bağlıdır.

1.Güvenilirlik

Son yıllarda önemi iyice artmakla birlikte güvenlik kavramı insanoğlunun varoluşundan beri ihtiyaçlar hiyerarşisinin ve yaşama içgüdüsünün ilk basamaklarında yer almıştır. Güvenlik ihtiyacı karşılanmamış hiçbir birey daha üst basamaklara, yani sosyalleşmeye, iş ve özel hayatında mutluluğa ve kişisel gelişimini tamamlama başarısına erişemez.

Güvenlik, birey ya da toplumun huzur içinde yaşaması, iç ve dış tehditlere karşı korunabilme yeteneği ve kapasitesidir.

Park alanlarının güvenliği ise parkın konforunun ve imajının kullanıcılar tarafından algılanmasında önemli bir etkidir. Güvenlik park çevresinde başlar. Alan üzerinde denetimin sağlandığını hissetmek, alanı görebilmek, tehlike anında kolayca kaçabilmek ve çevreden destek alabilmek, o yerin daha güvenli hissedilmesini sağlar. Güvenli park çevreleri için güvenlik personelinin, telefona ulaşımın ve ilk yardım ünitelerinin sağlanması gereklidir. Park içerisinde açık görüş sahalarının olması da güvenliğin algılanmasında etkilidir. Açık görüş sahaları, kullanıcılar için tehdit unsuru olabilecek kişilerin varlıklarının belirlenmesine yardım ederler. Doğru bitkilendirme ve yeterli aydınlatma ile açık görüş sahalarının oluşturulmasına katkıda bulunulabilir. Böylece suç aktivitelerinin oluşabileceği izole alanların azaltılması sağlanarak kullanıcılar için daha güvenli ortamlar oluşturulabilir. Parkın uzun vadede kullanılabilir olması, gece kullanımının güvenli olmasına ve yoğun kullanıma uygun dayanıklı yüzey kaplamalarının seçilmesine bağlıdır. Topoğrafik yapı fiziksel yapı ve çevreyle ilişki tasarımda dikkate alınmalıdır. İklim özellikleri, yön durumu da dikkate alınmalıdır. Bakım ve sürekliliği sağlanmalıdır (Dil 2004; Civan 2003).

2. Ulaşılabilirlik ve Erişilebilirlik

Yeşil alanların planlamasında, yürüme uzaklığı temel alınmaktadır. Semt ölçeğinde yer alan yeşil alanlarda toplu taşıma ile ulaşım önemlidir (Dil 2004). Yeşil alana kullanıcının yürüyerek ulaşması 5–15 dakika arasında olmalıdır. Kullanıcıya yeşil alan ne kadar yakınsa kullanım yoğunluğu da o kadar fazla olur.

Kentsel yeşil alan planlamasında; yerleşim alanının doğal yapısı, mekânın konumu, yeşil mekânların çekiciliği ve donanımı, kullanıcının boş zaman aralıkları ve boş zamandaki alışkanlıkları belirlenmelidir.

Erişilebilirlik, kullanıcıların mekânda sağlanan servis ve aktivitelere rahat şekilde ulaşmasıdır. Toplum içindeki yaşlı, özürlü bireylerin ve çocukların da erişiminin kolayca sağlanması ve kontrolü önemlidir. Ayrıca kent dışında yaşayan kişilerin kent merkezindeki aktivitelere ulaşımın sağlanması da bir erişim problemidir. Konut alanlarının farklı ölçeklerde bulunan kentsel yeşil alanlarla olan ilişkisinin saptanması gerekmektedir. Kent içinde sürekliliği olan bir yaya sirkülasyonunun olması güvenli yaya aksları, özürlü, yaşlı ve çocuklar için tasarlanmış mekânların güvenli kullanımının sağlanması da önemlidir (Çulcuoğlu ve Oğuz 2000).

3. Yörenin Doğal Yapısı İle Uyum

Yeşil alanların dağılımı, doğal mekânlarla ilgili özellikler, peyzaj strüktürü, rölyef, su yüzeyleri, akarsular, toprak, vejetasyon, kent iklimi ve kentin görünümü ile ilişkilidir (Dil 2004).

Yeşil alan içinde topografyanın gösterdiği özelliklere bağlı olarak büyük veya küçük, tam veya yarı çevrelenmiş mekânlar yaratıldığında birey kendini doğa ile daha yakın bir ilişkide hisseder. Açık alanda düzenlenen rekreatif amaçlı fonksiyonlar, belirli ölçü ve standartları içermesinin yanı sıra, mekân içinde yer alacak eylemlerde belirli bir hareket alanı gerektirirler. Bu nedenle, mekânın formu, fonksiyona özgü biçimleri de içermelidir. Alanın dik veya ılımlı eğimi, çukurluklara veya tepelere sahip olması, fonksiyon alanları da organik bir dağılıma neden olmakta ve yeşil alanlara hareketlilik kazandırmaktadır.

Arazi morfolojisinin diğer formları olan su yüzeyleri, kayalık ve taş topluluklarıdır. Bu formlar çeşitli kullanım özellikleri bulunan ilgili ve dominant görüntüler sağlayan doğal öğelerdir. Bu tür öğeler planlamaya aktif olarak girerler. Ancak bu tür verilere sahip olmayan alanlarda aynı efekti (etkiyi) sağlamak üzere bu tür doğal elemanlar çeşitli biçimlerde kullanılır (Garvin and Berens 1997).

4.Kalite

Kaliteli bir yaşam çevresinin oluşturulması peyzaj tasarımının hedeflerinden biridir. Kaliteli yaşanabilir bir çevrenin oluşturulmasında, tasarımda karşılaşılan problemlerin tanımı, bu problemler sonucunda izlenecek tasarım süreci, uygulama ve sonrasındaki bakım-işletme süreci, politik ve siyasal yaklaşımlar yer almaktadır (Çulcuoğlu ve Oğuz 2000). Kaliteli bir yaşam çevresi için var olan problemlerin tanımlanması oldukça önemlidir. Kalite kriterleri arasında yaşanabilirlik, karakter, uygunluk, erişilebilirlik, kontrol ve multifonksiyonellik yer almaktadır.

5.Yaşanabilirlik

Yaşanabilirlik ilkesi tüm canlıların yaşamlarını sürdürmesi için ihtiyaç duydukları temel gereksinimlerini yaşadıkları ortamdan karşılamasıdır. Tüm canlıların yaşamlarını sürdürebildikleri ve devamlılıklarını sağladıkları çevre "iyi bir habitat" olarak nitelendirilmektedir. Yaşanabilir bir çevre; çevresel atıkların, kirleticilerin, hastalıkların kontrol altında olduğu ve güvenli olan bir çevredir. Yaşanabilirlik kriteri içinde özür, yaşlı ve sakatların da dikkate alınması ve bu kişilerin gereksinimlerinin sağlandığı konforlu bir yaşam çevresinin oluşturulması da yer almaktadır. Aynı zamanda iklimsel özelliklere göre yapılan tasarımlar ve kullanıcıların konforunun sağlanması da bir başka yaşanabilirlik ilkesidir (Çulcuoğlu ve Oğuz 2000).

6.Karakter

Mekanın kimliği veya özgünlüğü bir mekanı diğerlerinden farklı kılan önemli bir niteliklidir. Bu niteliği oluşturan etmenler; tarihsel ve kültürel konum, form ve yaşam biçimleridir. Mekândaki zaman algılaması ve estetik bileşenlerin ortaya çıkardığı psikolojik etki mekânın kimliğinin algılanmasını güçlendirir. Geçmişe ait izler ve geleceğin yansımaları, bitkilerin oluşturduğu zaman ve mevsimsel değişimler mekan algılamasını oluşturur (Çulcuoğlu ve Oğuz 2000).

7.Uygunluk

Mekanın içerdiği aktiviteler insanların yaşam biçimlerinin dengesidir. Mekanın kullanıcı tarafından sorunsuz kullanımı ve kullanıcı memnuniyeti mekanın etkinliğini oluşturur. Kullanıcı mekanı kullanırken zamanla bir sahiplenme duygusuna da sahip olur. Oluşan sahiplenme duygusu yaşam biçiminde süreklilik ve kalıcılık sağlanmasına yol açar. Bir mekan tasarlanırken gelecekteki gereksinimlerin de göz önüne alınması ve bu esneklik payının mekanda bırakılması mekanın sürekliliğini de sağlar (Çulcuoğlu ve Oğuz 2000).

8.Kontrol

Yaşayan kişilerin mekanın tasarımı, onarımı, bakımı, yenilenme ve yönetim süreçlerine katılması oldukça önemlidir. Proje oluşumu ve uygulama sonrası gelişiminde halkın etkin katılımı ile organizasyonlarının sağlanması kişilerde sahiplenmeyi sağlar ve etkin kullanımı oluşturmaktadır. Sivil toplum örgütleri, meslek odaları, toplu konut alanlarında blok, mahalle, üst yönetim birimlerinden oluşan örgütlenmelerle halkın katılımı sağlanabilir (Çulcuoğlu ve Oğuz 2000).

9.Çeşitlilik, (Multifonksiyonellik)

Toplum içinde yer alan sosyal, kültürel, ekonomik açıdan farklılık gösteren farklı grupların olması farklı mekan kullanımlarını oluşturmaktadır. Çeşitlilik bireylerin seçim özgürlüğünü ve farklı deneyimler elde etmesini sağlar. Ancak çeşitlilik ölçüsü önemlidir. Mekanda karmaşanın oluşmamasına, dikkat dağıtıcı, rahatsızlık verici unsurların olmamasına dikkat edilmelidir (Çulcuoğlu ve Oğuz 2000).

Yeşil alanların, kent dışından içine kadar girmesi ve kent içinde bütünleşmesi istenir. Bir kent parkının kullanılabilirliği ve yararlığı, kullanım kapasitesi ve rahatlığı ile doğrudan ilişkilidir. Planlamada kolay ulaşım ve güvenli dolaşım en önemli hedefler arasında sayılmalıdır. Kent parkının kullanıcılar için rahat ve huzur veren bir dinlenme ortamı ol-

ması yapılan tasarımla doğrudan ilişkili sayılmalıdır. Bu amaçlar için yapılacak su yüzeyleri, bitkilendirme ve çevreleme, plan özelliklerini doğrudan belirleyici olabilir. Kent parkı, tüm yıl boyunca kullanılabilir bir yapıya olanak sağlayacak şekilde projelendirilmeli, gece saatlerinde de kullanıma açık olmalıdır.

Açık ve yeşil alanların birçok olumlu işlevlerine rağmen kentleşme süreci içinde çeşitli kullanımlar için alan elde etmek amacı çoğu kez yeşil alanlar gözden çıkarılmakta ve bunun yanında çok hızlı artan nüfusa karşı yeşil alanların miktarında artış sağlanamamakta kişi başına düşen yeşil alanların sayısı günden güne azalmaktadır. Bazı ülkelerde bu konuyu önemi ve sorunların boyutları anlaşılmış giderilebilmesi için geçerli ve gerekli önlemler alınmıştır. Ancak ülkemizde konu ile ilgili teorik boyutta araştırma ve toplantı yapılması karşın çok geçerli uygulamalar görülmemektedir (Önder 1997).

Öztan (1972) açık ve yeşil alanların başka amaçlar için kullanılması sonucunda güneş ışığından mahrum kalan evlerimiz omuz omuza istiflenmiş taş ve beton yığından ibaret kuru görünüşlü aralarında doğa hasretini giderecek en küçük ölçülü yeşil alandan yoksun mahallerimiz, sağlığa zararlı gazların tehdidi altında hatta endüstriyel kuruluşlarla yan yana planlanmış yerleşme sahalarımız, düzensiz trafiğimiz vb. gibi sorunların her geçen gün biraz daha arttığını belirtmiştir. Her yeni yapı ulaşım ağı otopark kente ait olan bahçeden, çayırdan veya tarladan bir miktar alıp götürmektedir. Bu açık alanlar gün geçtikçe yerlerini beton ve asfalt yüzeylere bırakmaktadır. Kent insanı kendisine mutlak gerekli olan doğa ile ilişkisini yitirmiş biyolojik ritmini kaybetmiş mevsim değişikliklerini yaşayamaz hale gelmiştir. Doğadan uzaklaşmak kişilerde bireyselliği ve bencilliği ortaya çıkarmıştır (Yılmaz 1991).

Yoğun ve dinamik kent yaşamı içerisinde insanın yeşil alanlarla ilişkin birçok gereksinimi bulunmaktadır. İnsanların yapı çevrelerindeki alanlarda, evlerinde ve iş yerlerinde, yollarda, kent meydanlarında ve yaya bölgeleri gibi yaşam alanlarında yeşil alanların bulunması ruhsal ve fiziksel sağlıkları açısından olumlu rol oynamaktadır (Uzun 1991). Kent açık yeşil alanlarının tanımı, sınıflandırılması, işlevselliği üzerine birçok tanımlamalar yapılmış olup bunlardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Yeşil alan miktarının artırılması için şunlar yapılabilir (10 m² / kişi);

1. Yoğun kentleşme ve çevre sorunları olgusu içerisinde 10-20 m² standardı getirilmeli
2. İmar planı hazırlanan beldelerde 7 m² standardı zorunlu hale getirilmelidir.
3. Ülke ve bölge planlama çalışmaları ile göçler dengelenmelidir.
4. Kent çevresinde yeşil kuşak çalışmaları yapılmalıdır.
5. Kent içerisindeki yeşil alanlar korunmalı ve geliştirilmelidir.
6. İmar planlarında ön görülen 7 m² / kişi yeşil alan mutlaka gerçekleştirilmelidir
7. Tarihi arkeolojik ve eski eserler belli yaklaşma sınırlarına kadar yeşil alan olarak değerlendirilmelidir..
8. Belediyeler yeni arsalar üretmelidir.
9. Refüj, meydan ve çatı bahçeleri yeşil alan olarak değerlendirilmelidir.
10. Büyükşehir belediyeleri iskân, toplu konut, sanayi, resmi kurum alanlarında çevre düzenlemesini zorunlu hale getirmelidir.
11. Kent içi cadde, meydan, yaya yolları ve mezarlıklarda peyzaj düzenlemesi yapılmalıdır.
12. Yeşil alan sorununun bir çevre olgusu olduğu bilinci, halka kazandırılmalı.
13. Kullanım dışı kalan kentsel dış mekânlarda peyzaj düzenlemesi yapılmalıdır.
14. İmar planında öneri alan yapıların çevreleri düzenlenmelidir.
15. İmar planında ön görülen yeşil alanlar geniş alanlardır. İskân ve kent içi dar mekanlarda da düzenlemeler yapılmalıdır.

1.6. Görsel Peyzaj Kalitesi

Kalite, temel yararlı ihtiyaçlardan (yiyecek, su, barınak, rekreasyon vb.) manevi ihtiyaçlara (doğayla bir olma, yüksek güç duygusu) ve esas doğal değerlere kadar her şeyi kapsamaktadır (Daniel 2001).

Kalite kavramı son yıllarda iyice ortaya çıkmıştır ve kentlerde kalite arayışı başlamıştır. Kalite kavramı kentlerde üç ana başlık etrafında ortaya çıkmaktadır; bunlar kentsel yaşam kalitesi, çevresel kalite ve görsel kalitedir (Küni 2010).

- Kentsel Yaşam Kalitesi

Kentsel yaşam kalitesi kavramı, mimarlar, kent plancıları ile kentleşme, çevre sorunları ve yerel yönetimler konusunda uzmanlar tarafından geliştirilmiştir. Kentsel yaşam kalitesi; kentsel alt yapı, iletişim, ulaşım, konut ve benzeri olanakların sunulma düzeyinin önceden belirlenen ölçülerin; toplumsal, ekonomik ve mekânsal öğeler açısından kent tanımına giren yerlerde, üstünde olması durumudur. Bu genişletilecek olursa; toplumsal, kültürel, siyasal öğe ve süreçleri de içerir. Kentin sunduğu olanak ve fırsatlardan bireylerin eşit, dengeli yararlanması, eğitsel, sanatsal, siyasal etkinliklere, süreçlere katılabilme olanaklarına sahip olabilmesi söz konusudur. Kentsel yaşam kalitesi, kentli haklarının da herkese sağlanmış olması, çağdaş kent ve çevre standartlarının bir kentte sağlanmasıyla doğrudan alakalıdır.

- Çevresel Kalite

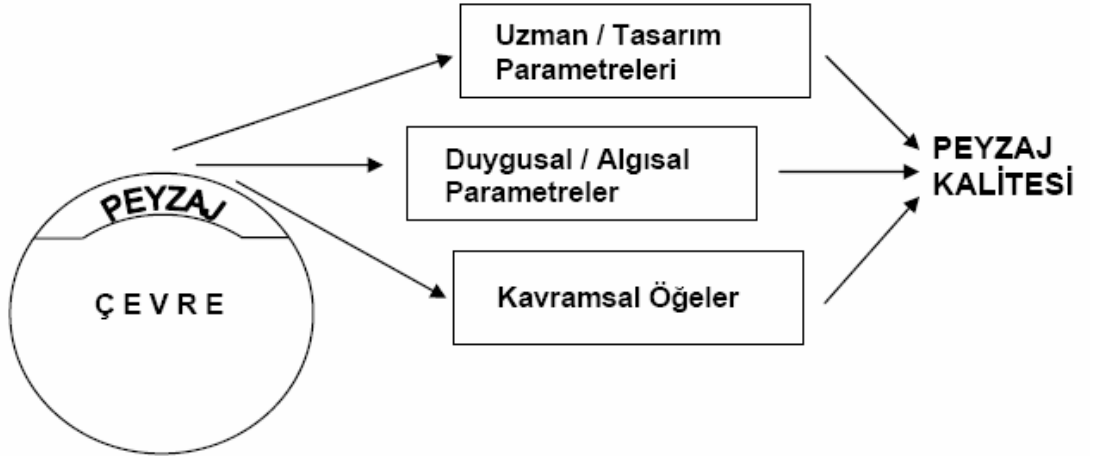
Çevresel kalite kavramı, insanların çevrelerini algılamasındaki önemli bir boyut olarak tanımlanmaktadır. Çevresel güzellik ve memnuniyet, çevresel kalitenin en etkin boyutlarını temsil eder ve estetik faktörler toplum hoşnutluğunun yargılanmasında önemli etkilere sahiptir. Çevre algılanırken insanlar karmaşıklık arasında düzeni aramaktadır, bu da kalite arayışının bir alt unsurudur. Çevresel kalite, kabaca dört çevresel özelliğe göre anlamlandırılmaktadır bunlar; doğallık, karmaşıklık, netlik, düzen ve açıklıktır (Val *et al.* 2006).

- Görsel Kalite

Görsel kalite, göreceli estetik mükemmelliği olarak tanımlanmaktadır (Val *et al.* 2006). Görsel kalite kavramında önemli olan görsel kriterleridir (form, çizgi, renk, canlılık, uyum, birlik vb.) Bu görsel kriterlerin organizasyonu, konumlanmaları, oranları, özellikle fiziksel yapıları ve birliktelikleri görsel kaliteyi oluşturan başlıca unsurlardandır. Görsel peyzaj kalitesi, peyzajın göreceli estetik mükemmelliği olarak tanımlanmaktadır (Val *et al.* 2006).

Peyzaj ve kalitenin etkileşimsel kurulumunun insan algısı bileşeni, peyzaj anlamı ve mekan duygusu gibi kapsamlı kavramlarla genişletilmektedir (Seamon, 1982). Aslında peyzaj kalitesi çevreyle ilgili tüm konuları ve insanın çevreyle ilgili tüm tecrübelerini, hatıralarını ve hayal gücünü kapsamaktadır. Bu bağlamda, peyzaj kalitesinin kavramlaştırılması algısal, çabuk, etkili, duygusal, durağan tercihlere bağlı, pasif, obje odaklı olgularla genişletilmelidir (Gobster 1999). Aslında bunun yerine, peyzaj kalitesi biyolojik odaklı, etik, aktif, katılımcı, deneyimsel bağlamda; kavramaya ilişkin, bilgiye dayalı, arındırılmış zevke hitap eden, çoklu model değerlendirmesini içeren, dinamik, sembolik ve sınırsız peyzaj özelliklerine dayanmalıdır (Daniel 2001).

Daniel'in peyzaj kalite kavramına ilişkin modeli Şekil 1.1.'de verilmiştir.

Şekil 1.1. Peyzaj Kalite Kavramı Modeli (Daniel 2001)

Bir alanın görsel etkisi, çevrenin iyi ya da kötü algılanması ve buna bağlı olarak da kullanıcıların bu alandan zevk almamaları üzerine de doğrudan etkili olmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada ve sonrasındaki karar aşamasında, yörenin görsel niteliğinin saptanarak analizinin yapılması, görsel kaynaklarının korunması için en doğru olan yöntemdir. Bu evrenin görsel ve ekolojik yapısının korunmasının yanı sıra, gerek çalışmalar sırasında ve gerekse daha sonra ortaya çıkacak masrafların en aza inmesini de sağlayacaktır (Özgüç 1999).

İnsanlar dünyadaki nesnelere görür, algılar ve bu algılamaları sonucu benimser ya da benimsemez. Çevredeki objelerin hepsi duygusal bir yük taşır, diğer bir ifade ile biçimsel ve simgesel bir anlama sahiptir. Bir bütün olarak ya da belli bir özelliği ile algılanan bir nesne bireyde oluşturduğu duygularla özdeşleşmekte ve onun duygusal ve bilişsel belleğini harekete geçirmektedir.

Bu konuda görsel kalite kavramı karşımıza çıkmaktadır. Özgüç (1999)'e göre bir yerin ne derecede çekici ve zevk verici olduğu o kaynağın görsel kalitesini verir. Bir başka ifade ile kaynağın, kullanıcı algısını da etkileyen, fiziksel faktörlerinin saptanması söz konusudur. Görsel kalitenin ölçülmesi kaynağa bir değer biçilmesini gerektirir. Burada söz konusu değer ekonomik olmaktan öte, kullanıcının değer yargılarına göre belirlenen ve felsefi bir olgu olan estetik değerdir. Akılcı ve sağlıklı bir peyzaj planlama çalışmasında, planıcı kendi estetik değerlerinin yorumundan önce toplumun mevcut kaynak üzerindeki estetik yorumunu ortaya çıkarmak ve planlamalarda dikkate almak zorundadır (Kaptanoğlu 2006).

Son yıllarda, kalite planlama çalışmalarında ve yönetim stratejilerinde çok büyük bir önem kazanmıştır. Eskiden, doğal güzellik sadece korunan peyzaj alanlarında ve tarihi korunacak olan alanlarda önemli bir rol oynamakta iken, sosyal kaygı arttıktan sonra bu rol yenilenerek peyzaj planlama yönetiminin en önemli değerlerinden biri olmuştur. (Val *et al.* 2006).

Eğer kalite mükemmellik derecesi anlamına geliyorsa, o zaman görsel peyzaj kalite değerlendirmesi hangi durumlarda görsel peyzaj daha iyi olur bulmak anlamına gelmektedir. Fakat buradaki “daha iyi” kavramı neye göre olmaktadır sorusu bu noktada ortaya çıkmaktadır. Örnek olarak; hangi peyzajın daha iyi olduğuna karar verilirken bu yiyecek, sığınak ve sürdürülebilir gelişme ile ilgili olabilmekte ya da insanlar için rekreasyonel, ruhsal ya da diğer durumlarla alakalı olabilmektedir. Hangi peyzajın ekolojik kalitesinin ve doğal değerlerinin iyi olduğuna karar vermek tartışmasız çok önemlidir ve farklı değerlendirme prosedürleri gerektirmektedir. Ne geleneksel uzman ne de algıya

dayalı metotlar daha önceki “doğal” paradigma ve politikalara uyarlanmamıştır ve uygulanmamıştır, aslında bu tür değerlendirmeler için uygun görülmiştir (Daniel 2001).

Görsel kalite değerlendirmesi, peyzaja ait görsel bilginin bir gözlemci tarafından idealleştirilmesi, peyzaja uygunluğunun ölçülmesidir. Kalite ölçümü değerlendirmesinde izlenen yöntem, kaynağa ait niteliklerin ilişkilendirilmesi, sınıflandırılması, alanın analizinin yapılması ve buna bağlı olarak peyzaj değerinin belirlenmesi, alan kullanım kararlarının alınması ve önerilerin getirilmesinde temel oluşturmaktadır (Kaptanoğlu 2006).

Peyzaj kalite değerlendirmesi bağlamında ‘kalite’ temel faydacı isteklerden (yiyecek, su, barınma rekreasyonla olanakları vs.) ruhsal ihtiyaçlara (doğa ile bütünlük, yüksek bir gücün algısı doğal değerlerin esasına) kadar her şeyi kapsayacak şekilde alınmıştır. Etkileşimsel peyzaj kalitesi yapısının bileşeni olan insan algılaması, peyzajın anlamı, yer hissi, hatıralar, çıkarımlar ve sembolik anlamlara tarihi / kültürel /sosyal değerler, etik/ moral kurallar ve tamamında rol oynayan manevi değerlerin seçimi gibi alt kavramlara genişletilmiştir. Aslında böyle bir peyzaj kalitesi özellikle çevrenin her yönünü ve bütün insanların çevresel deneyimlerini, hatırlamalarını ve hayallerini kapsayacak şekilde genişleyebilir. Peyzaj kalitesi değerlendirmesi biyosentrik, etik, aktif, katılımcı, deneysel diyalog bağlamında bilişsel, bilgiye dayalı, dinamik, sembolik sınırsız peyzaj üzerine temellendirilmelidir (Daniel 2001).

Peyzaj kalitesinin anlamını belirlemede bir yaklaşım da peyzaj kalitesini ölçen prosedürleri incelemek ve daha sonra operasyonel açıklamalarla alakalı tanımlara geri dönmektir. Böylece peyzaj kalitesi tanımı, onu değerlendirirken kullanılan metotlardan çıkmaktadır. Buda peyzaj kalite değerlendirmesinden ortaya çıkan en önemli kavramın görsel estetik kalitesi olduğunu ortaya çıkarmaktadır (Daniel 2001).

Tipik değerlendirmeler; uzman ve algısal yaklaşımlar dâhil, seçilen arazini görsel özelliklerini incelenmesine ve analiz edilmesine dayanır. Ses, koku ve dokunma gibi biyofiziksel analizler nadiren direkt olarak değerlendirilir. Değerlendirilen kalite insanın temel

ihtiyaçları (yemek, su ve barınak) ile direkt alakalı değildir. Doğallık uzman yaklaşımında belki sayısal bir kriter olabilir fakat uygulanan prosedürler botanik ya da jeoloji konularıyla alakalı değildir. Operasyonel olarak önemli olan görsel tasarım kriteridir (form, çizgi, renk, canlılık, uyum, birlik vb.). Her ne kadar görsel tasarım kriterleri doğal özellikler ve doğal kriterlerle bir tutulsa da, görsel tasarım kriterlerini önemi daha fazladır (Daniel 2001).

Uzman yaklaşımında; biyofiziksel özellikler bilimsel peyzaj kalite göstergeleriyle değerlendirilmektedir. Bazı alışmalar, bu değerlendirme yapılırken mekansal farklılık ve komplekslik tespitinde bitkilendirmenin önemli bir rol oynadığı ileri sürmektedir. Bu yaklaşıma göre doğallık pozitif bir rol oynamaktadır (Val *et al.* 2006).

Algıya dayalı değerlendirmelerde, değerlendirmelerin genel durumu ve tarifi, peyzaj kalitesini oylayan ve fotoğraflara göre tercihlerini belirten gözlemciye temel değerler hiç konu olmadan direkt olarak bağlıdır. Algılanan peyzaj kalitesi ve doğallık birbiriyle sağlam biçimde ilişkilidir, fakat bu her ikisinin de bağımsız olarak değerlendirilmesine dayana deneysel bir sonuçtur (Zube 1974). Her iki yaklaşımda peyzajın görsel estetik kalitesine hitap etmektedir.

1.7. Güvenlik Hissi ve Mekan İlişkisi

İnsanın kentsel mekân ölçęindeki ihtiyaçları; temel ihtiyaçlar, bilişsel ihtiyaçlar ve estetik ihtiyaçlar olarak ayrılmaktadır. Temel ihtiyaçlar da kendi içinde; fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ve korunma ihtiyacı, aidiyet ihtiyacı, saygı görme ihtiyacı ve kendini ifade etme ihtiyacı olarak ayrılmaktadır (Lang 1994).

Kentlerin nüfusu hızla artmakta ve günümüzde kentsel yerleşmeler dünya nüfusunun yarısını oluşturmaktadır. Büyük kentlerin kalabalığı ve kültürel farklılık, büyük, düzensiz ve güvensiz bir kent gelişimini beraberinde getirmektedir. Sürdürülebilir bir gelişme için en önemli gereksinimlerden biri güvenli bir ortamın sağlanmasıdır. Maslow'un da (1970) gereksinimler hiyerarşisinde sıraladığı gibi, güvenli bir ortam gereksinimi ço-

gunlukla insanların diğer gereksinimlerinin önüne geçmektedir. Güvensiz bir ortamda gelişme olamayacağı gibi, gelişmemiş ortamlar da güvenli olmamaktadır (Ergun ve Yirmibeşoğlu 2005).

1.8. Suç Kavramı

Suç kavramı farklı bilim alanları tarafından ele alınmakta ve farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Örneğin, pozitivistler suçun toplum için tehlikeli bir kişiyi meydana çıkaran bir alamet olduğu görüşünden hareketle “belirli bir zamanda, belirli bir toplumun, ortalama ahlak anlayışına aykırı hareketler “veya” ferdin topluma uyması için zorunlu ortalama bir ölçü içerisinde, dürüstlük ve merhamet duygularını ihlal eden hareketler” şeklinde suçu tanımlamışlardır (Dönmezler 1997).

Dönmezler (1994), kriminoloji, sosyoloji, sosyal psikoloji ve psikolojiye ilişkin tanımlanmaları ise şöyle aktarmaktadır:

Stanciu, kanunların tarif ettiği suçlar dışında bazı sosyal problemlerin topluma suçtan daha fazla zarar verdiği fikrine katılarak, kriminoloji alanında suçu şöyle tanımlamaktadır: “Sosyal toplumun çoğunluğu tarafından tehlikeli sayılan ihmal ya da icra niteliğindeki hareketler”. Durkheim’in sosyolojik nitelikteki tanımı ise “suç toplumsal bilincin kuvvetli ve belirlenmiş tutumlarını ihlal eden fiillerdir” şeklindedir. Thomas ve Znani-ecky ise konuyu eserlerinde sosyal psikoloji yönünden ele alarak tanımlamaktadır: “Suç, kişinin kendisini mensubu saydığı grupta, varlığı toplum dayanışması ile çelişki gösteren fiildir”. Psikolojik açıdan soruna yaklaşan yazarlardan Ernest Seelig ise suçu şöyle tanımlamaktadır; “Suç insanın kusurlu psikosomatik bir davranışdır; neticeleri asosyal olduğu için kanun tarafından ceza müeyyidesi ile yasaklanmıştır” (Dönmezler 1994).

Teknik hukuk ekolüne bağlı yazarlar suç kavramı için “kanunun cezalandırđıđı fiiller suçtur” demekle yetinmişler, buna karşılık mutlak adalet teorisinden yana olanlar, “ahlak ve adalete aykırı olan her türlü fiil ve hareket” olarak tanımlamışlardır. Dönmezler

ve Ermen hukuk açısından suçu “sorumlu bir kimse tarafından müspet veya menfi bir hareketle meydana getirilen ve ceza tehdidini taşıyan bir kanunda yer alan tarife uygun bulunan hukuka aykırı bir fiil” olarak tanımlamaktadır. Aynı kaynağa göre, Carrara suçu “bir ceza ile karşılaşılacak ve bir görevin yerine getirilmesi veya bir hakkın icrası dolayısıyla haklı görülmeyen insanın dışa dönük bir hareketiyle Devletin bir kanununun ihlal olunmasıdır” şeklinde ifade etmektedir (Dönmezler 1997). Türk hukukunda ise “istinat yeteneği olan bir kişinin kusurlu iradesinin yarattığı icra-i veya ihmali bir hareketin meydana getirdiği, kanunda yazılı tipe uygun hukuka aykırı ve müeyyide olarak bir cezanın uygulanmasını gerektiren fiil” şeklinde verilmektedir (Apak 1998).

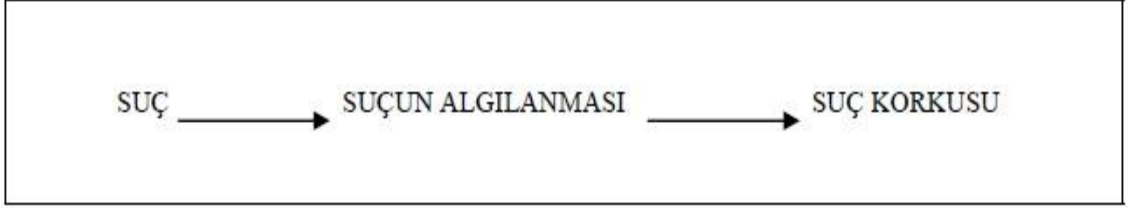
Kriminolojistler yıllardır suçlu hareketlerin kaynağını açıklamak için teoriler geliştirmişlerdir. Başka teoriler ise tedavi ve iyileştirme yaklaşımlarını tanımlamak için ortaya atılmıştır. Fakat hiçbiri suç ve suçluluk konularında kapsamlı bir anlayışın sağlanmasında başarılarını kanıtlayabilmiş değillerdir (Crowe 2000).

1.9. Suç - Suç Korkusu İlişkisi

Suç korkusu, ilk olarak 1970’lerin başında, suçun kendisinden ayrı bir konu olarak ortaya çıkmıştır. “Bu; bir kimsenin güvenliği için heyecanlı veya hissi bir kaygıdır” şeklinde tanımlanmaktadır (Taylor *et al.* 1987). İngiliz Suç Araştırmaları Birimi 2001/02 yayınında, insanların suç algılarının gerçek risk seviyeleriyle ilişkili olduğu belirtilmiştir (Colquhoun 2004).

Suç, hırsızlıktan sokakta maruz kalınan şiddete kadar geniş bir perspektife sahip ve belli bir madde veya duruma odaklıdır. Oysa suç korkusu çevreyi nasıl deneyimleyip yorumladığımızla ilişkili bir olgudur (Listerborn 1999).

Başlangıçta suç korkusunun suça karşı tepkinin bir parçası olduğu düşünülmekteydi. Şöyle ki; suç ve suç korkusu ilişkisi Şekil 1.2’de verilmiştir.

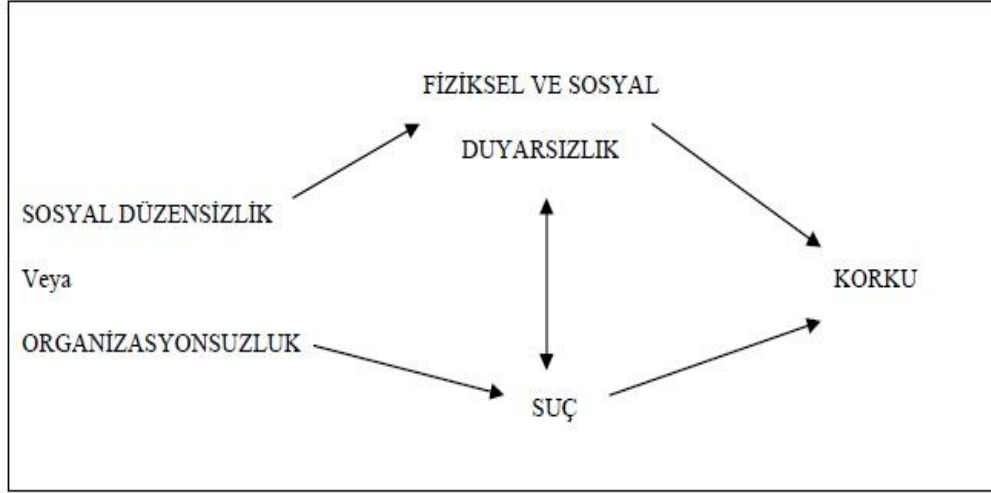
Şekil 1.2. Suç – Suç Korkusu İlişkisi Ön Modeli (Listernborn 1999).

Fakat bu model tekrar tekrar öne sürülen bulgular üzerine iflas etmiştir (Taylor 1987, Taylor 1988). Bu bulgulardan ilki suç korkusunun, suçtan fazla yaygın olduğudur. Wes Skogan ve arkadaşları bu bulgu üzerine “dolaylı yolla mağdur olma” modelini oluşturmuşlardır. Buradaki köklü fikir, suç mağdurlarının kendilerine neler yapıldığını komşu ve tanıdıklarına anlatması; yerel iletişim kanallarının, dolaylı yolla suç kurbanı yaratmasıdır. Böylece olayların anlatıldığı insan daha ürkek olmakta, suç ve hikayeleştirilmiş suç konuları hakkındaki yerel iletişim kullanıcıların korku seviyelerini arttırmaktadır (Taylor 1987).

Bir diğer yaklaşım “düzensizliğin algılanması” üzerine yoğunlaştırılmıştır. Hunter ve arkadaşları ile Wilson ve Kelling tarafından ayrı ayrı birbirinden bağımsız olarak geliştirilen, çok az farklı formlardan oluşturulmuş olan her iki modelin özü, insanların yaşadıkları çevrenin etrafında çürümenin fiziksel ve sosyal işaretlerinin çoğaldığını gördüklerinde, daha fazla incinebilirlik ve ürkeklik hissedeceğidir (Taylor 1988).

Sosyal duyarlılıkta kabul gören şartlardan bazıları; sesli olmamak, halka açık yerlerde hareketlerine dikkat etmek, kibar olmak ve gerektiğinde diğerlerine yardım edebilmek; sosyal duyarsızlık ise, toplu yerlerden içki içmek, küfür, kavga, komşular arası tartışma, ebeveynlerin kontrolünden çıkan çocuklar vb. gibi davranışlar olmaktadır. Fiziksel duyarlılık ile temiz yol kenarları, bahçeler, iyi renkler ile boyanmış evler, temiz camlar, temiz rekreasyon alanları ifade edilmekte; boş, terk edilmiş, bakımsız evler, çöpleri alınmayan kirli sokaklar vb. nitelikler ise fiziksel duyarsızlığı yansıtmaktadır (Taylor 1988).

Hunter'ın suç korkusunun nasıl oluştuğuna dair modellemesi Şekil 1.3.'de verilmiştir

Şekil 1.3. Hunter'ın Suç Korkusuna İlişkin Modeli

Fiziksel ve sosyal duyarsızlık suç ile karşılaştırıldığında daha fazla yer ve tekrarı bulunması sebebiyle korkunun daha fazla ortaya çıkacağı ifade edilmektedir. Hunter'a göre devam eden bu duyarsızlık ve medeniyetsizlikler daha sonra sakinlerin otoriteye olan inancını ve güvenini de yok etmektedir. Düzensiz olan bölgede her kesim kendini risk altında hissetmekte, her an bir zarar gelmesini beklemektedir (Taylor 1988).

Wilson ve Kelling'in sosyal ve fiziksel duyarsızlıkla suç arasındaki sebep sonuç ilişkisi Hunter'inkinden biraz farklıdır. Wilson ve Kelling'e göre artan duyarsızlık davranış kısıtlamalarına, sakinlerin isteksizliğine, ilgisizliğine sebep olmaktadır. Bu noktada bu nitelikteki bir bölge suçlulara karşı savunmasız kalmaktadır. Wilson ve Kelling bu modelini şöyle ifade etmektedir (Taylor 1987).

Wilson ve Kelling'in suç korkusuna ilişkin modeli Şekil 1.4.'de verilmiştir.

Şekil 1.4. Wilson ve Kelling'in Suç Korkusuna İlişkin Modeli

Bu model Hunter'ın tezindeki bazı hususlara göre farklılık göstermektedir. Burada korku enformel sosyal kontrolü azaltarak suçun artmasına neden olmakta; neticede, suç ve duyarsızlıklar dolaylı yolla birbirine bağlı olmakta; korkunun daha çok suça ve suçun da daha çok korkuya neden olacağı düşünülmektedir (Taylor 1987).

1.10. Suç Korkusunun Toplum Üzerindeki Etkileri

Kadınlar, yaşlı ve sakat insanlar daha çok suç korkusu hissederler. Kişisel güvenlikleri ve sokak şiddetinden korku duyarlar. Kadınlar için ayrıca cinsel saldırı ihtimali de bir korku sebebidir. Şiddet içeren bir olayda kurban olma riskleri daha yüksek olsa da, genç erkekler ortalamanın altında suç korkusu hisseden gruptur. Suç riski yüksek olan yerlerde yaşayanlar kendilerinin de kurban olacağı düşüncesine daha çok inanma eğilimindedirler. Şehir merkezinde, sosyal konutlarda veya fiziksel düzensizliğin yüksek seviyelerde olduğu yerlerde yaşayan insanlar daha fazla suç korkusu hissetmektedirler. Bu onların yaşam kalitesini etkileyen önemli bir unsur olmaktadır.

Suç korkusu güçlü olan diğer gruplar, düşük gelirli aileler, sosyal kiralık konutlarda yaşayanlar ve insanların "kendi yoluna gittiği" (düşük komşuluk bağı bulunan) komşuluk birimlerinde yaşayan insanlardır. İngiliz suç araştırma birimi (2001/02) ev sahipleri ve kiracıların, sosyal konut kiracılarından daha düşük risk algılarına sahip olduklarına işaret etmektedir (Colquhoun 2004).

Bradford Metropolitan Bölge Kurulu'nun 2000 de üslendiği bir denetlemeye göre insanların gün içinde olmaktan kaçındıkları ortak mekanlar; sessiz/izbe sokaklar, metrolar,

parklar ve korulardır. Karanlık bastıktan sonra ise, yukarıdaki alanlara ek olarak genç insanların kulüp ve diskolarında eğlendiği şehir merkezleri de özellikle orta yaşlı ve yaşlı insanları için suç korkusu yaşadıkları yerler olmaktadır (Colquhoun 2004).

Suç mağdurunun ve aile bireylerinin uğradıkları acı ve ızdıraplar yanında asıl önemli olan, suçun toplum içinde meydana getirdiği güvensizlik duygusudur. Suç korkusu sosyal ilişkileri bozmakta; azaltmakta ve tümü ile yaşam zevkini tahrip etmektedir.

Doğurduğu güvensizlik duygusu sebebi ile suç, bugün Batı ülkelerinde en önemli sosyal problemlerden biri sayılmaktadır. Gerçekten suçun doğurduğu korku halinin toplum hayatındaki etkisi hiç de mutlu olmayan bir durum yaratmakta ve toplum içinde yaşayan herkes suçun bir mertebe kurbanı olmaktadır (Dönmezler 1994).

Korkunun bireyler ve topluma ilişkin bedellerini özetle şöyle toparlayabiliriz: İnsanlar gerekli olmayan güvenlik donanımları alabilir veya özel koruma birimleri oluşturabilirler, aktiviteleri kısıtlayabilir, geceleri dışarıya çıkmayı daha az isteyebilirler veya yalnızca belirli güvenli buldukları yerlere gitmeyi tercih edebilir, diğer yerlerden uzak durabilirler. Bu ise, kişilerin sosyal etkileşimini sağlayacak sosyal olanakların yok olması anlamına gelmektedir. Bir diğeri, korkunun şüphenin daha yüksek seviyelere ulaşmasına veya güvenmemeye, komşuluk dokusunun zayıflatılması yolu ile katkıda bulunmasıdır (Taylor 1988).

1.11. Güvenlik Duygusu ve Mekân İlişkisi

İnsanlar bazı mekânları “tehlikeli”, bazı mekânları ise “güvenli” olarak algılamaktadır. Korku, kısmen, mekândaki fiziksel elemanlara verilen bir tepkidir (Hutchings 1994). Güvenlik ihtiyacını fiziksel ve psikolojik güvenlik ihtiyacı olarak iki gruba ayırabiliriz (Lang 1994). Fiziksel güvenlik ihtiyacı, herhangi bir zarardan – bunlar doğa olayları, canlılar, diğer insanlar ya da insan eliyle yapılmış nesnelere olabilir- uzak olduğunu bilmenin getirdiği güvenlik duygusudur. İnsanın mekân üzerinde kontrol sahibi olması;

mekanın içini görebilmesi, zor durumlarda yardım alabileceğini ya da rahatça kaçabileceğini düşünmesi, kendini daha güvende hissetmesini sağlar (Francis 1989).

Psikolojik güvenlik ihtiyacı ise çevre üzerinde kontrol sahibi olduğunu hissetmekle ilgilidir. Çevre üzerinde kontrol sahibi olmak ise; zaman ve mekanda nerede olduğunu bilmek, sosyal ve fiziksel olarak kaybolmamak anlamına gelmektedir (Lang 1994).

Gür (1996)'e göre mekândaki psiko-sosyal güvenlik ihtiyacı; kolay yer bulma, kolay erişme, kolay yönelme, kişisel mekân edinme, sorumluluk pekiştirme, egemenlik alanı tanımlama, yalnızlıktan sakınma, kalabalıktan arınma, mahremiyeti sağlama gibi mekânın toplumsal ve fiziksel özellikleriyle ilgilidir.

Psikolojik güvenlik ihtiyacı kısaca çevrenin kontrolüdür; bu da çevrenin bilgisi ile olur. Kentsel mekân bağlamında çevrenin bilgisi ise, kentsel mekânla ilgili zihinde oluşturulan haritadır. Kentsel mekânda oluşacak güvenlik duygusu, mekânla ilgili kurulacak sağlam bir zihinsel haritayla çok yakından ilişkilidir. Sağlam bir haritanın kurulmasına etki eden faktörlerin aynı zamanda güvenlik duygusuna katkıda bulunacağı bir gerçektir (Kaplan 1973).

Kaplan (1973)'e göre zihinsel şema; insanların çevreleri hakkındaki bilgileri basitleştirilmiş bir şekilde ve daha önceden edindiği bilgilerle ilişkili olarak depoladığı bir yapıdır. Bu bilgiler insanların kafalarının içinde kodlanmıştır ve temsil ettiği çevreye bir dereceye kadar benzerlik gösterir. Bir bakıma kişinin çevrenin bir haritasını ya da modelini kafasında taşıması gibidir; fakat bu harita şematik, kabataslak, tamamlanmamış, çarpıtılmış, basitleştirilmiş ve kişisel bir haritadır. Zihinsel haritalar, kesin bir ölçümün değil, kişinin deneyimlerinin bir sonucudur.

Kaplan (1973), kişinin zihinsel haritasında olması gereken dört bilgi alanını şöyle açıklamaktadır:

Tanıma: İnsanın nerede olduğunu bilmesi ve çevrenin genel özelliklerini fark edebilmesi

Tahmin etme: İnsanın hemen sonra ne olabileceğini ya da arkasından neyin gelebileceğini bilmesi ve neyin neye yol açabileceğini kestirebilmesi

Değerlendirme: İnsanın bu yeni şeylerin iyi mi kötü mü olduğunu bilmesi, olanların sonuçlarını önceden görebilmesi

Harekete geçme: İnsanın ne yapacağını bilmesi, etkili seçenekleri düşünebilmesi

Bu süreçler sayesinde insan belirsiz çevreyi “yapılandırır” ve yaşanabilecek hale getirir. İnsanın zihinsel haritası ile ilgili süreçleri zenginleştirecek çevre, insan için en uygun çevredir. Kentsel mekânın mekânsal, zamansal ve kullanımsal sürekliliği tüm bu süreçlere yapıcı katkılarda bulunur, sağlam bir zihinsel haritanın oluşmasına yardım eder (Kaplan 1973).

İnsanın mekânsal davranışları kısmen onun çevrenin yapısı hakkında edindiği imajlara bağlıdır. Yapılı çevrenin biçimleniş şekli insanın binalar ve mahalleler arasında yönünü kolay ya da zor bulmasına etki eder. İnsanın sosyal ve fiziksel olarak kendini yönlendirmesi, onun güvenlik duygusuna büyük ölçüde katkıda bulunur (Lang 1987).

Yönlendirme; gözlemcinin şehirle, şehrin bölümleriyle ve onu çevreleyen daha geniş dünya ile belirgin bir ilişki içinde olma duygusudur. En basit anlamıyla, bir kişinin herhangi bir anda nerede olduğunu ve başka bir bölüme nasıl ulaşacağını bilmesidir. Kentin ve kentsel elemanların düzenlenişi insanın mekanda yolunu bulmasında ve kendini yönlendirmesinde temel faktördür (Lynch 1980).

Lynch (1980)’in kentin insan sağladığı tatminlerden biri olarak gördüğü yönlendirme, kentsel mekan deneyiminde çok önemli bir yer tutar; insanın kendini mekanda yönlendirmesi

dirmesi kentsel mekanı daha güvenilir ve hoş giden bir mekan olarak değerlendirmesini sağlar.

1.12. Diğer İnsanların Varlığı, Güvenlik Duygusu ve Mekân İlişkisi

Kent mekânındaki suç korkusu - güvenlik hissi araştırmalarının üzerinde durduğu bir diğer etken ise diğer insanların varlığının kişinin güvenlik hissi üzerindeki etkileridir. Suç korkusuna ilişkin yapılan birçok araştırmada diğer insanların varlığı korku hissini azaltan bir etmen olarak kabul edilmektedir. Genel olarak diğer insanların varlığı güvenlik hissini arttırmaktadır (Hutchings 1994). Kent mekânında suç korkusunun yaşandığı alanlar; “Karanlık alt geşitler, uzun ve dar sokaklar, ıssız şehir merkezleri ve aydınlatması zayıf yollar, boş parklar ve yoğun ağaçlıklı alanlar” (Hutchings 1994) “Sessiz/izbe sokaklar, metrolar, parklar ve korular” (Colquhoun 2004) olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamalardaki “ıssız şehir merkezleri”, “boş parklar” ve “sessiz sokaklar” ifadeleri mekândaki güvenlik hissi için diğer insanların varlığının önemine dikkat çekmektedir.

Suç korkusunun, insanın bulunduğu mekanda hiç kimse tarafından görülemeyecek veya duyulamayacak hissetmesiyle ilişkilendirildiği akılda tutulacak olursa, diğer insanların varlığının güvenlik hissine olumlu etkisi olacağı kabul edilmelidir (Listerborn 1999).

Hillier (1999)’un, çalışmalarında insan hareketleri ve mekân konfigürasyonu arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırma sonuçları kent mekanı içinde erişilebilirlik açısından izole kalmış alanların insan hareketliliği açısından düşük değerler verirken, kent mekanı ile entegrasyon değerleri yüksek olan alanlarda insan hareketliliğinin daha fazla olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Doğal hareket olarak tanımlanan, mekânın formuna bağlı olarak hareketi az veya çok çekmesi durumu mekânsal dizin yönteminin teorik dayanaklarından biridir.

Mekansal dizin yönteminin uygulandığı bir çok çalışmanın sonuçları mekan ile hareket arasındaki ilişkiyi doğrular niteliktedir (Nubani and Wineman 2005). Bu bilgiler ışığında, mekân özelliklerinin insanın çevre üzerinde bilgi sahibi olma durumunu etkilemesi-

nin yanı sıra, insan hareketlerini yönlendirmesi nedeniyle de güvenlik hissi üzerinde etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Genellikle değişik açık ve yeşil alan düzenlerinde bir kısım tasarım ilkeleri göz önüne alınmakla beraber, güvenli mekan oluşturma ve mekan kullanan kişilerin kendilerini güvende hissetmelerine yönelik tasarım ilkeleri çoğu kez göz ardı edilmektedir.

Kentsel mekanlarda çoğu kez beton blokların arasına sıkışmış açık-yeşil alan planlama ve uygulamaları yapılmakla beraber bu alanların tasarım kriterlerine göre yapıp yapılmadığı, hangi planlama önceliğini yerine getirdiği, estetik, ekolojik veya ekonomik ne gibi kaygılar taşıdığı çoğu kez tasarımcı veya uygulayıcı tarafından göz ardı edilmektedir. Açık ve yeşil alan planlaması dolayısıyla parklar tasarım ilkelerini ön plana çıkararak uygulamaya geçilmesi sosyo-ekonomik açıdan olduğu kadar estetik ve ekolojik açıdanda büyük önem kazanmaya başlamıştır. Kentsel mekanlarda nüfusun yoğunlaşması, farklı sosyo-ekonomik ve kültürel yapı açık-yeşil alan kullanımlarında beraberinde bazı sorunları getirmektedir.

Kentsel açık-yeşil alanlarda yapılan bitkisel tasarım çalışmalarında sadece bitkilerin türü, ekolojik istekleri, ölçüsü, formu, dokusu, rengi değil güvenli mekan oluşturmaları da giderek önem kazanmaya başlamıştır. Bitkisel tasarım kriterleri arasına güvenlik hissi oluşturacak güvenli mekanlar tasarımı ve uygulamaları açık-yeşil alanların daha etkin ve konforlu kullanılması açısından önemlidir. Kararsızlık uyandıracak, korkulu ve güvenlik hissini zayıflatacak mekansal tasarımlardan uzak durulması kaynakların iyi kullanılması bakımından da kaçınılmazdır. Şüphesiz bitkisel tasarımda güvenlik boyutu kentin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına göre değişiklik gösterecektir.

Bu çalışmada Erzurum kent merkezinde mevcut açık-yeşil alanlardan olan bazı kent parkları ile değişik bitkisel tasarım örneklerini içeren fotoğraflar üzerinde güvenilirlik veya güven duygusunu belirlemeye yönelik görsel etki değerlendirmesi üzerinde durulmuştur. Bitkisel tasarım çalışmalarında güvenilirlik veya güven hissini oluşturacak en uygun bitkisel kompozisyonların belirlenmesi hedeflenmektedir.

Bu konuda gerek ülkemizde gerekse yurtdışında çok fazla çalışmanın yapılmamış olması araştırmanın önemini artırmaktadır.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Açık ve yeşil alan planlamasında ve tasarımda güvenlik konusunda yeterince çalışma yapılmamış olup burada daha çok görsel peyzaj kalitesi ile açık-yeşil alan planlamasına yönelik yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Küni (2010), Tarafından Atatürk Üniversitesi yerleşkesinde yapılan görsel kalite analizinde yapılan anketler sonucu bazı değerlere ulaşılmış yerleşke alanı 8 koridora ayrılmış bu koridorlara ait kullanılan parametreler kendi içerisinde bir karşılaştırmaya tabi tutulmuştur. Doğal ve sosyo-kültürel objelerin bir arada sergilediği görsel yönden çekici mekânları sunmak için son yıllarda birçok araştırmacının yöntemini oluşturan görsel kalite analizi yöntemi kullanılarak Görsel kalite analizi sonucu yerleşkenin görsel zenginlikleri ortaya konmuştur. İnsanların ilgisini çeken onları etkileyen büyüleyen görüntülere daha yüksek puan verdiği ortaya çıkmıştır.

Çakıcı (2007) Çalışmasında görsel peyzaj algısının değerlendirilmesinde kentsel açık ve yeşil alanların, özellikle kent parklarının planlanması ve tasarlanması süreçlerinde hem kullanıcı görüşlerini hem de uzman değerlendirmelerini bütünleştiren bir yöntem geliştirmeyi ve yön gösterici mekan tipolojileri ortaya koymayı hedeflemektedir. Çalışmanın ana materyalini çeşitli kent parklarına ait 25 adet fotoğraf oluşturmaktadır. Fotoğraflardaki görüntüler üzerinden kullanıcı grubuna ve uzman grubuna olmak üzere iki ayrı anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Daha sonra kullanıcı grubu anket sonuçları ve uzman grubu değerlendirmeleri karşılaştırılarak en çok tercih edilen görüntülere ilişkin mekansal karakteristikler ortaya koyulmuştur. Araştırmada kullanılan yöntemin analiz sonuçlarına dayanılarak, istatistiksel anlamda anlamlı ve daha önce yapılmış uluslararası literatürdeki çalışmaların sonuçlarını destekleyen veriler elde edilmiştir. Araştırma bulgularının değerlendirilmesi sonucu düzenlilik, açıklık, bakımlılık seviyelerinin ve doğal elemanların varlığının mekan tercihleri üzerine doğrudan etkili olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak bu mekansal karakteristiklerin bir araya getirilmesiyle, mekan tipolojilerinin ortaya konulabilmesi mümkün olduğu sonucuna varılmıştır.

Tüfekçioğlu (2008), alışma alanı olarak İstanbul/ Yedikule zindanlarını seçmiştir. 1950'lerle beraber kentleşme sürecine giren İstanbul'da çevresel kalitesi düşük alanlar oluşmuştur. İstanbul'un 2010 Avrupa Kültür Başkent'i olma vizyonu da, çevre kalitesinin yüksek olmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmada tarihi kent dokusuna sahip, önemli tarihi ve mimari değerler içeren İstanbul / Yedikule Örnek Alanı seçilmiştir. Bu hedef doğrultusunda, mevcut tarihi kent dokusunun ve onu çevreleyen yapıların görsel kalitesinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada öncelikle, tarihsel çevrenin estetik kalitesinin algılanması incelenmiş daha sonra tarihsel çevre ile kentsel yaşam kalitesi ve peyzaj kalitesi ilişkisi üzerinde durulmuştur. Çalışma alanından fotoğraflar çekilmiş, bu fotoğraflar ve hava fotoğraflarıyla ekolojik ve sosyal değerler de göz önünde bulundurularak kavram göstergeleri üzerinden oluşturulan puanlama sistemi kullanılarak değerlendirme yapılmıştır. Sonuç olarak, Yedikule Örnek alanında, eksik olan görsel peyzaj kalite kriterleri saptanarak bunların iyileştirilmesine yönelik önerilerde bulunulmuş ve görsel peyzaj kalite değerlendirme çalışmasının yaşam kalitesini artırıcı bir etkisi olduğu belirlenmiştir. Bu amaçla yapılacak çalışmalarla kalite kriterlerinin yükseltilebileceği vurgulanmıştır.

Kıroğlu (2007), Araştırmasını Erzurum kenti ve yakın çevresindeki Teke deresi (Palandöken) göleti, Abdurrahman Gazi türbesi, Serçeme Vadisi, Tortum Gölü ve Şelalesi, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi 6 nolu kuyu deneme istasyonu, Dumlu rekreasyon alanlarında yürütmüştür. Araştırmanın amacı; Erzurum kenti ve çevresindeki bazı rekreasyon alanlarının görsel peyzaj kalitesi yönünden değerlendirmesidir. Farklı peyzaj karakterine sahip alanlarda görsel kalitenin belirlenmesi yönünde tercihleri elde etmek üzere 120 kişi ile görsel kalite analiz çalışması yürütülmüştür. Bu amaçla alanları temsil eden tipik görüntüler tercih edilmiş, çalışma alanlarından alınan 8' er adet fotoğraf kullanılarak görsel peyzaj kalitesi değerlendirilmiştir. Katılımcılar tarafından her bir fotoğrafa manzara güzelliği ile görsel kalite parametreleri (doğallık, çeşitlilik, uyum, açıklık, gizem, perspektif, güven, düzen ve rekreasyonel değer) göz önüne alınarak puan verilmiş ve görsel kalite ortaya konmuştur.

Kaya (2007)'nin çalışma alanı İstanbul ili, Şişli İlçesi'nde bulunan Maçka Demokrasi Parkıdır. Çalışma da Maçka Demokrasi Parkı özelliğinde bir kentsel park alanının görülebilirlik özellikleri ile kullanıcıların güvenlik hissi arasındaki olası ilişkinin araştırılması amaçlanmıştır. Analiz aşamasında Mekânsal Dizin (Space Syntax) yöntemi analitik yapısını grafik uygulamasıyla birleştiren “Görülebilirlik Grafi” (Visibility Graph) yöntemi ve park kullanıcılarının katılımıyla yapılan anket çalışması uygulanmıştır. 20 m eşit aralıklı grid doku parkın her iki alt bölgesine uygulanmış ve grid doku üzerindeki her noktanın görebildiği alanlar CBS (Arc GIS) programı görülebilir alan (viewshed) uygulaması ile hesaplanmıştır. Her bir noktanın görebildiği alan içine düşen komşu noktaları belirlenmiş ve karşılıklı görülebilir noktalar için 1, diğer tüm durumlar için 0 değeri verilerek her iki alt bölge için birer matris oluşturulmuştur. Bu matrislere göre iki alt bölge için görülebilirlik grafi analiz değerleri hesaplanmıştır. Çalışma kapsamında görülebilirlik grafi analiz sonuçlarının yüksek değerler verdiği, görülebilirlik açısından merkezi, parkın bütünüyle entegre alanların park kullanıcıları tarafından “güvenli” olarak değerlendirilecek alanlar olacağı öngörüsü yapılmıştır. Bu öngörünün sınanması açısından, anket çalışması yoluyla park kullanıcılarının tedirginlik / korku hissettikleri mekanlar ile güvende hissettikleri mekanlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

Kaptanoğlu (2006) yaptığı çalışmada peyzajın estetik niteliklerinin görsel analizinde grafik düşünme sürecinin ve bir eskiz tekniği olan ‘soyutlama’nın, planıcı ve tasarımcının peyzaj özelliklerine ilişkin düşüncelerini iletme çabasındaki yeri ve önemine değinmiştir.

Daniel (2001),görsel peyzaj kalitesini sistematik olarak değerlendirmek ve bu bilimsel ve uygulamalı girişimin geleceğinin bazı yönleri hakkında tahminler yürütmek için alışmanın kısa bir tarihini ortaya koymuştur. Uzman yaklaşım ve algıya dayalı yaklaşım üzerinde durmuştur.

Zengin (2001) yeniden yapılanma süreci içerisinde Erzincan kentinin açık yeşil alanları kapsamında yaptığı çalışma ile kent genelinde iklim ve topoğrafik verilere göre imar planında yer alan mevcut açık ve yeşil alanlar ile rekreasyonel alanların, depremler son-

rası yaraların sarılması ile hızlı kentleşme seyri içerisindeki kente ve kent iklimine sağlayacağı olumlu etkileri tespit ederek, toplum için optimum yaşama koşullarına sahip ortamlar sağlamak ve gelecekteki nüfus ihtiyaçlarını karşılamak için çevreyle duyarlı örnek proje ve planlama çalışmalarının yapılmasını amaçlamış ve yapılan çalışma sonucunda Erzincan kenti açık yeşil alanlarının halkın ihtiyacını karşılamaktan çok uzak olduğu tespit edilmiş ve çözüm önerileri getirilmiştir.

Polat (2000) Erzurum kentinde bulunan park alanlarını yeterliliği üzerine bir araştırma yapmış bu çalışmada kent merkezinde mevcut bulunan parklar ve Yenişehir, Dadaşkent, Yıldızkent semtlerindeki parklar ele alınarak çalışmada, parkların yeterliliği konusunda kent halkı ile karşılıklı görüşülerek 300 kişi üzerinde anket yapılmıştır. Ankete katılanlara, çevrelerindeki park alanlarının yeterli olup olmadığı sorulmuş buna göre %79'unun bu alanları yetersiz bulduğu tespit edilmiş, bu dört bölgedeki parkların mevcut durumu ortaya konularak Erzurum kentinde yeşil alanların kişi başına 0,89 m² düştüğü tespit edilerek Erzurum kenti için yeşil alanların yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır.

Tufanoğlu (1998), Şişli'nin açık ve yeşil alanlarını tespit ederek, erişilebilirliklerini ve niteliksel, niceliksel özelliklerini irdeleyerek, yeşilin sürekliliği açısından birbirine bağlanıp, bağlanmayacağı konusunda neler yapılabileceğini araştırarak, yeşil alan planlamasına yönelik önerilerde bulunmuştur. Şişli ilçesinde kişi başına 1.6m² aktif, 2.5m² pasif yeşil alan düştüğünü tespit etmiştir

Önder (1997) Ülkemizin hızlı kentsel gelişme gösteren kentleri arasında yer alan Konya'nın açık ve yeşil alanları konusunda bilimsel verilere ve planlama ilkelerine dayalı, yeterli ve güvenli geleceğe dönük kararlarının olmadığını belirtmiştir. Araştırma sonucunda Konya kenti yeşil alanlarının bugünkü durumunu ortaya koymuş ve kent için yeterli bir açık yeşil alan sistemi oluşturulmasına ilişkin öneriler getirmiştir.

Yılmaz (1994), Salihli kentinin yapısal alan kullanımını ve açık yeşil alanlarını belirlemiştir, hızlı kentleşmenin I. Sınıf tarım topraklarını tehdit ettiğini belirleyerek sağlıklı bir kentleşme için öneri alan kullanımların üzerinde durmuştur.

Eymirli (1994), Erzurum kenti açık ve yeşil alanlarının, kent içi açık ve yeşil alan ilkelere göre saptanması üzerine yaptığı çalışmada, Erzurum 'da ki açık ve yeşil alan varlığını etkileyen faktörleri araştırmış ve mevcut açık ve yeşil alanları incelemiştir. Kentte aktif yeşil alan miktarı 0.9 m², pasif yeşil alan miktarı 6.8 m² olarak tespit edilmiş ve Erzurum'da rekreasyon ihtiyaçlarını karşılayacak, kışın artış gösteren hava kirliliğine çözüm getirecek, elverişli ve yeterli miktarda açık ve yeşil alanların oluşturulmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Güçlü (1988), Erzurum kenti yeşil alanlarının planlama ve uygulama sorunları üzerine yaptığı araştırmada, olumsuz iklim koşullarına sahip kentte kullanılan canlı malzemenin çeşitlendirilmesi için adaptasyon çalışmalarına hız verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

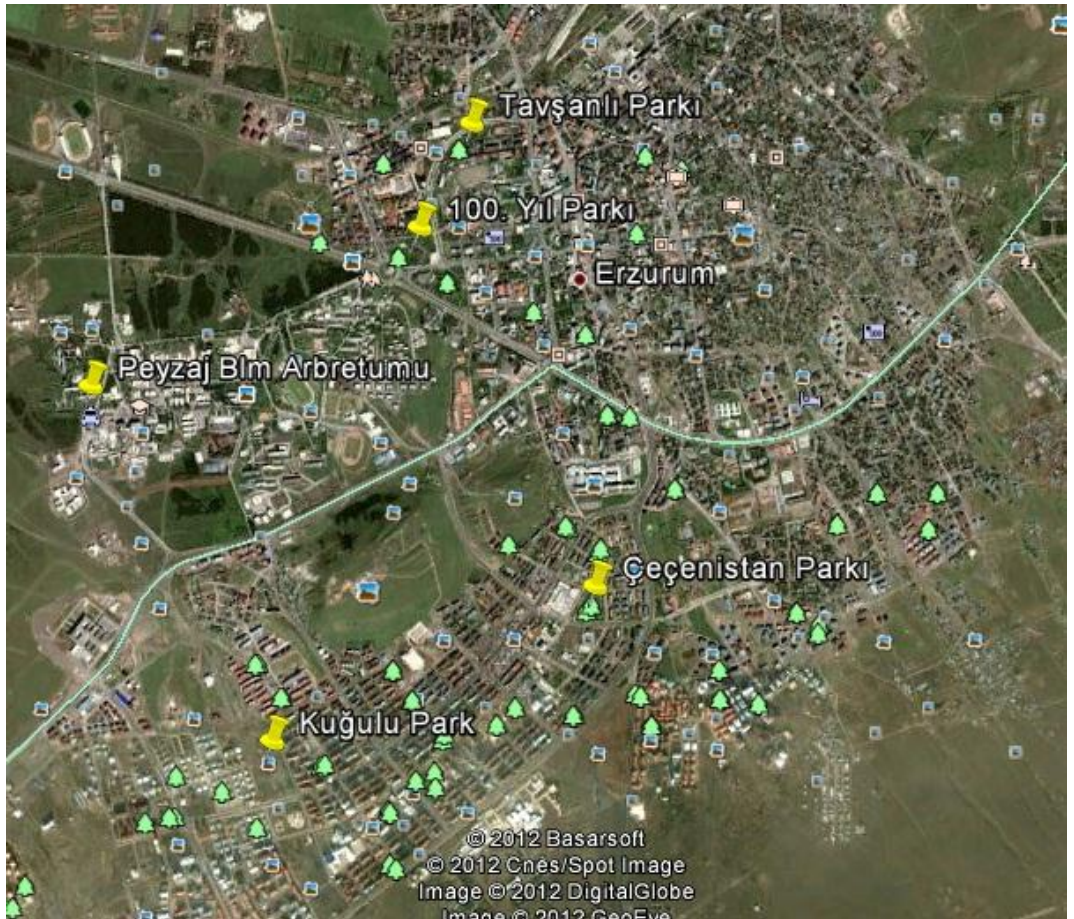
Yıldızcı (1978), İstanbul'da kentsel ve yeşil doku arasındaki ilişkiye yönelik çalışmasında, halkın yeşil alan gereksinimini ortaya koyarak, kent için yeşil alan sistemi önermiştir. İstanbul'da kişi başına faydalanılan açık ve yeşil alanların yetersiz olduğunu artırılması için yapılaşmaya izin verilmemesi gerektiğini belirtmiş, tarım ve yerleşime uygun olmayan alanların ışınal olarak yeşillendirilmesi önerisinde bulunmuştur.

Tanrıverdi (1973), Erzurum kentinin gelişmesinde peyzaj mimarisi bakımından göz önüne alınması gereken temel sorunlar üzerine yapmış olduğu araştırmasında, kişi başına 0,9m² park alanı düştüğünü belirlemiştir. Erzurum'da kent standartlarına uygun park ve çocuk oyun alanlarının olmadığını, bu alanları daha çok yapı kitleleri arasında kalan boşlukların oluşturduğunu tespit etmiştir.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

Çalışma alanını, Erzurum kent merkezi ve çevresinde yer alan, farklı yapı ve karakterdeki park alanları oluşturmaktadır. Araştırma materyalini kent merkezindeki 100. Yıl Parkı, Çeçenistan Parkı, Tavşanlı Park, Kuğulu Park ve Peyzaj Mimarlığı Bölüm Arboretumu oluşturmaktadır (Şekil 3.1). Ayrıca bunlara ek olarak değişik ülkelerden farklı park görüntülerinden de faydalanılmıştır.

Şekil 3.1. Çalışma kapsamında yer alan açık-yeşil alanların konumu

3.1.1. Erzurum ilinin genel doğal ve kültürel yapısı

Çalışma alanlarının bulunduğu Erzurum kenti Doğu Anadolu bölgesinin kuzeydoğu kesiminde 39° 55' kuzey enlemleri ile 41°16' doğu boylamları arasında yer almaktadır.

İki coğrafi bölgede (Karadeniz ve Doğu Anadolu) toprakları bulunan Erzurum İlinin arazi büyüklüğü, yaklaşık 25.066 km² kadar ve deniz seviyesinden yüksekliği 1959 metredir. Bu toprakların kuzey kesimi yani İspir, Narman, Oltu, Olur, Pazaryolu, Tortum ve Uzundere İlçelerinin toprakları, Karadeniz Bölgesinin Doğu Karadeniz sınırları içinde kalmaktadır. Ancak bu kesim, İl topraklarının yaklaşık %30'luk bir payını oluşturur. Geriye kalan %70 gibi önemli bir pay, Doğu Anadolu Bölgesi dâhilinde yer alır. İl, arazi büyüklüğü bakımından, sırayla Konya, Sivas ve Ankara İllerinden sonra, Türkiye'nin 4. büyük ili konumundadır.

İl yüzölçümünün yaklaşık %64 ünü dağlar oluşturur. Bunu sırası ile %20,1 platolar, %12,2 yaylalar, %4 ovalar takip etmektedir. Erzurum arazisinin %67' si ayır ve meralarla kaplıdır. Bu özelliği ile Erzurum Türkiye'de birinci sırada yer almaktadır.

Erzurum İli, genel olarak yüksek arazilerden oluşur. Örneğin platoların deniz düzeyine göre yükseklikleri 2000 m' yi bulur. Bunların üstünde yer alan dağların yükseklikleri ise, 3000 m. ve daha yüksektir. Platolar ve dağlar arasında, yükseklikleri yaklaşık 1500 ila 1800 metrelere ulaşan depresyon ovalarıyla oluklar yerleşmiştir. Karasu-Aras Dağlarının bazı dağ kütleleri, Erzurum ili arazisini güneyde engebelenmiştir. Bunların en önemlileri, Erzurum kenti ve Erzurum ovası (825 km²) güneyinde yer almakta olan Palandöken Dağları (Büyük Ejder 3176 m.) ve Pasinler Ovası (540 km²) güneyinde yer alan Şah Veled Dağları (Çakmak Dağı 3063 m.) olup, Bingöl Dağlarının kuzey yarısı da yine Erzurum ili sınırları içinde kalmaktadır.

İl topraklarını kuzeyden engebelenenmiş olan dağlarsa, Kuzey Anadolu Dağlarının ikinci sırasına bağlı yükseltilerdir. Bunların başlıcaları, İspir ve Erzurum arasında yer alan Mescit Dağları (en yüksek nokta 3239 m.), onların doğusundaki Kargapazarı Dağ-

ları (Dumlu Dağı 3169 m.) ve bir kısmı Kars ili sınırları içinde kalan Allahuekber dağlarıdır. Söz konusu edilen bu kuzey ve güneydeki dağların arasına, iki önemli depresyon ovası yerleşmiştir. Bunlar Erzurum Kentinin de kenarında kurulmuş olduğu Erzurum ovası ve Pasinler ovası olup, her iki ovayı birbirinden 2030 m. yükseklikteki Deveboynu beli ayırır. Bunlardan Erzurum ovasının en alçak kesimi 1850 m, Pasinler ovasınıki ise 1650 m. kadardır.

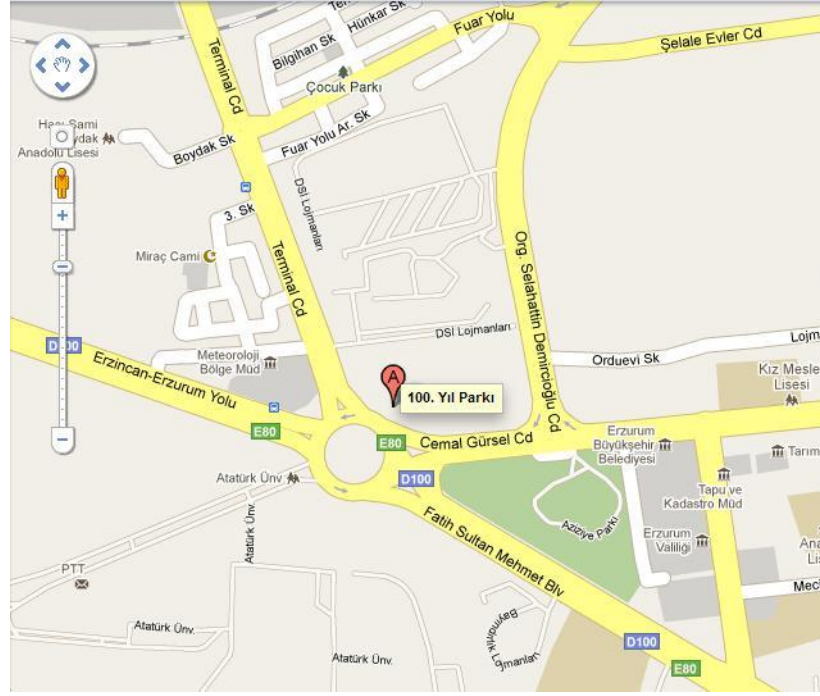
İl arazisinin büyük çoğunluğunda, karasal iklim özellikleri egemendir. Kışlar uzun ve sert, yazlar kısa ve sıcak geçer. İl topraklarının kuzey kesimlerinde, yüksekliği yaklaşık 1000 ila 1500 metrelere inen vadi içleriyle çukur sahalarda iklim, büyük ölçüde sertliğini yitirir. Erzurum il merkezindeki meteoroloji istasyonunda 1929'dan bu yana gözlem yapılmaktadır. Yaklaşık 70 yılı bulan gözlem sonuçlarına göre, ilde en soğuk ay ortalaması, -8.6°C en sıcak ay ortalaması 19.6°C , en düşük sıcaklık -35°C ve en yüksek sıcaklık ise, 35°C olarak ölçülmüştür. Yıllık yağış tutarı 453 mm. kadardır. En az yağış kış devresinde düşer. Bu devrenin yağışları kar biçiminde olup, kar yağışlı gün sayısı 50 ve kar örtüsünün yerde kalış süresi ise 114 gün kadardır. En yağışlı devre ilkbahar ve yaz mevsimleridir.

İl arazisinde egemen doğal bitki örtüsü, step formasyonudur. Orman örtüsü, pek yaygın değildir. Bu örtünün alt sınırı, 1900–2000 metrelerde başlamakta ve üst sınır, 2400 metrelerde son bulmaktadır. Başlıca orman örtüsü alanları, Oltu, Olur ve Şenkaya ilçelerindeki sarıçam ve meşe ormanlarıyla, Erzincan-Aşkale sınırlarında rastlanan meşe ormanlarıdır. İl arazisinin % 60'tan biraz fazlası steplerle kaplıdır. Bu doğal bitki örtüsü, yer yer keven topluluklarıyla verimsiz hale gelse de, geniş alanlarda mera hayvancılığına uygun verimli çayırıklar durumundadır.

Araştırma kapsamında görsel peyzaj kalite analizi ile güven değerlendirmesine alınan parkların genel özellikleri aşağıda verilmiştir.

3.1.2. 100. Yıl Parkı

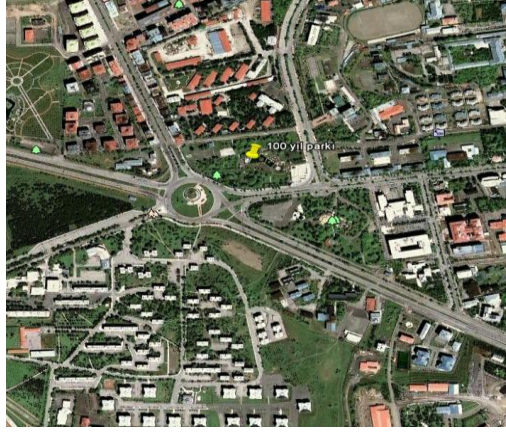
Erzurum'un kent merkezine batı girişinde bulunan park, kentin en yoğun kullanılan yol güzergâhı üzerindedir (Şekil 3.2 ve Şekil 3.3).

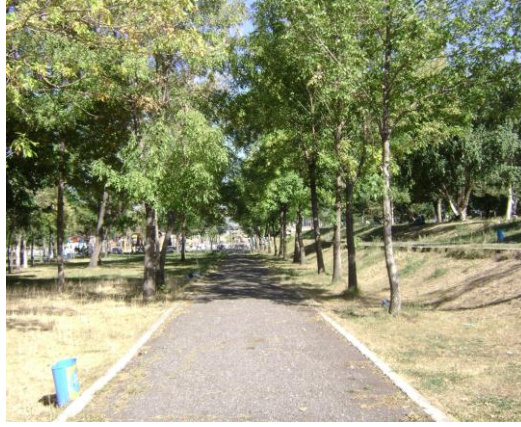
Şekil 3.2. 100. Yıl Park'ının konumu

İçerisinde çay bahçesi, görsel amaçla kullanılan yapay şelale, çocuk parkı ile beraber her yaştaki insanın rekreasyonel amaçla kullanımına açıktır. Parkta bir tören alanı da bulunmaktadır. Ayrıca park eski bir açık-yeşil alan olduğundan alanda mevcut yaşlı ve büyük ağaçlar (*Pinus slyvestris*, *Betula pendula*, *Acer platanoides*, *Robinia pseudoacacia*, *Fraxinus excelsior*, *Salix babylonica*. vb.) bulunmaktadır (Şekil 3.4).

Alan sahip olduğu özellikler ve şehir merkezine yakınlığıyla günün her saatinde kullanıma açıktır. Doğal topoğrafik yapısı (Şekil 3.5) ve farklı tasarımıyla insanların ilgisini içerisine çekmekte özellikle yaz aylarında sıcaktan bunalan insanların akşamları oturma ve dinlenme yerleri arasına girmektedir. Yalnız kışların aşırı soğuk geçmesinden dolayı kış aylarında fazla kullanılmamakta تنها bir alan durumuna gelmektedir.

Şekil 3.3. 100. Yıl Parkı'nın üstten görüntüsü

Şekil 3.4. 100. Yıl Park'ında bir yürüme yolu

Şekil 3.5. 100. Yıl Park'ının topoğrafik yapısı

3.1.3. Tavşanlı Park

Kentin merkezinde yer almaktadır. Gez mahallesi, Terminal Caddesi, Çaykara Caddesi ve Üniversite Kavşağına giden yollar üzerindedir (Şekil 3.6) . Bu nedenle alan insanları çekmekte ve park üzerindeki talep artmaktadır. Özellikle yaz aylarında yoğun olarak rekreasyon amaçlı kullanılmaktadır. Alanın yaklaşık büyüklüğü 10–13 dönüm arasında, alandaki rüzgar yönü ise kuzeybatıdır.

Şekil 3.6. Tavşanlı Park'ın üstten görüntüsü

Eskiden sadece ağaçlık alan olan park şimdi ise yenilenerek halka daha konforlu hizmet vermektedir. İçerisinde çay bahçesi, kapalı oturma birimleri, piknik alanları, çocuk oyun alanı ve süs havuzu mevcuttur (Şekil 3.7, Şekil 3.8, Şekil 3.9).

Bol ağaçlık bir alan olan parkta bulunan ağaç türleri yoğunluklu olarak; *Pinus slyvestris*, *Fraxinus excelsior*, *Ulmus glabra*, *Betula pendula*, türlerinin yaygın olduğu belirlenmiştir. Çalı türlerinden ise; *Symphoricarpos albus* ve *Ribes aureum* türleri yaygın olaraktan görülmektedir.

Şekil 3.7. Tavşanlı parkının üst giriş kısmından bir görüntü

Şekil 3.8. Parktaki piknik alanından bir görünüm

Şekil 3.9. Tavşanlı parkından bir görüntü

3.1.4. Çeçenistan Parkı

Park kent merkezine 5–7 km uzaklıkta yer alan Yenişehir semti sınırları içerisinde bulunmaktadır (Şekil 3.10). İlin kuzeydoğusuna kalmakta ve yoğun yerleşim yerleri arasında yer almaktadır. Yaklaşık alanı 10–12 dönüm civarında olan parkın bir tarafında yerleşim yerleri yer alırken, diğer tarafında şehrin en büyük alışveriş merkezi yer almaktadır.

Park içerisinde yine diğer parklarda da bulunan çay bahçesi, çocuk oyun alanı, su göstergisi, kapalı–açık oturma birimleri ve piknik alanları mevcuttur (Şekil 3.11 ve Şekil 3.12).

Şekil 3.10. Çeçenistan Parkı'nın üstten görüntüsü (Anonim 2011).

Parkın etrafındaki yerleşim yerlerinin sıklığından dolayı kullanımı yoğundur. Özellikle kış mevsiminin uzun sürdüğü, insanların evde oturmaktan bunaldığı şehirde, yaz mevsiminde insanlar kendilerini dışarı atmakta, doğanın ve yeşilin içinde yer almak istemektedir. Gündüz kullanımı da olan park özellikle yaz ayların da akşamları da yoğun olarak kullanılmakta, insanlar akşamları parkta oturmayı tercih etmektedir. Kışın ise bölgede havaların soğuk ve sert geçmesinden dolayı kullanım yoğunluğu bir hayli düşmekte, hatta insan kullanımı çok az sayıya inmektedir. Alanda çalı kullanımı da diğer parklara göre fazla olup ağırlıklı olarak *Thuja sp.* türleri *Ribes sp.* türleri bulunmaktadır.

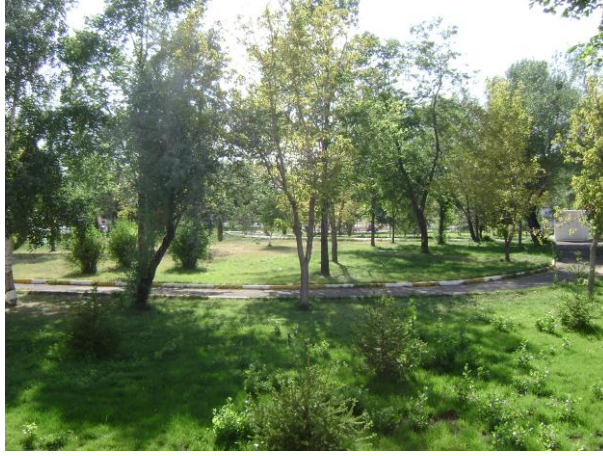
Ağaç türlerinden ise yine iğne yapraklı *Pinus slyvestris*, *Ulmus glabra*, *Fraxinus excelsior*, *Betula pendula* ve *Acer sp.* türleri doğal olarak yaygın bir Şekilde görülmektedir (Şekil 3.13).

Şekil 3.11. Őeĉenistan Parkından bir görüntü

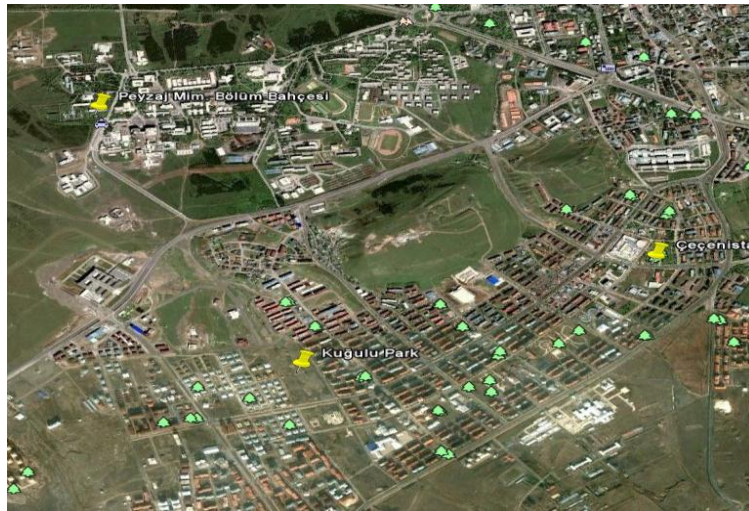
Şekil 3.12. Őeĉenistan Parkından bir görüntü

Şekil 3.13. Çeçenistan Parkından genel bir bitki görüntüsü

3.1.5. Kuğulu Park

Çalışma alanı kent merkezinden 10–12 km uzaklıkta şehrin kuzey tarafında bulunmakta Palandöken Belediyesine bağlı Yıldızkent Sırtı sınırları içerisinde yer almaktadır (Şekil 3.14). Bu park yaz aylarında ve özellikle akşam saatlerinde yoğun olarak kullanılmaktadır. Kışın bölgede havaların çok sert ve soğuk geçmesinden dolayı parkın kışın kullanımı genelde pek olmamaktadır. Kentin en büyük parkı olmasından ve yakınlarında çok fazla park olmamasından dolayı yazın halk tarafından rekreasyonel kullanım yoğunluğu fazladır.

Şekil 3.14. Kuğulu park'ın üstten görüntüsü

Park alanı yaklaşık 10—15 dönümlük bir alana sahiptir (Şekil 3.15). İçerisinde yine bir işletme tesisi, çok küçük çaplı birkaç hayvan türünün bulunduğu bir hayvanat bahçesi, yapay bir şelale, Go-kart pisti, çocuk oyun alanı, amfi tiyatro, otopark, düğün salonu ve restoran bulunmaktadır. Alan bitkisel tasarım yönünden bitkilerin yeni dikilmiş ve küçük olmalarından dolayı sade görülmekte yoğun olarak düz çim alan izlenimi vermektedir (Şekil 3.16). Alanda bitkisel tasarımda kullanılan ağaçlar ise ağırlıklı olarak *Robinia umbraculifera* (Top Akasya) ve *Betula pendula* (Huş) dir.

Şekil 3.15. Kuğulu parktan bir görüntü

Şekil 3.16. Kuşlu parktan bir görüntü

3.1.6. Peyzaj Mimarlığı Bölüm Arberetumu

Alan kent merkezine 3-5 km uzaklıktaki Atatürk Üniversitesi yerleşkesi içerisinde, Peyzaj Mimarlığı Bölümünün Bahçesi olarak kullanılmaktadır (Şekil 3.17). Diğer parklara oranla daha küçük bir alana sahip 5-7 dönüm civarındadır. Özellikle bahar aylarında öğretim elemanları ve öğrenciler tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. Yazın öğrencilerin gitmesi sebebiyle kullanım azalmaktadır. Alanda yoğun miktarda ağaç ve çalı bulunmakta aynı zamanda basit oturma birimleriyle küçük bir süs havuzu da yer almaktadır (Şekil 3.18).

Şekil 3.17. Pey. Mim. Böl. Arberetumunun üstten görüntüsü

Alanda bulunan ağaç türleri genelde *Fraxinus sp.*, *Robinia pseudoacacia*, *Salix babylo-nica*, *Pinus slyvestris*, *Picea pungens.*, *Populus sp.*, *Elaeagnus sp.*, çalı türleri ise yine çok çeşitli olmakla beraber en çok görülenler *Juniperus sp.*, *Syringa vulgaris.*, *spiraea vanhouttei*, *Berberis sp.*, *Thuja sp.*, *Ribes sp.*, dir (Şekil 3.19).

Şekil 3.18. Alandan bir görüntü

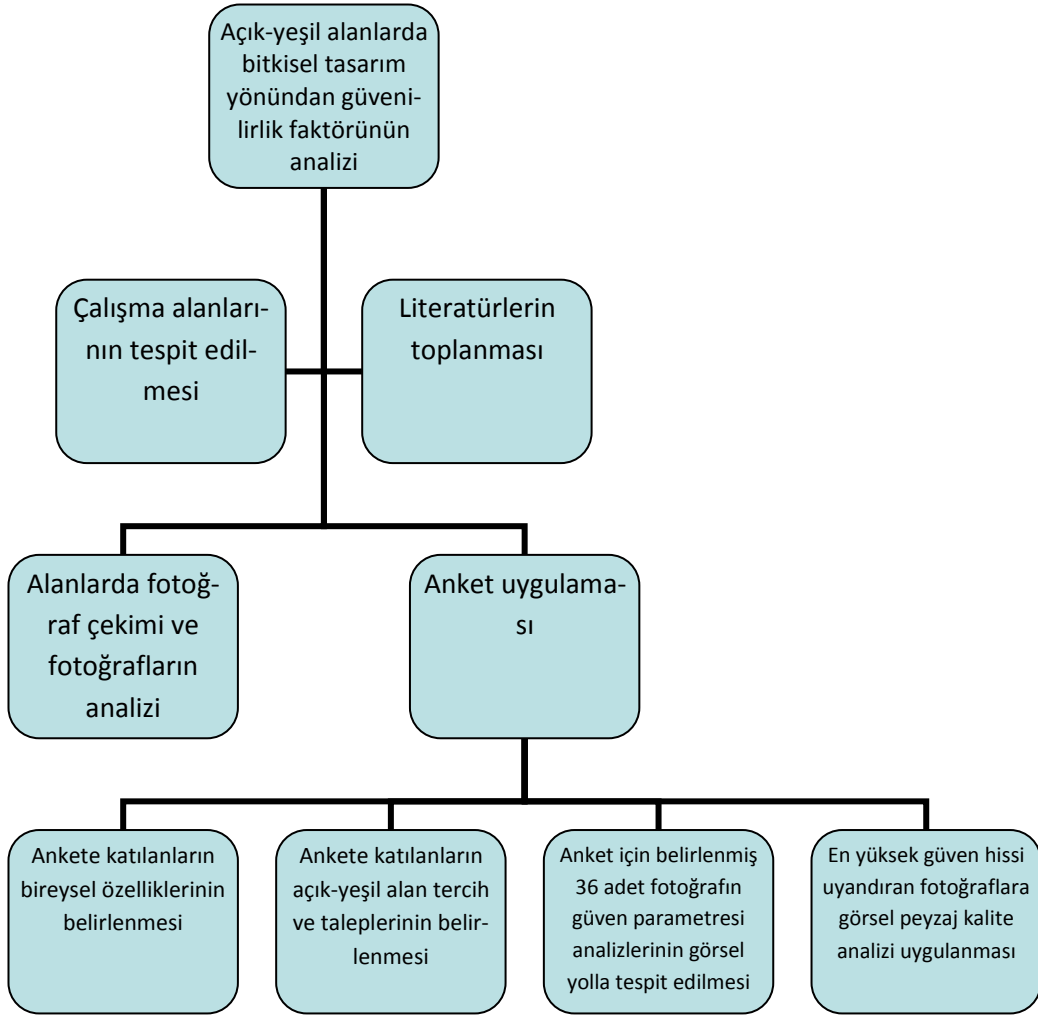
Şekil 3.19. Alandan bir görüntü

3.1.7. Genel Görüntüler

Genel görüntülerde ise dünyanın farklı ülkelerinden (Amerika, Hollanda, Almanya, İsviçre) örnek park alanları yer almakta bu fotoğraflar seçilirken kapalı peyzaj, açık peyzaj, gizemli alan, gibi bitkisel tasarım kriterlerinin hepsine dikkat edilerek fotoğraflar seçilmiş ve değerlendirmeye alınmıştır.

3.2. Yöntem

Çalışmaya ait genel çalışma planı Şekil 3.20’de verilmiştir.

Şekil 3.20. Çalışmaya ait akış şeması

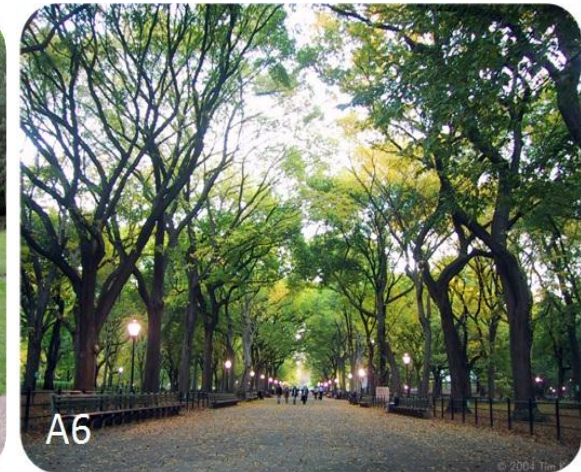
Çalışma alanlarını oluşturan, Erzurum kent merkezinde yer alan, farklı yapı ve karakterdeki açık-yeşil alanların seçiminde alanların;

1. Sahip oldukları peyzaj karakterleri
2. Kullanım yoğunluğu
3. Kent içerisindeki konumları
4. Alanların büyüklükleri
5. Bitkisel tasarım uygulamaları gibi faktörler göz önüne alınmıştır.

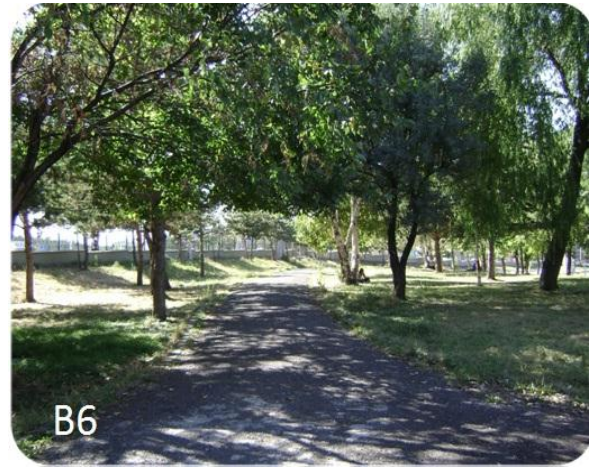
Araştırma yöntemini görsel peyzaj kalite değerlendirmesi oluşturmaktadır. İlk aşamada güvenilirlik analizi çalışmasına paralel olarak birçok çalışmada olduğu gibi anketlerde katılımcılara yöneltilen sorularla katılımcıların profilini (sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel yapılarını) ve eğilimlerini (zamanı nasıl değerlendirdikleri, rekreasyon sıklıkları, tercih nedenleri, vs.) ve güvenilirlik anlayışları belirlemek amacıyla daha önceki çalışmalarda (Roovers *et al.* 2003; Akten 2003; Müderrisoğlu ve Uzun 2004) olduğu gibi bir anket çalışması yürütülmüştür. Anket verileri karşılıklı görüşme tekniği kullanılarak birebir yapılmıştır.

Araştırma yönteminin diğer aşaması olan görsel kalite analizi çalışma yönteminin belirlenmesinde ise Daniel and Boster (1976) tarafından görsel kalite değerlendirme için geliştirilen manzara güzelliği değerlendirme yöntemi (Scenic Beauty Estimation Method) esas alınmıştır. Bu yöntemden yola çıkarak fuante de Val *et al.* (2005), Acar ve Kurdoğlu (2005), Clay and Daniel (2000) Bergen *et al.*(1995), Arriaza *et al.* (2004), Bulut (2006)'nın yapmış olduğu çalışmalardan yararlanılmıştır.

Anket çalışmasında iki tip soru üzerinde durulmuştur. Katılımcıların bireysel özellikleri ile bu kişilerin açık-yeşil alan talepleri, eğilimleri ve tercihleri belirlenmiştir. İkinci olarak ise her bir park için tespit edilen 6'şar adet fotoğrafın görsel peyzaj kalite değerlendirmesi yapılmıştır. Anketler 200 kişi üzerinde yürütülmüştür. Çalışma alanı kapsamındaki açık- yeşil alanların her birinden alınan 6'şar adet fotoğraf (toplam 36 adet fotoğraf) Power Point Programına taşınmıştır, imkân olunan yerlerde bilgisayar ortamında, bilgisayarla gösterme imkânı olmayan yerlerde ise daha önceden renkli çıktısı alınmış alan fotoğrafları birebir gösterilmiş ve anketteki sorulara göre fotoğrafların değerlendirilmesi istenmiştir. Değerlendirmeye alınan fotoğraflar aşağıda verilmiştir. Kullanılan fotoğraflar bitkisel tasarım yönünden kapalı, açık, yarı açık peyzaj, sınırlandırılmış peyzaj, odaklanmış peyzaj ve yönlendirilmiş peyzaja örnek teşkil edecek fotoğraflardır.

Şekil 3.21. Dünyadaki değişik bitkisel tasarım alanlarından genel görüntüler (Anonim 2011)

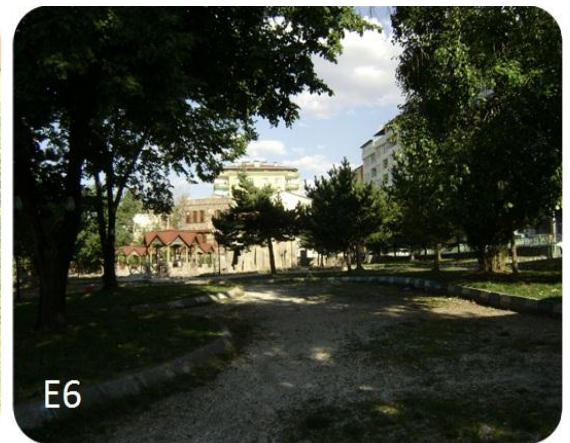
Şekil 3.22. 100. Yıl Parkından bitkisel tasarım örnekleri

Şekil 3.23. Çeçenistan Parkından bitkisel tasarım örnekleri

Şekil 3.24. Kuğulu Park'tan bitkisel tasarım örnekleri

Şekil 3.25. Tavşanlı Park bitkisel tasarım örnekleri

Şekil 3.26. Peyzaj Mimarlığı Bölüm Arberetumundan bitkisel tasarım örnekleri

3.2.1. Katılımcıların güven isteklerinin anket çalışması ile belirlenmesi

Çalışma kapsamına giren 6 adet rekreasyon alanında, katılımcı profili (sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel yapılarını) ve eğilimlerini (zamanı nasıl değerlendirdikleri, rekreasyon sıklıkları, tercih nedenleri, vs.) güven istekleri (hangi alanlarda kendilerini güvende hissettikleri, vs.) belirlemek amacıyla her bir rekreasyon alanından 6'şar adet fotoğraf olmak üzere ziyaretçilere birebir toplam 200 anket yapılmıştır (EK 1). Anketlerin değerlendirilmesinde 'SPSS 12,0' istatistik programı kullanılmıştır Analizlerde sayı-yüzde dağılımları alınmıştır.

3.2.2. Görsel peyzaj kalitesi değerlendirme süreci

Farklı peyzaj karakterine sahip 6 rekreasyon alanında görsel peyzaj kalitesini belirlemek amacıyla, alanları temsil eden tipik görüntüler tercih edilmiştir. Görüntüler alanı en iyi vurgulayan yerlerden alınmış ve farklı peyzaj manzaraları tercih edilmiştir. Araştırma için seçilen alanlarda, en ideal vejetasyon dönemini yakalamak amacıyla Mayıs ve Haziran 2010 döneminde fotoğrafçılık çalışması yapılmıştır. Fotoğraflar dijital kamera ile 12 ve 18 saatleri arasında çekilmiştir. Görüntüler alınırken aktif kullanım yerleri göz önünde bulundurulmuş ve insanların birebir gözlemlediği alanlar esas alınmıştır.

Alanların her açıdan değerlendirilmesine olanak sağlamak amacıyla, her alandan ortalama 30 fotoğraf olmak üzere toplam 150 fotoğraf (genel görüntüler hariç) çekilmiştir. Ancak bu fotoğrafların tümünün değerlendirilmesi olanaksız ve zor olduğundan bu sayı şansa bağlı olarak seçilen birkaç fotoğrafla azaltılmıştır.

Son durumda, Erzurum kentinde yer alan 5 rekreasyonel alan ve dünyadaki parklardan alınan örnek fotoğraflarla 1 genel görüntüler üzerinden 6'şar adet, yani toplamda 36 adet fotoğraf Power Point programına taşınmıştır ve açık-yeşil alanlarda güvenilirlik faktörünün analizi çalışmasına katılan katılımcılara sunulmuştur. Çalışmada katılımcılar; peyzaj mimarlığı 2. sınıf (36) ve 3. sınıf (30) öğrencileri Eğitim Fakültesi (25) öğrencileri Güzel Sanatlar (24) öğrencileri ile imkânlar dâhilinde farklı şehirlerde de yapı-

lan anketlerle Sivas'ta (25) Ankara'da (60) olmak üzere toplam 200 kişi ile anket çalışması yürütülmüştür.

3.2.2.a. Görsel peyzaj kalite analizinin değerlendirilmesi

Sanal ortama taşınan 36 adet fotoğraf katılımcılar tarafından değerlendirilmiştir. Değerlendirmede, algıya dayalı parametreler (güven, doğallık, çeşitlilik, açıklık, karmaşıklık, gizem, perspektif, düzen, manzara güzelliği) ve rekreasyonel değer parametresi kullanılmıştır (Çizelge 3.1). Bu parametrelerin belirlenmesinde daha önce görsel kalite analizi yapılan çalışmalardan (Fuante de val *et al.* 2006; Acar ve Kurdoğlu 2005; Clay and Daniel 2000; Clay and Smidt 2004; Arriaza *et al.* 2004; Habron 1998; Meitner 2004; Bulut 2006) yararlanılmıştır. Katılımcılardan her bir fotoğraf için (-2 en düşük ,+2 en yüksek görsel kalite değerini ifade etmek üzere) -2,-1,0,1,2 aralığında, verilen görsel kalite parametreleri ışığında puanlandırma yapmaları istenmiştir. Çalışma konusunda katılımcılar bilgilendirilmiş, puanlandırma şekli açıklanmış, her slayt ortalama 1 dakika içerisinde değerlendirilmiştir. Ayrıca katılımcıların demografik özellikleri de belirlenmiştir.

Martin (2006), bir bütünü parçalayarak doğasının araştırılmasını, bileşenlerinin tariflenmesini, ilişkilerin irdelenerek çözümlenmesini analiz olarak tanımlamaktadır. Görsel analiz ise, çevreye bakmayı, öğrenmeyi ve görsel olarak çevreden alınan bilgileri amaca uygun olarak ayırıştırarak ilişkilerini incelemeyi, elde edinilen deneyimleri düşünce yoluyla sentezleyerek bazı değer yargılarına ulaşmayı ve bu birikimi yeni çevrelerin tasarımında kullanmayı sağlama etkinliğidir, şeklinde tanımlanabilir (Aydınlı 1986).

Çizelge 3.1. Araştırılan parametreler ve bunlara karşılık gelen soru ve puanlama (Bütün görsel nitelikler -2,-1,0,1,2 aralığında değerlendirilmiştir.)

Parametreler	Soru ve puanlama
Güven	Görüntünün içindeki unsurlar risk ve tehlike çağrıştırdığını algılasanız düşük puan, konuksever, tehlikesiz ve emin bir görünüş sunarsa yüksek puan veriniz.
Çeşitlilik	Görüntünün çok sayıda birbirinden farklı unsura sahip olduğunu algılasanız yüksek bir puan ve az sayıda farklı unsura sahipse düşük bir puan veriniz.
Uyum	Görüntüde geri kalan peyzaj unsurları ile bütünleşmemiş yabancı unsurlar varsa düşük puan veriniz.
Açıklık	Görüntüyü yorumlamanın akıl karıştıracı veya zor olduğunu düşünüyorsanız; düşük puan veriniz.
Karmaşıklık	Görüntüdeki üç boyutlu yapı sizce basit ise düşük, karmaşık ise yüksek puan veriniz.
Gizem	Görüntünün gözlemciden gizlenen unsurları barındırdığını algılasanız yüksek bir puan veriniz.
Perspektif	Görüntünün geniş ya da panoramik bir perspektifi olduğunu algılasanız yüksek bir puan veriniz.
Doğallık	Görüntüde ‘mevcut doğal manzara özellikleri’ ile ‘insanlar tarafından manzarada yer verilmiş görünen manzara özellikleri’ arasında açık bir uyumsuzluk algılasanız düşük bir puan veriniz.
Düzen	Görüntünün düzenli unsurlara veya net düzenlemelere sahip olduğunu algılasanız yüksek bir puan veriniz.
Manzara güzelliği	Görüntüye manzara güzelliğine göre bir puan veriniz

3.2.2.b. İstatistiksel analiz

Görsel kalite analizi için uygulanan anketlerin değerlendirilmesinde 'SPSS 12.0' istatistik programı kullanılmıştır. Analizlerde ortalama değer alınarak Spersman 's korelasyonu testi ile karşılaştırmalar yapılmıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Beş farklı rekreasyon alanı (park) ile değişik bitkisel tasarım çalışmalarından oluşan 6 farklı alandan her birinden 6'şar tane olmak üzere toplam 36 fotoğraf 200 kişilik katılımcı tarafından anket çalışmasıyla görsel peyzaj değerlendirmesine alınmıştır. Anketler imkânlar dâhilinde farklı şehirlerde yapılmaya çalışılmış Erzurum'da 115 kişi, Sivas'ta 25 kişi ve Ankara'da 60 kişi ile anket tamamlanmıştır.

4.1. Ankete Katılanların Bireysel (Demografik) Özellikleri

Ankete katılanların bireysel özellikleri belirlenerek Çizelge 4.1'de verilmiştir.

Çizelge 4.1. Katılımcıların demografik özellikleri

Demografik faktörler	Katılımcılar	Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Bay	98	49,0
	Bayan	102	51,0
Medeni durum	Evli	46	23,0
	Bekâr	154	77,0
Yaş	15–25	145	72,5
	26–35	42	21,0
	36–50	11	5,5
	51 ve üstü	2	1,0
Mesleki durum	İşçi	9	4,5
	Memur	19	9,5
	Akademisyen	3	1,5
	Öğrenci	117	58,5
	Diğer	52	26,0

4.1.1. Anket sorularının cinsiyet faktörüne göre analizleri

Cinsiyet ve parktaki tercih önceliği arasında önemli bir istatistikî ilişki bulunmamıştır. Yapılan anket sonucuna göre; ziyaret edilen parkın güvenli olması parklardaki tercih önceliğinde ilk sırada yer almıştır (%48). Bunu, doğal güzellik (%20,5) ve temiz olması (%12,5) izlemiştir (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2. Katılımcıların cinsiyet faktörüne göre parkı tercih önceliği

		Alternatifler						Total	
		Güvenli olması	Yakın olması	Doğal olması	Ağaçlık Olması	Temiz olması	Diğer		
Cinsiyet	Bay	toplam	42	12	22	9	12	1	98
		Yüzde (%)	42,9%	12,2%	22,4%	9,2%	12,2%	1,0%	100,0%
	Bayan	Toplam	54	10	19	5	13	1	102
		Yüzde (%)	52,9%	9,8%	18,6%	4,9%	12,7%	1,0%	100,0%
Toplam		Toplam	96	22	41	14	25	2	200
		Yüzde (%)	48,0%	11,0%	20,5%	7,0%	12,5%	1,0%	100,0%

Katılımcılar arasında cinsiyete bağlı olarak parktaki en büyük eksikliğe bayanlar %57 ile baylar %50 ile ilk sırada güven eksikliğini işaretlemiştir. Sıralama yine bayanlarda ve baylarda değişmemiş 2. sırada bitkisel tasarım eksikliği gelirken 3. sırada oturma yerleri yetersiz görülmüştür (Çizelge 4.3.).

Çizelge 4.3. Cinsiyet faktörüne göre parklarımızdaki en büyük eksiklik analizi

		Alternatifler				Toplam	
		Güvenlik yetersiz	Bitkisel tas. yetersiz	Oturma yer. yetersiz	Temizlik yetersiz		
Cinsiyet	Bay	Toplam	50	21	14	13	98
		Yüzde (%)	51,0%	21,4%	14,3%	13,3%	100,0%
	Bayan	Toplam	57	18	15	12	102
		Yüzde (%)	55,9%	17,6%	14,7%	11,8%	100,0%
Toplam		Toplam	107	39	29	25	200
		Yüzde (%)	53,5%	19,5%	14,5%	12,5%	100,0%

Katılımcıların gezindikleri parkta daha az güvende hissettikleri ortam nitelikleri sıralamasına bakıldığında; insanların az olduğu bir mekânda kendilerini daha az güvende hissederken, bunu sırasıyla çalılıarın yoğun olduğu mekân, geniş çim yüzeylerin olduğu mekân ve son olarak da yüksekten dallanan ağaçlık mekân izlemiştir (Çizelge 4.4).

Çizelge 4.4. Cinsiyet faktörüne göre katılımcıların kendilerini daha az güvende hissettikleri mekan analizi

		Alternatifler				Toplam	
		Geniş Çim yüzey	Ağaçlık mekan	Yoğun çalılık	İnsansız mekan		
Cinsiyet	Bay	Toplam	18	11	30	39	98
		Yüzde (%)	18,4%	11,2%	30,6%	39,8%	100,0%
	Bayan	toplam	13	14	31	44	102
		Yüzde (%)	12,7%	13,7%	30,4%	43,1%	100,0%
Toplam		toplam	31	25	61	83	200
		Yüzde (%)	15,5%	12,5%	30,5%	41,5%	100,0%

4.1.2. Anket sorularının medeni durum faktörüne göre analizi

Yapılan çalışmada bekâr kişiler arasında parklardaki tercih önceliğinde parkın güvenli olması ($p < 0,05$, $r = 0,046$) yanıtlar arasında istatistiki olarak önemli olduğu ortaya çıkmıştır (Çizelge 4.5).

Çizelge 4.5. Katılımcıların medeni durum faktörüne göre parkı tercih önceliği

			Alternatifler					Diğer	Toplam
			Güvenli olması	Yakın olması	Doğal olması	Ağaçlık olması	Temiz olması		
Medeni durum	Evli	Toplam	24	10	4	3	5	0	46
		Yüzde (%)	52,2%	21,7%	8,7%	6,5%	10,9%	,0%	100,0%
	Bekâr	Toplam	72	12	37	11	20	2	154
		Yüzde (%)	46,8%	7,8%	24,0%	7,1%	13,0%	1,3%	100,0%
Toplam		Toplam	96	22	41	14	25	2	200
		Yüzde (%)	48,0%	11,0%	20,5%	7,0%	12,5%	1,0%	100,0%

Analizde bekârlar arasında parkı tercih önceliğinde güvenli olması % 46,8 oranıyla çok önemli çıkarken bunu % 24 oranıyla doğal olması ve %13 ile temiz olması 3. sırada takip etmiştir. Evli olanlarda ise belirgin bir fark olmamakla beraber yine güvenli olması ilk sırada yer alırken yakın olması 2.sırada ve doğal olması 3. sırada yer almıştır.

Çizelge 4.6'da görüldüğü üzere yine bekâr olanlar arasında parklardaki en büyük eksiklik sorusunda güvenlik yetersiz olması ($p<0,05$, $r:0,05$) yanıtlar arasında istatistiki olarak önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Çizelgede yine bekârlar % 48,7 oranıyla güvenlik yetersiz derken evlilerde %32 oranıyla ilk sırada güvenlik yetersiz cevabını vermiştir.

Çizelge 4.6. Medeni durum faktörüne göre parklarımızdaki en büyük eksiklik analiz

			Alternatifler				Toplam
			Güvenlik ytrsiz	Bitkisel tas. Ytrsiz	Oturma yer. ytrsiz	Temizlik ytrsiz	
Medeni durum	Evli	Toplam	32	8	4	2	46
		Yüzde (%)	69,6%	17,4%	8,7%	4,3%	100,0%
	Bekar	Toplam	75	31	25	23	154
		Yüzde (%)	48,7%	20,1%	16,2%	14,9%	100,0%
Toplam		Toplam	107	39	29	25	200
		Yüzde (%)	53,5%	19,5%	14,5%	12,5%	100,0%

Katılımcılar kendilerini insansız mekânda daha az güvende hissetmektedirler. Sonuçlar arasında önemli bir istatistiki fark çıkmamıştır. Yani medeni durum ile insanların kendi-

lerini güvende hissettikleri ya da hissetmedikleri mekan arasında önemli bir istatistiki veri kaydedilmemiştir (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7. Medeni durum faktörüne göre katılımcıların kendilerini daha az güvende hissettikleri mekan analizi

		Alternatifler				Toplam	
		Geniş çim yüzeyi	Ağaçlık mekan	Çalılık mekan	İnsansız mekan		
Medeni durum	Evli	Toplam	3	7	12	24	46
		Yüzde (%)	6,5%	15,2%	26,1%	52,2%	100,0%
	Bekar	Toplam	28	18	49	59	154
		Yüzde (%)	18,2%	11,7%	31,8%	38,3%	100,0%
Toplam		Toplam	31	25	61	83	200
		Yüzde (%)	15,5%	12,5%	30,5%	41,5%	100,0%

4.1.3. Anket sorularının yaş durumuna göre analizi

Çizelge 4.8.'de görüldüğü üzere yaş grupları arasında parklardaki tercih önceliğinde güvenli olması ilk sırada yer alırken onu 2. sırada büyük çoğunlukla doğal olması ve temiz olması takip etmektedir. Yaş gruplarına göre sıralama değişse de veriler arasında önemli bir istatistikî oran saptanmamıştır.

Çizelge 4.8. Katılımcıların yaş durum faktörüne göre parkı tercih önceliği

		Alternatifler						Toplam		
		Güvenli olması	Yakın olması	Doğal olması	Ağaçlık olması	Temiz olması	Diğer			
YAŞ	15—25	Toplam	69	12	34	8	21	1	145	
		Yüzde (%)	47,3%	8,2%	23,3%	5,5%	14,4%	1,4%	100,0%	
	26—35	Toplam	22	7	5	6	2	0	42	
		(%) yüzde	52,4%	16,7%	11,9%	14,3%	4,8%	,0%	100,0%	
	36—50	Toplam	5	3	1	0	2	0	11	
		Yüzde (%)	45,5%	27,3%	9,1%	,0%	18,2%	,0%	100,0%	
	51 ve üstü	toplum	0	0	2	0	0	0	2	
		Yüzde (%)	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	
	Toplam		Toplam	96	22	41	14	25	2	200
			Yüzde (%)	48,0%	11,0%	20,5%	7,0%	12,5%	1,0%	100,0%

Katılımcıların büyük çoğunluğu parklarımızda güvenliğin yetersiz olduğunu belirtmiştir (Çizelge 4.9).

Çizelge 4.9. Katılımcıların yaş durum faktörüne göre parklarımızdaki en büyük eksiklik analizi

		Alternatifler				Toplam	
		Güvenlik ytrs	Bitkisel tas. ytrs	Oturma yer. ytrs	Temizlik ytrs		
YAŞ	15—25	Toplam	70	33	24	18	145
		% yüzde	47,9%	22,6%	16,4%	13,0%	100,0%
	26—35	toplam	30	5	3	4	42
		% yüzde	71,4%	11,9%	7,1%	9,5%	100,0%
	36—50	Toplam	7	1	1	2	11
		% yüzde	63,6%	9,1%	9,1%	18,2%	100,0%
	51 ve üstü	Toplam	0	0	2	0	2
		% yüzde	,0%	,0%	100,0%	,0%	100,0%
Total		Toplam	107	39	30	24	200
		% yüzde	53,5%	19,5%	14,5%	12,5%	100,0%

Katılımcıların vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda insanlar ıssız mekânlarda kendilerini daha az güvende hissetmektedirler (% 41,5), bunu takiben çalılık mekânlar (% 30,5) ve geniş çim yüzeylerinin olduğu mekânlar (% 15,5) gelmektedir. Yaş faktörü ile katılımcıların kendilerini daha az güvende hissettikleri mekân arasında önemli bir istatistikî orana rastlanmamıştır.

Çizelge 4.10. Katılımcıların yaş durum faktörüne göre kendilerini daha az güvende hissettikleri mekân analizi

		Alternatifler				Toplam	
		Geniş çim yüzey	Ağaçlık mekân	Çalılık mekân	İnsansız mekân		
YAŞ	15—25	Toplam	24	18	48	55	145
		% yüzde	16,4%	13,0%	32,9%	37,7%	100,0%
	26—35	Toplam	5	4	11	22	42
		% yüzde	11,9%	9,5%	26,2%	52,4%	100,0%
	36—50	Toplam	2	1	2	6	11
		% yüzde	18,2%	9,1%	18,2%	54,5%	100,0%
	51 ve üstü	Toplam	0	2	0	0	2
		% yüzde	,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
Toplam		Toplam	31	25	61	83	200
		% yüzde	15,5%	12,5%	30,5%	41,5%	100,0%

4.1.4. Anket sorularının mesleki duruma göre analizi

Mesleki durum ile; parkı tercih önceliği ($p<0,05$, $r:0,02$) yanıtları arasında pozitif bir korelasyon ortaya çıkmıştır (Çizelge 4.11). Yani mesleki durum ile parkı tercih önceliği arasında bir bağlantı vardır.

Çizelge 4.11. Katılımcıların mesleki durum faktörüne göre parkı tercih önceliği

		Alternatif								
			Güvenli olması	Yakın olması	Doğal olması	Ağaçlık olması	Temiz olması	Diğer	Toplam	
Mesleki durum	İşçi	Toplam	5	1	2	1	0	0	9	
		% yüzde	55,6%	11,1%	22,2%	11,1%	,0%	,0%	100,0%	
	Memur	Toplam	12	5	0	1	1	0	19	
		% yüzde	63,2%	26,3%	,0%	5,3%	5,3%	,0%	100,0%	
	Akademisyen	Toplam	2	0	1	0	0	0	3	
		% yüzde	66,7%	,0%	33,3%	,0%	,0%	,0%	100,0%	
	Öğrenci	Toplam	49	5	32	8	21	2	117	
		% yüzde	41,9%	4,3%	27,4%	6,8%	17,9%	1,7%	100,0%	
	Diğer	Toplam	28	11	6	4	3	0	52	
		% yüzde	53,8%	21,2%	11,5%	7,7%	5,8%	,0%	100,0%	
	Toplam		Toplam	96	22	41	14	25	2	200
			% yüzde	48,0%	11,0%	20,5%	7,0%	12,5%	1,0%	100,0%

Mesleki durum ile; parklarda görülen en büyük eksiklik arasında ($p<0,05$, $r:0,02$) pozitif bir korelasyon görülmektedir. İstatistikî olarak önemli veri kaydedilmiştir. Mesleki duruma bağlı olarak parklarda görülen eksiklikler değişkenlik göstermektedir. Anket sonuçlarında çıkan en büyük eksiklik güven eksikliği olmakla birlikte onu takip eden diğer eksikliklerin sırası mesleki durum faktörüne göre değişmektedir (Çizelge 4.12).

Çizelge 4.12. Katılımcıların mesleki duruma göre parklarımızda görülen en büyük eksiklik analizi

			Alternatifler				Toplam
			Güvenlik ytrsız	Bitkisel tas. Ytrsız	Oturma yer. Ytrsız	Temizlik ytrsız	
Mesleki durum	İşçi	Toplam	5	2	2	0	9
		% yüzde	55,6%	22,2%	22,2%	,0%	100,0%
	Memur	Toplam	16	2	0	1	19
		% yüzde	84,2%	10,5%	,0%	5,3%	100,0%
	Akademisyen	Toplam	3	0	0	0	3
		% yüzde	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	Öğrenci	Toplam	48	28	23	18	117
		% yüzde	41,0%	23,9%	19,7%	15,4%	100,0%
	Diğer	Toplam	35	7	4	6	52
		% yüzde	67,3%	13,5%	7,7%	11,5%	100,0%
	Toplam	Toplam	107	39	29	25	200
		% yüzde	53,5%	19,5%	14,5%	12,5%	100,0%

Katılımcıların kendilerini daha az güvende hissettikleri mekân sorusuna verdikleri yanıta toplamda % 41,5 ile insansız mekân ilk sırada gelmektedir. 2. sırada çalılık mekân ve takibinde çim yüzeyler ve ağaçlık mekânlar gelmektedir (Çizelge 4.13).

Çizelge 4.13. Mesleki durum faktörüne göre katılımcıların kendilerini daha az güvende hissettikleri mekân analizi

			Alternatif				Toplam
			Geniş çim yüzeyler	Ağaçlık alan	Çalılık mekan	İnsansız mekan	
Mesleki durum	İşçi	Toplam	1	2	2	4	9
		% yüzde	11,1%	22,2%	22,2%	44,4%	100,0%
	Memur	Toplam	4	4	3	8	19
		% yüzde	21,1%	21,1%	15,8%	42,1%	100,0%
	Akademisyen	Toplam	2	1	0	0	3
		% yüzde	66,7%	33,3%	,0%	,0%	100,0%
	Öğrenci	Toplam	17	16	39	45	117
		% yüzde	14,5%	13,7%	33,3%	38,5%	100,0%
	Diğer	Toplam	7	2	17	26	52
		% yüzde	13,5%	3,8%	32,7%	50,0%	100,0%
	Toplam	Toplam	31	25	61	83	200
		% yüzde	15,5%	12,5%	30,5%	41,5%	100,0%

4.1.5. Katılımcıların parka gitme sıklığı analiz sonuçları

İnsanların parka gitme sıklığını belirlemek amacı ile katılımcılara parka gitme sıklıkları sorulmuştur. Anket 200 kişi üzerinden değerlendirilmiştir ve katılımcıların % 60,0'ı haftada bir parka giderken %27,0'sı ayda bir %13,0'de yılda birkaç kere parka gittiğini belirtmiştir (Çizelge 4.14).

Çizelge 4.14. Katılımcıların parka gitme sıklığı analiz sonuçları

		Frekans	Yüzde (%)
Değişkenler	Haftada bir	120	60,0
	Ayda bir	54	27,0
	Yılda birkaç	26	13,0
	Toplam	200	100,0

4.1.6. Katılımcıların rekreasyon alanında geçirdikleri zaman ve günün hangi saatlerinde gittikleri analiz sonuçları

Yapılan araştırma sonucunda katılımcıların vermiş olduğu cevapla insanların genelde parklarda ortalama 2 saat vakit geçirdikleri (% 42,5) tespit edilmiştir (Çizelge 4.15).

Çizelge 4.15. Katılımcıların rekreasyon alanında geçirdikleri zaman analizi

		Frekans	Yüzde (%)
Değişkenler	1 saat	66	33,0
	2 saat	85	42,5
	3 saat	26	13,0
	Daha fazla	23	11,5
	Toplam	200	100,0

İnsanların günün hangi saatlerinde parkı tercih ettiklerini tespit etmek amacıyla katılımcılara sorulan soruya verilen cevaplar arasında katılımcılar ilk sırada % 58 oranıyla akşamüzeri gitmeyi tercih ettiklerini 2. sırada ise %24,5 ile akşam saatleri ve takibinde % 12,5 ile öğle saatleri % 5,0 ile de sabah saatleri gelmektedir (Çizelge 4.16).

Çizelge 4.16. Katılımcıların günün hangi saatlerinde parkı tercih ettikleri analiz sonuçları

		Frekans	Yüzde (%)
Değişkenler	Sabah	10	5,0
	Öğle	25	12,5
	Akşamüzeri	116	58,0
	Akşam saatleri	49	24,5
	Toplam	200	100,0

4.2. Güvenilirlik algısı analizi

Erzurum kent merkezi ve yakın çevresindeki bazı rekreasyonel alanlarla farklı bitkisel tasarım örneklerine ait fotoğraflarla genel bir güvenilirlik tanımı yapmak ve Erzurum kent merkezindeki rekreasyonel alanların (parkların) güvenilirliğini değerlendirmek

amacıyla görsel peyzaj değerlendirmesi yapılmıştır. Güvenilirlik analizi daha öncede belirtildiği gibi 6 genel görüntü ve 5 farklı bitkisel tasarım alanından alınan yine 6 ‘şar (Toplam 36) fotoğraf üzerinden değerlendirilmiştir (şekil 3.21, 3.22, 3.23, 3.24, 3.25, 3.26).

4.2.1. Görüntülerin güvenilirlik puanlarına göre değerlendirilmesi

Güvenilirlik değerlendirmesinde 36 farklı fotoğrafın, 200 kişi tarafından -2,-1, 0, 1, 2 aralığında verilen güvenilirlik puanlarının değerlendirilmesi sonucunda elde edilen verilere dayanan bir sıralama ortaya konmuştur (Çizelge 4.17).

Çizelge 4.17. Güvenilirlik analizi yapılan görüntülerin güven puanı ortalamaları ve toplamları

Rekreasyonel alanlar	Fotoğraf kodu	Örnek sayısı	Ortalama	Toplam	Standart sapma
Genel Görüntü	A1**	200	0,98	195	1,029
	A2**	200	0,73	145	1,215
	A3**	200	1,04	208	1,007
	A4	200	0,22	44	1,319
	A5*	200	0,14	-27	1,395
	A6**	200	1,02	205	1,154
100. yıl parkı	B1*	200	-0,28	-57	1,145
	B2	200	0,08	16	1,162
	B3	200	0,23	46	1,078
	B4*	200	-0,23	-45	1,274
	B5*	200	-0,12	-24	1,201
	B6*	200	0,05	9	1,122
Çeçenistan parkı	C1*	200	0,03	5	1,105
	C2	200	0,25	50	1,168
	C3	200	0,63	125	1,046
	C4	200	0,35	69	1,184
	C5	200	0,37	74	1,113
	C6	200	0,36	71	1,125
Kuğulu park	D1	200	0,23	45	1,250
	D2	200	0,19	38	1,217
	D3**	200	0,69	138	1,196
	D4	200	0,21	42	1,250
	D5	200	0,24	48	1,308
	D6**	200	0,70	140	1,134
Tavşanlı park	E1	200	0,49	98	1,094
	E2	200	0,31	62	1,123
	E3	200	0,14	27	1,128
	E4	200	0,10	20	1,224
	E5	200	0,44	87	1,193
	E6*	200	-0,03	-6	1,283
Peyzaj bölüm bahçesi	G1	200	0,65	130	1,111
	G2	200	0,40	80	1,165
	G3**	200	0,83	166	1,148
	G4	200	0,14	28	1,130
	G5	200	0,06	12	1,202
	G6	200	0,50	100	1,224

(** Güven puanı en yüksek görüntüler , * Güven puanı en düşük görüntüler)

Genel (değişik bitkisel tasarımlardan alınan) görüntülerden A1, A2, A3, A6 Kuşulu park görüntülerinden D3, D6 ve Peyzaj Mimarlığı Bölüm Arberetumu görüntülerinden de G3'ün sıralamada güven bakımından en yüksek puanları alan görüntüler olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.18). İlk üç manzaranın ortalama puanı ise 2 üzerinden sırasıyla A3(M: 1,04), A6(M:1,02), A1(M:0,98)'dir (Şekil 4.7).

Çizelge 4.18. Rekreatyonel alanlarda güven puanı en yüksek olan görüntüler ve ortalama puanları

Güven Puanı Sıralaması	En Yüksek Güven Puanı Alan Görüntüler	Ortalama Puanlar
1	A3	1,04
2	A6	1,02
3	A1	0,98
4	G3	0,83
5	A2	0,73
6	D6	0,70
7	D3	0,69

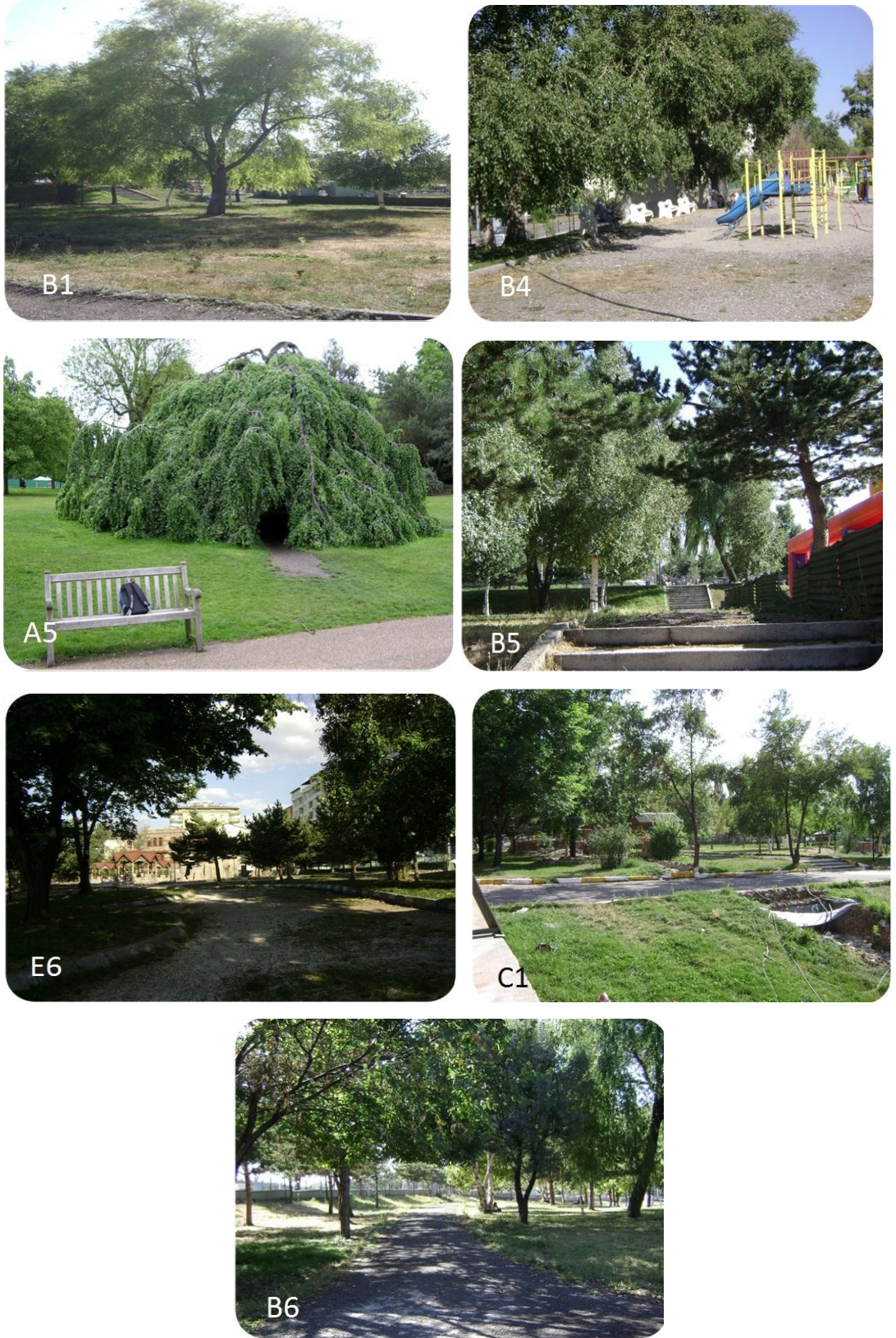
Değerlendirme sonucu en düşük güven puanına sahip görüntüler ise sırayla B1, B4, A5, B5, E6, C1 ve B6 olmuştur (çizelge 4.19) (Şekil 4.8).

Çizelge 4.19. Rekreatyonel alanlarda güven puanı en düşük olan görüntüler

En düşük güven puanı alan görün-	Ortalama puanlar
B1 (100. yıl parkı)	-0,28
B4 (100. yıl parkı)	-0,20
A5 (Genel görüntüler)	-0,14
B5 (100. yıl parkı)	-0,12
E6 (Tavşanlı park)	-0,03
C1 (Çeçenistan parkı)	0,03
B6 (100. yıl parkı)	0,05

Şekil 4.1. Güven puanı en yüksek olan görüntüler

Şekil 4.2. Güven puanı en düşük olan görüntüler

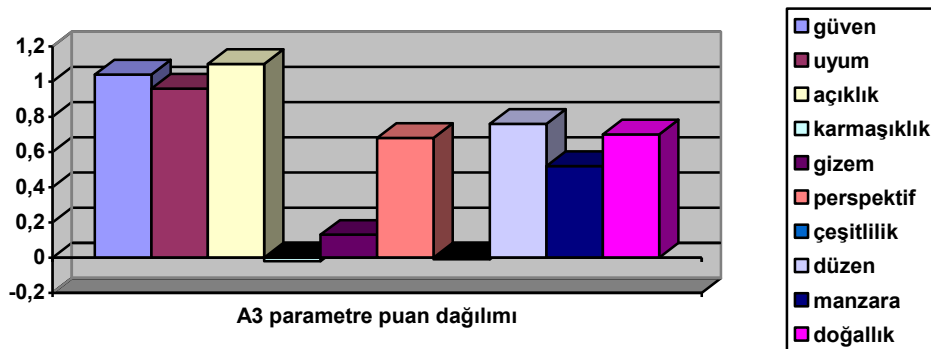
4.2.2. Güven puanı en yüksek olan görüntülerin görsel kalite parametreleri puanları

En güvenli mekan seçilen A3, A6, A1 ve G3, A2, D6, D3'ün görsel peyzaj kalite analizi yapılmıştır. Görüntüler içinde en yüksek ortalama puanı alan görüntü A3 (Genel görüntülerden) olmuştur. Yine aynı görüntü açıklık parametresinde ortalama (M: 1,10), uyum parametresinde ortalama (M: 0,96) ve doğallık parametresinde ortalama (M: 0,70) puan almıştır (Çizelge 4.20).

Çizelge 4.20. A3'ün görsel peyzaj kalite parametreleri puanları

Parametreler	Örnek sayısı(N)	Toplam (S)	Ortalama (M)
Güven	200	208	1,04
Uyum	200	192	0,96
Açıklık	200	219	1,10
Karmaşıklık	200	-4	-0,02
Gizem	200	-25	0,13
Perspektif	200	137	0,68
Çeşitlilik	200	-2	-0,01
Düzen	200	152	0,76
Manzara güzelli-	200	105	0,52
Doğallık	200	139	0,70

A3'ün görsel peyzaj kalite parametreleri puan dağılımları Şekil 4.3'de verilmiştir.

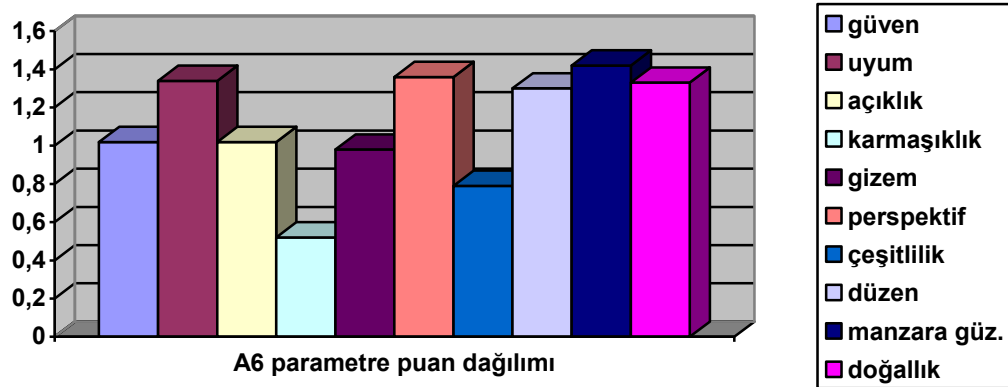
Şekil 4.3. A3'ün görsel peyzaj kalite parametreleri puan dağılımı

Görüntüler içerisinde 2. en yüksek puanı alan görüntü A6 olmuştur. Bu görüntünün görsel peyzaj kalite analizinde; Manzara güzelliği; (M:1,42) Perspektif; (M:1,36), Uyum ve Doğallık ortalaması; (M:1,34) parametreleri izlemiştir. En düşük puanı (M:0,52) karmaşıklık parametresi almıştır (Çizelge 4.21.).

Çizelge 4.21. A6 görüntüsünün görsel peyzaj kalite parametreleri puanları

Parametreler	Örnek sayısı	Toplam (S)	Ortalama (M)
Güven	200	205	1,02
Uyum	200	267	1,34
Açıklık	200	204	1,02
Karmaşıklık	200	104	0,52
Gizem	200	196	0,98
Perspektif	200	273	1,36
Çeşitlilik	200	158	0,79
Düzen	200	261	1,30
Manzara güzelli-	200	284	1,42
Doğallık	200	266	1,34

A6'nın görsel peyzaj kalite parametreleri puan dağılımları Şekil 4.4.'de verilmiştir.

Şekil 4.4. A6'nın görsel peyzaj kalite parametreleri puan dağılımı

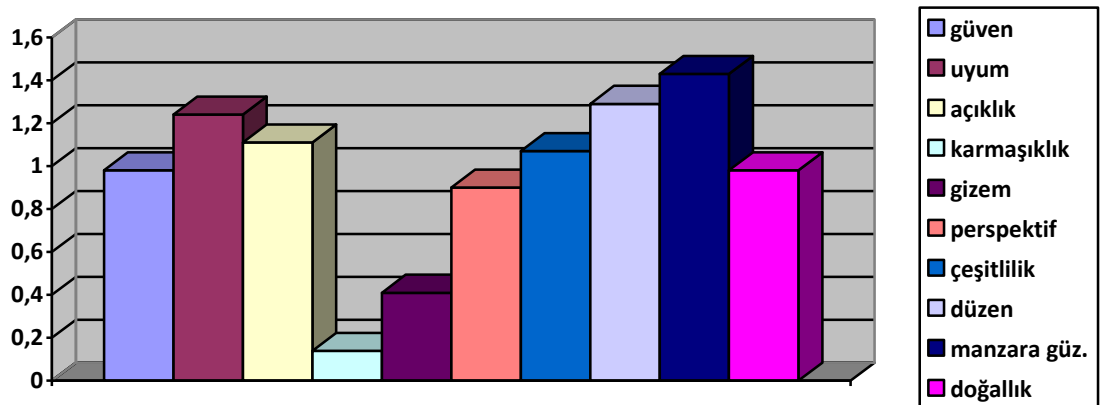
Görüntüler içerisinde en yüksek 3. ortalama puanı alan görüntü A1 (Genel Görüntü) olmuştur.

Manzara güzelliği; (M:1,43) parametresinin en yüksek ortalamaya sahip olduğu, karmaşıklıkla en düşük puanı (M:0,14) aldığı saptanmıştır (Çizelge 4.22).

Çizelge 4.22. A1'in görsel peyzaj kalite parametreleri puanları

Parametreler	Örnek sayısı(N)	Toplam (S)	Ortalama (M)
Güven	200	195	0,98
Uyum	200	248	1,24
Açıklık	200	222	1,11
Karmaşıklık	200	29	0,14
Gizem	200	83	0,41
Perspektif	200	180	0,90
Çeşitlilik	200	214	1,07
Düzen	200	258	1,29
Manzara güzelli-	200	287	1,43
Doğallık	200	196	0,98

A1 'in görsel kalite parametreleri puan dağılımı Şekil 4.5'de grafik olarak verilmiştir.

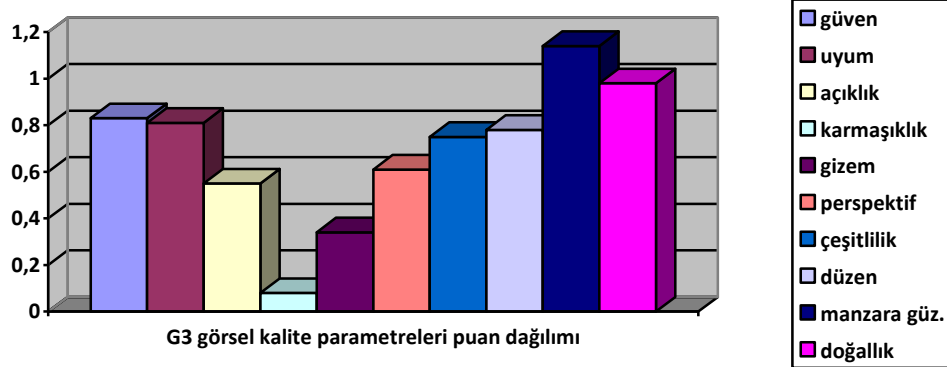
Şekil 4.5. A1 görsel peyzaj kalite parametreleri puan dağılımı

Görüntüler içinde en yüksek 4. ortalama puanı alan görüntü G3 (peyzaj bölüm Arboretumu'ndan) olmuştur. Yine aynı görüntü; doğallıkta ortalama (M:0,98), Manzara güzelliğinde (M:1,14) ve uyum da (M:0,81) puan almıştır (Çizelge 4.23).

Çizelge 4.23. G3'ün görsel peyzaj kalite parametreleri puanları

Parametreler	Örneksayısı (N)	Toplam (S)	Ortalama (M)
Güven	200	166	0,83
Uyum	200	163	0,81
Açıklık	200	111	0,55
Karmaşıklık	200	17	0,08
Gizem	200	68	0,34
Perspektif	200	123	0,61
Çeşitlilik	200	149	0,75
Düzen	200	156	0,78
Manzara güzelli-	200	228	1,14
Doğallık	200	196	0,98

G3 'ün görsel kalite parametreleri puan dağılımı Şekil 4.6.'da grafik olarak verilmiştir.

Şekil 4.6. G3'ün görsel peyzaj kalite parametreleri puan dağılımı

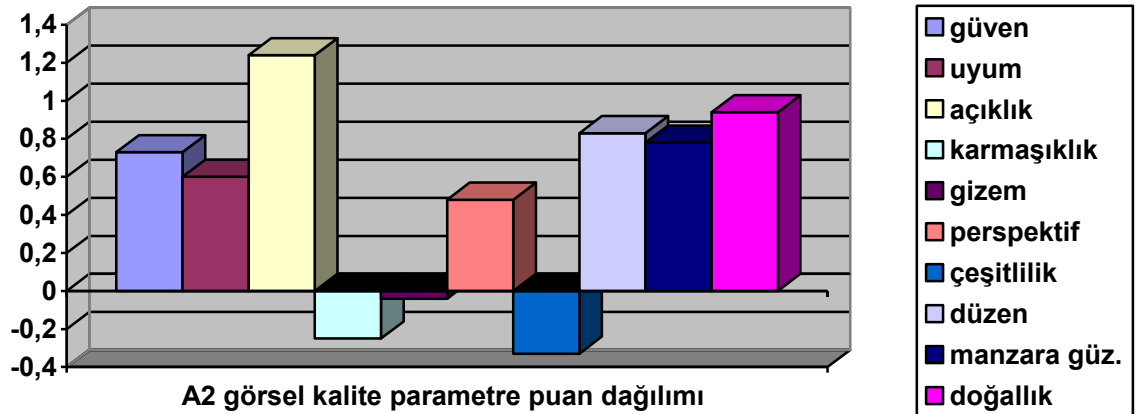
Görüntüler içerisinde 5. en yüksek güven puanı alan görüntü A2 (genel görüntülerden) olmuştur.

Açıklık (M=1,24) parametresinin en yüksek ortalamaya sahip olduğu ve bunu Doğallık (M=0,94) ve Düzen (M=0,83) parametrelerinin izlediği saptanmıştır. En düşük puanları ise sırasıyla çeşitlilik, karmaşıklık ve gizem parametrelerinin aldığı saptanmıştır (Çizelge 4.24).

Çizelge 4.24. A2'nin görsel peyzaj kalite parametreleri puanları

Parametreler	Örnek sayısı	Toplam (S)	Ortalama (M)
Güven	200	145	0,73
Uyum	200	119	0,60
Açıklık	200	248	1,24
Karmaşıklık	200	-49	-0,25
Gizem	200	-7	-0,04
Perspektif	200	96	0,48
Çeşitlilik	200	-65	-0,33
Düzen	200	165	0,83
Manzara güzelli-	200	156	0,78
Doğallık	200	188	0,94

A2'nin görsel peyzaj kalite parametreleri puan dağılımları şekil 4.'de grafik olarak verilmiştir.

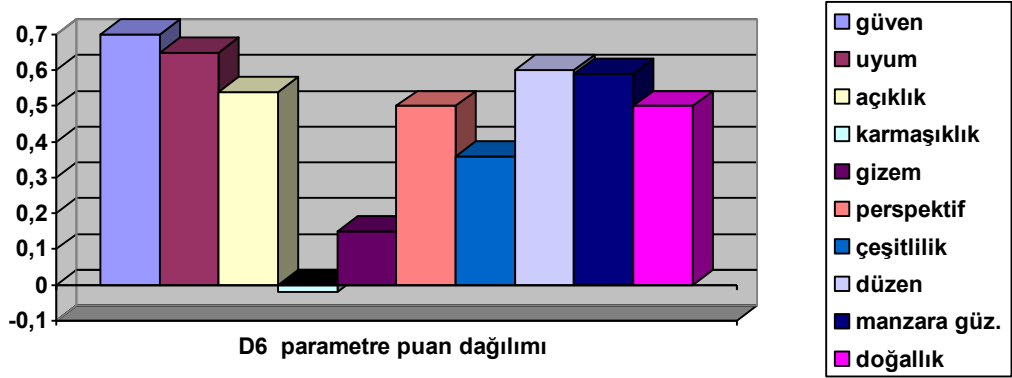
Şekil 4.7. A2'nin görsel peyzaj kalite parametreleri puan dağılımı

Görüntüler içerisinde en yüksek 6. ortalama puanı alan görüntü D6 (Kuğulu park'tan) olmuştur. Güven parametresini sırasıyla, uyum (M=0,65), düzen (M=0,60) ve manzara güzelliği (M=0,50) parametreleri takip etmektedir. En düşük puanı (-0,02) karmaşıklık parametresi almıştır (Çizelge 4.25.).

Çizelge 4.25. D6'nın görsel peyzaj kalite parametreleri puanları

Parametreler	Örneksayısı (N)	Toplam (S)	Ortalama (M)
Güven	200	140	0,70
Uyum	200	129	0,65
Açıklık	200	108	0,54
Karmaşıklık	200	-4	-0,02
Gizem	200	30	0,15
Perspektif	200	99	0,50
Çeşitlilik	200	71	0,36
Düzen	200	120	0,60
Manzara güzelli-	200	117	0,59
Doğallık	200	98	0,50

D6'nın görsel peyzaj kalite parametreleri puan dağılımları Şekil 4.8.'de grafik olarak verilmiştir.

Şekil 4.8. D6'nin görsel peyzaj kalite parametreleri puan dağılımları

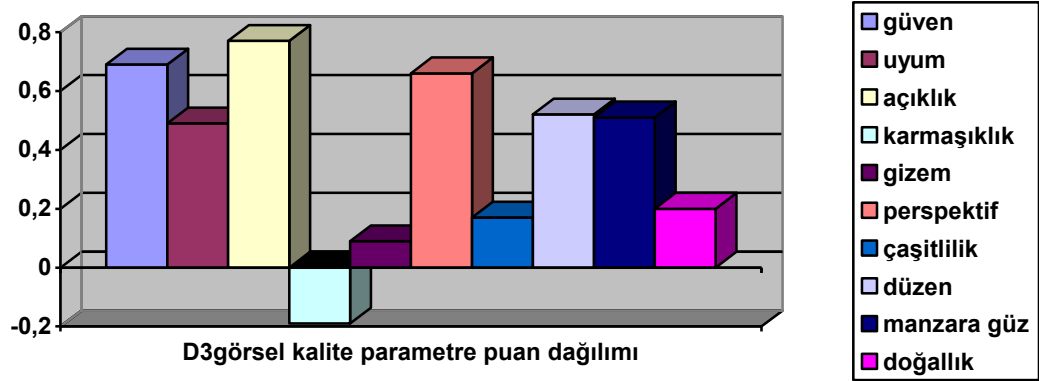
Görüntüler içerisinde en yüksek 7. ortalama puanı alan görüntü D3 (kuğulu park) olmuştur.

Açıklık ($M=0,77$) ve Perspektif ($M=0,66$) parametreleri en yüksek değerleri alırken Karmaşıklık ($M= -0,19$) ve Gizem ($M=0,09$) parametreleri en düşük değerleri almıştır (Çizelge 4.26.).

Çizelge 4.26. D3'ün görsel peyzaj kalite parametre puanları

Parametreler	Örnek sayısı	Toplam (S)	Ortalama (M)
Güven	200	138	0,69
Uyum	200	106	0,49
Açıklık	200	153	0,77
Karmaşıklık	200	-37	-0,19
Gizem	200	18	0,09
Perspektif	200	131	0,66
Çeşitlilik	200	33	0,17
Düzen	200	103	0,52
Manzara güzelli-	200	102	0,51
Doğallık	200	39	0,20

D3'ün görsel peyzaj kalite parametreleri puan dağılım grafiği Şekil 4.9.'da verilmiştir.

Şekil 4.9. D3'ün görsel peyzaj kalite parametreleri puan dağılımı

4.2.3. Güven parametresi puanlarının algıya dayalı parametrelerle (görsel peyzaj kalite parametreleri) ilişkisinin istatistikî değerlendirilmesi

Görsel kalite değerlendirmesinde en yüksek puanı alan manzaralar üzerinde yapılan izlenimde güven hissi puanı yükseldikçe karmaşıklık ve gizem parametrelerinin puanının düştüğü, yine güven parametresinin puanı arttıkça uyum, düzen, manzara güzelliği ve doğallık parametrelerinin de puanlarının arttığı gözlenmiştir.

Görüntülerin güven puanı ile görsel peyzaj kalite parametreleri (doğallık, çeşitlilik, uyum, açıklık, karmaşıklık, gizem, perspektif, düzen ve manzara güzelliği) arasındaki ilişki istatistikî olarak önemli bulunmuştur ($p < 0,05$). Doğallığa ($r=0,70$), uyuma ($r=0,60$), açıklığa ($r=0,54$), perspektife ($r=0,50$), düzene ($r=0,59$), manzara güzelliğine ($r=0,51$) verilen puan arttıkça, güven'e verilen puanında arttığı saptanmıştır. Ancak karmaşıklık ($r=-0,25$), gizem ($r=-0,04$) ve çeşitlilik ($r=-0,33$) ile güven puanı arasında istatistikî olarak önemli negatif bir ilişki saptanmıştır ($p < 0,05$).

Ayrıca en yüksek puan alan görüntülerin görsel kalite parametre puanlarına bakıldığında doğallık, açıklık, uyum, düzen parametreleri en yüksek ortalamalara sahip parametreler olduğu görülmektedir.

5. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışma güven hissinin peyzaj yapısı ile nasıl ilişkilendirilebileceğini ortaya koymak amacıyla, Erzurum kent merkezi ve çevresindeki bazı rekreasyonel alanlar üzerinde yürütülmüştür.

Peyzajla ilgili karakteristikler hakkında dikkate değer araştırmalar yapılmıştır. Bunlardan biri de çoğu çalışmada rastlanan manzaranın algılanan doğallığıdır. Doğal peyzajların stres üzerinde pozitif etkileri mevcuttur. Doğal peyzajların insan yapımı peyzajlardan daha manzaralı olduğu düşünülür ve hatta doğal öğelerin varlığı, doğal olmayan görüntünün algılanan kalitesini artırır, buna rağmen insan yapımı öğelerin varlığı doğal bir görüntünün algılanan kalitesini azaltır. Hatta doğal bir peyzajı insan yapımıymış gibi nitelendirmek, algılanan manzara kalitesinde güçlü bir azalmaya yol açmaktadır (Real *et al.* 2000).

Nitekim çalışma içerisinde yapılan güvenilirlik analizi göstermektedir ki; güven duygusu ile doğallık arasında önemli bir istatistikî ilişki vardır ($r=0,70$, $p<0,05$). Puanlamaya bakıldığında da görüntülerin doğallık puanları ile güven hissi puanları arasında paralellik görülmektedir.

Güven hissi ile uyum arasında da önemli bir pozitif ilişki gözlemlenmiştir. Birbiriyle uyumlu öğelerin bulunduğu karmaşıklıktan uzak alanlar insanlarda güven hissini artırmaktadır. Uyumsuz ve dağınık görüntülü alanlar ise insanda huzursuzluk ve stres yaratmakta ve güven vermemektedir. Bu nedenle güven hissine verilen puan arttıkça uyuma verilen puanda artmıştır. Güven hissi ve uyum arasında önemli bir istatistikî ilişki kaydedilmiştir ($r=0,60$, $p<0,05$).

Açık peyzajlarda genelde insanlar üzerinde etraflarında olanı biteni çok rahat görebildiklerinden, alanın büyük bir kısmını algıladıklarından alana hâkimiyet hissi uyandırmakta bu da insanların kendilerini güvende hissetmelerine neden olmaktadır. Bir alanda

güvenle oturmak isteyen, gezmek isteyen insanlar ya açık mekânları ya da güvenlik sistemleri olan mekânları tercih etmekte karmaşık ve kapalı mekânlardan uzak durmaktadır. Özellikle alana daha önce gitmemiş ilk defa gitmiş insanlar kapalı ve karmaşık mekânlara girmekten çekinmekte onun yerine açık peyzaj mekânlarını tercih etmektedirler.

Analiz çalışmasında da görülmüştür ki en yüksek güven puanı alan A3 (genel görüntü) fotoğrafı açık peyzaja bir örnektir. Açık alanlarda insanlar çevrelerinden emin olmakta gelebilecek tehlikeleri daha iyi gözlemlemekte bu nedenle kendilerini güvende hissetmektedirler. Bu nedenlerden dolayıdır ki yapılan analiz çalışmasında da güven hissi ile açıklık arasında önemli bir istatistikî ilişki tespit edilmiştir ($r=0,54$, $p<0,05$). Puanlamalara da bakıldığında açıklık parametresinin puanı arttıkça güven parametresinin de puanı artmaktadır.

Güven hissi ile düzen arasında da önemli bir istatistikî ilişki vardır. Düzenli alanlarda aynı açık ve uyumlu alanlar gibi insanda bir sistematik duygu oluşturmaktadır. Belirli bir düzende olan alanlar uyumlu bir şekilde belirli bir ahenkle devam etmekte düzen algısı insana güven hissi vermektedir. Güven hissi ve düzen parametreleri arasında paralellik görülmektedir. Düzen parametresinin puanı arttıkça güven hissi parametresinin de puanı artmaktadır.

Yapılan çalışmada güven hissi puanları yüksek olan görüntülerin, karmaşıklık puanları düşük çıkmıştır. Güven hissi puanı arttıkça karmaşıklık puanı düşmektedir. İki parametre arasında negatif bir ilişki gözlemlenmiştir. Yapılan analizde karmaşıklık parametresi sadece gizem ($r=0,04$, $p<0,01$) ve çeşitlilikle ($r=0,33$, $p<0,01$) pozitif bir ilişki, diğer parametrelerle negatif bir ilişki ortaya koymuştur.

Peyzaj tiplerinin güven puanları ile peyzaj özellikleri arasındaki ilişkinin ortaya konması için yapılan analiz çalışması sonucunda açıklık parametresinin güven hissiyle ilişkisinin önemli olduğu açıklık arttıkça güven hissini de arttırdığı nitekim en yüksek puanı alan manzaralar incelendiğinde de gözlemlemek mümkündür.

Perspektif derecesi ile güven hissi puanı arasında çok önemli istatistiki ilişki görülmemekle beraber perspektif parametresi güven hissi parametresine paralel şekilde değişmektedir.

Güvenilirlik analizi değerlendirmesi yapılan görüntüler içerisinde en yüksek puan alan görüntüler sırasıyla A3, A6, A1, G3, A2, D6 ve D3 olmuştur.

Genel görüntü 3 (A3) en yüksek güven puanı alan görüntü olmuştur. Görüntü içerik olarak irdelendiğinde, topografyanın gayet homojen, düz ve açık bir alan olduğu göze çarpmaktadır. Yani alan düzenli, uyumlu ve açık peyzaja örnek bir alandır. Görüntüde karmaşık peyzaj öğelerine rastlanmamakta, alanda geniş çim yüzeyleri, yüksekten dallanan ve belirli mesafelerle kullanılan ağaçlar ve oturma birimleri bulunmakta ve çalı olmaması dikkat çekmektedir. Ayrıca alanın yakınında binalar göze çarpmakta ankete katılan kişiler en yüksek güven puanını bu görüntüye vermişlerdir. Bunda alana bakınca alanın nasıl bir yapısı olduğunu çok rahat anlamanın yanı sıra alana hâkimiyet hissi, gelebilecek tehlikeleri önceden fark etme oranının daha yüksek olması ve yakınlarında kamuya açık binalar bulunmasından dolayı insanlar kendilerini güvende hissetmiş olabilirler.

Yine yurtdışından örnek olarak alınan rekreasyonel alan görüntülerinden A6 en yüksek güven puanı alan ikinci görüntüdür. Görüntünün detaylarına bakıldığında ise; insanları çeken ana unsur geniş bir yürüme yolu ve yüksekten dallanmış kocaman ağaçlardır. Güzel bir alle eşliğinde yürümek ya da yol kenarında oturmak, alanı kısmen görebilmek insanlarda güven duygusu oluşturmuştur. Bu alanda da en yüksek güven puanı almış olan görüntüde olduğu gibi çalı kullanılmamış sadece yüksekten dallanan ağaç türü tercih edilmiş ve çok çeşitlilikten kaçınılmıştır. Alanda çok az sayıda da olsa insan varlığı ankete katılan kişilere buranın ıssız bir yer olmadığı izlenimini vermiş olabilir. İnsanlar daha önce hiç gitmedikleri bir mekâna gittiklerinde insan varlığına ve o mekanı kullanan insanların görüntüsüne dikkat ederek alan hakkında bilgi sahibi olmaya izlenim kazanmaya dikkat ederler. Bu görüntüde de insanların kendi halinde yürüyor olması ve alanın açık peyzaja örnek teşkil etmesinden dolayı insanlarda güven hissi uyandırmak-

tadır. Nitekim bu görüşü İnsanın mekansal davranışları kısmen onun çevrenin yapısı hakkında edindiği imajlara bağlı olduğunu belirten çalışmaları (Lang 1987) desteklemektedir.

İnsanlar bazı mekânları “tehlikeli”, bazı mekânları ise “güvenli” olarak algılamaktadır. Korku, kısmen mekândaki fiziksel elemanlara verilen bir tepkidir (Hutchings 1994).

En yüksek 3. güven hissi puanına sahip görüntü olan yine yurtdışı genel görüntülerinden A1 biraz daha farklı bir yapı sunmaktadır. Görüntüde algılanan güven hissini yüksek olmasının sebepleri arasında bakımlı bir alan olması başta gelmektedir. Görüntünün içeriğinde geniş ve bakımlı çim yüzeyi, yüksekten dallanan ağaçlar yer yer çalılar ve rengârenk çiçeklerle yapılan değişik motifler görülmektedir. Alan çok geniş bir perspektif sunmayarak gizemli bir alan izlenimi vermiş olsa da alanın temiz ve bakımlı olması buranın korunduğu ve güvenli bir yer olduğu izlenimini vermektedir. Nitekim Fuente de Val *et al.* (2006)’e göre; gizem arazi örtüsünün heterojenliği ile ilişkilidir. Gizemli peyzajlar, daha muazzam bir peyzaj gizemi hissi yaratan, çok sayıda parça ve topoğrafik çeşitlilik sunan, oldukça heterojen peyzajlardır. Ayrıca açıklık da arazi örtüsü heterojenliği ile değerlendirilebilir. Açık peyzajlar muazzam bir peyzaj açıklığı hissi yaratan, az sayıda parça sunan, daha az heterojen peyzajlardır. Zengin biçimli peyzajlar, daha büyük peyzaj düzensizliği hissi yaratan, düzensiz hatlı çok sayıda parça sunan, oldukça heterojen peyzajlardır.

Kaplan ve Kaplan (1982)’ye göre; en çok gizem yansıtan manzaralar en çok tercih edilen manzaralardır. Risk ve gizem birbiri ile ilişkilidir ve ikisi de keşfetmeye davetle ilintilidir. Bir peyzajda riskin algılanması kararsızlık (çelişki) ve yakın tehlike ve buluşmaya davet hissi uyandırabilir (Fuente de Val *et al.* 2006).

Peyzaj Mimarlığı Bölüm Arberetumu’ndan G3 görüntüsü en yüksek güven puanı alan görüntüler arasındadır. Görüntüde çevresi ağaç ve çalılarla kaplı yuvarlak bir oturma birimi ve ortasında da bir ağaç görülmektedir. Alanda doğallık ön plandadır ve katılımcılar tarafından en yüksek güven puanı alan görüntülerden biri olmuştur.

Genel görüntü (A2)'de yine topografik yapı olarak engebesiz düz ve açık peyzaja örnek bir alandır. Görüntüde soliter bir ağaç, su yüzeyi, geniş çim yüzey ve yürüme yolları mevcuttur. Ön planda yürüyen insanlar arka planda binalar yer almaktadır. Çalı yine kullanılmamış, sakin ve dingin bir izlenim vermektedir. İnsanları huzursuz edecek öğelerden uzak alanı geniş bir perspektifle görebilme imkânı sunan görüntü analize katılan insanlarda güven hissi uyandırmıştır.

Kuğulu Park'tan alınan görüntülerde en yüksek puanı alan D6 görüntüsü alanın en yoğun kullanılan kısmını teşkil etmektedir. Görüntü içerik olarak irdelendiğinde arka planda yapay bir şelale ve ön planda yarı kapalı oturma birimleri çok bakımlı olmayan bir çim alan görülmektedir. Renkli bir peyzaja sahip olmayıp çok fazla bitki görülmemektedir. Bu bitkiler yeni dikilmiş olmasından dolayı habitüsü küçük ve henüz görüntüyü kapatacak seviyeye ulaşmamışlardır. Bu nedenle alanda geniş bir perspektif vardır. Bu da insanlara çevrelerini rahatlıkla gözlemleyebilme imkânı sunmakta ve çevrelerinde olup biteni görebilecek konumda olan insanlar buldukları ortamı daha güvenli görebildikleri sonucu çıkarılabilir.

Güven hissinde yüksek puan alan görüntülerden biri de yine Kuğulu park D3 görüntüsü olmuştur. Görüntü incelendiği alanı en iyi temsil edebilecek görüntülerden biri olduğu görülmektedir. Alan topoğrafik yapı olarak aslında iki kısma bölünmüş gibi üst kısım düz bir topografyaya sahip yürüme yolları ve amfi tiyatro mevcuttur. Daha sonra derin bir şev gelmektedir. Alt kısım bağlantı uzun bir merdivenle sağlanmıştır. Alt kısım yine düz ve engebesiz bir alandır. Nitekim görüntüde de alan genel olarak algılanmaktadır. Fotoğrafın çekildiği yer alanı tam olarak algılamaya yardımcı olduğundan ve alanın sade yapısından dolayı yüksek güven hissi puanı almış olabilir.

Örneklerden sonra görüntülerden de anlaşılmaktadır ki; insanlar karmaşık alanları güvenli bulmamaktadır.

İnsanlar genelde yüksekten dallanan, topoğrafik yapısı düz, çalılık olmayan ya da az miktarda çalı bulunan alanı algılamayı zorlaştırmayan, tehlikeyi önceden görebilecekleri sürprizsiz mekânları daha güvenli bulmaktadırlar.

Çeçenistan Parkı, 100. Yıl Parkı ve Tavşanlı Park fotoğraflarının yüksek güven puanı alamayışlarının altında belki de bu sebep yatmaktadır. Bu alanlar bitkisel tasarım olarak karmaşık bir yapıya sahiptir. Çalılar yoğun olarak kullanılmıştır. Aslında son zamanlarda çalılar azaltılmaya çalışılsa da, insanlar buraları güvenli hissettikleri alanlar içerisine dâhil etmemişlerdir. Kentin genel iklim ve bitki örtüsü yapısı dikkate alındığında ise çok fazla tür yetişmemekte ve bitkiler soğuktan kendilerini çok fazla geliştirememektedir. Yüksek boy yapabilecek ağaçlar kentte sert iklim yapısından dolayı fazla boylanmamakta, iklim şartlarına göre şekil almaktadırlar.

Kentte kış aylarının uzun geçmesinden dolayı parkların kullanım süreleri kısa olup, genellikle yaz aylarında yoğun talep gören parklar çok bakımlı değildir. Parklar daha çok çay bahçesi şeklinde kullanılmaktadır. Ama kente örnek teşkil edecek bir alan olan Ata botanik bahçesi yapımı 2006 yılında başlanmış ve halen devam etmektedir. Bahçenin yapımıyla birlikte kentte parkların önemi anlaşılmış burayı ziyarete gelen ve halkın yoğun talebini gören yerel yönetimlerden sorumlu kişiler parklarda iyileştirmeye gitmiş hatta kentin genel yapısında da değişiklikler yapılmaya çalışılmıştır.

Bitkisel tasarım kriterlerinde bitkilendirilecek alanın nasıl bir konumda olduğu bitkilendirmede önemli bir faktördür. Eğer bitkilendirilecek alan yoğun kullanılan bir alan ise bitkilendirme çalışmalarında kullanıcıların güvenliğinin ve rahatlığının da sağlanması dikkate alınmalıdır. Çeşitli araştırmalara göre yeşil alanlardaki bitkilerin yollara göre ve gelişmeleri sonucunda ortaya rahatsız edici etkiler çıkmaktadır. Çevreyi rahat algılamadığı için, görülmeyen sürprizlerle karşılaşma korkusu, tehdit ediliyor olma duygusu, özellikle yeşil alanların تنها olduğu günlerde ya da günün bazı saatlerinde ziyaretçileri rahatsız etmektedir.

Yaptığımız anket çalışmasında da görüldüğü gibi katılımcıların en yüksek güven puanı verdiği alanlar genelde yüksekte dallanan ağaçların bulunduğu, sürprizli köşelerin olmadığı, engebesiz, mekanı geniş perspektifle görebilecek açıklıkta alanlardır.

Park ziyaretçileri parkta kendilerini güven içinde hissetmek isterler. Yollar boyunca ağaçlardan ve çalılardan oluşan saklanma, gizlenme olanaklarının bulunması çevreyi rahat görememe halinde insanlar kendilerini baskı altında hissetmektedirler. Ancak görüş açıklığının geniş olması, ağaçlar arasındaki mesafenin yeterli olması, alle'lerin yüksekte dallanması korku etkisini azaltır.

Oyun ve dinlenme alanlarının bitkilendirilmesinde de ziyaretçilerin güvenliği dikkate alınmalı, bu alanların dışarıdan kontrolü için bitkilendirmenin nispeten boşluklu yapılması alanın daha ferah görünmesini sağladığı gibi insanlarında kendilerini güvende hissetmelerine yardımcı olur.

Genel peyzaj algıları ve tercihlerinde kökten bir değişim, geleneksel peyzaj yönetim yetkilerini aşar, daha çok çevresel değerlerle ilgili genel, kesin sosyo-politik söylemlere dayanır (Daniel 2001).

Güvenlik algısı da kişiden kişiye göre yaşanan çevreye, kültür seviyesine, ekonomik konuma, sosyal konuma göre değişmekle birlikte bu çalışmada genel güvenilirlik algısının ortaya konması hedeflenmiştir.

Erzurum kenti ise içinde bölge müdürlüklerini, askeri kurum ve kuruluşları barındıran, yoğun bir sosyal doku oluşturan üniversite yerleşkesinin yer aldığı bir kent merkezidir. Köyden kente göçle hızla artan bir kent nüfusu söz konusu olup, genç nüfusun oranı yüksektir. Ayrıca kent uzun ve ağır kış şartlarının yaşandığı bir iklim yapısına sahiptir.

Ayrıca kentin iklim yapısı nedeniyle bitki örtüsü zayıftır ve vejetasyon süresi oldukça kısadır. İnsanlar ağaçlık alan bulmakta güçlük çektiğinden rekreasyonel alanların değeri bir kat daha artmakta ve insanlar kendilerini yoğun yeşilliğin bulunduğu mekânlara at-

maktadır. Kentte suç olgusu da diğer illere göre fazla olmadığından dolayı bitkisel tasarıma güvenlik açısından çokta önem verilmemiştir. Fakat giderek suça eğilimin arttığı bir toplum olarak her türlü tasarımda güvenlik ve güvenilirlik konusuna daha fazla önem gösterilmeli, tasarımcıların geleceği de düşünerek tasarımlarına yön vermeleri gerekmektedir.

Sonuç olarak açık- yeşil alanlarda bitkisel tasarım yönünden güven önemli bir parametreye haline gelmiştir. Geleceğe yönelik yapılan tüm açık-yeşil alan planlama ve tasarımlarda güvenli mekânlar oluşturulması bir zorunluluk haline gelmiştir. Kentsel mekânlardaki mevcut açık-yeşil alanların güven açısından yeniden gözden geçirilmesi ve ıslah edilmesi gerekmektedir. Açık- yeşil alanlarda insanların rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılarken çevreden gelebilecek tehlikeleri görebilmeleri alanda yüksekten taçlanan ağaçların kullanılması ve çok fazla sürprizli mekânların olmadığı alanlar, uyumlu, açık, düzenli ve geniş perspektif sunan alanlar, insanlara hem ferahlık hem de güven vermekte ve de insanlar tarafından daha çok tercih edilmektedir

KAYNAKLAR

- Acar, C., Kurdoğlu B.C., 2005. Kaçkar Dağları Milli Parkında Görsel Kalite Değerlendirmesi. Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu, 219-226, S.D.Ü, Isparta
- Akdoğan, G., 1987. Doğa Düzenleme Ders Notları , Yıldız Üniversitesi F.B.E., Peyzaj Planlama Yüksek Lisans, İstanbul
- Aksoy, Y., 2001. İstanbul Kenti Yeşil Alan Durumunun İrdelenmesi, Doktora Tezi, İtü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Akten, M., 2003. Isparta İlindeki Bazı Rekreasyon Alanlarının Mevcut Potansiyellerinin Belirlenmesi1, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi Seri: A, Sayı: 2, Issn: 1302-7085, Sayfa: 115-132, Isparta
- Albayrak, S., 2000. Gülhane ,Yıldız, Ve Emirgan Parklarının Kent Parkı İşlevi Açısından İrdelenmesi , Yüksek Lisans Tezi , İtü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Apak, S., 1998. Toplu Konut Alanlarında Güvenli Çevrelerin Oluşturulmasında Kullanılabilecek Kavramsal Bir Model, Doktora Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul
- Arriaza, M., Canas-Ortega, J.F., Canas-Madueno, J.A., Ruiz-Aviles, P., 2004. Assessing The Visual Quality Of Rural Landscapes. Lanscape And Urban Planning, 69, 115-125.
- Atabay, S., 1988. Yeşil Alan Planlaması Ve Peyzaj Tasarım İlkeleri İlişkisi, Yıldız Üniversitesi Şehir Ve Bölge Planlama Yayını
- Ayaşlıgil, T., 1993. Kent Gelişimi Sürecinde Açık Ve Yeşil Mekan Gereksiniminin Çanakkale Örneğinde İrdelenmesi, Doktora Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Aydınlı, S., 1986. Mekânsal Değerlendirmede Algısal Yargılara Dayalı Bir Model, Doktora Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Civan , N ., 2003. Kent Parkları Planlamasında Coğrafı Bilgi Sistemlerinin Kullanılması, Ortaköy Vadisi Örneği. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Clay, G.R., Daniel T.C., 2000. Scenic Landscape Assesment: The Effects Of Land Management Jurisdiction On Public Perception Of Scenic Beauty. Landscape And Urban Planning, 49, 1-13.
- Colquhoun, I., 2004. Design Out Crime, Architectural Pres, Oxford, Uk
- Crowe, T. D., 2000. Crime Prevention Through Environmental Design, National Crime Prevention Institute, London
- Çakıcı, I., 2007. Peyzaj Planlama Çalışmalarında Görsel Peyzaj Değerlendirmesine Yönelik Bir Yöntem Araştırması , Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Çerçi, S., 1997. Konut Yakın Çevresinin Kullanıcı Bilişsel Duygusal Ve Davranışsal Parametrelere Bağlı Olarak Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Çulcuoglu, G., Oğuz, D., 2000. Peyzaj Tasarımlarının Değerlendirilmesinde Kullanılabilecek Kalite Kriterleri. Peyzaj Mimarları Kongresi

- Daniel, T.C., 2001. Whither Scenic Beauty? Visual Landscape Quality Assessment In The 21st Century . Landscape And Urban Planning, Volume 54, Issues 1-4, 267-281.
- Dil , M., 2004. İstanbul'un Yeşil Alan Sisteminin Planlama Kriterleri Açısından İrdelenmesi , Yüksek Lisans Tezi , İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Dönmezler, S., 1994. Kriminoloji, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul
- Dedeoğlu, İ.,2006"Kentsel Yeşil Alanların Gece Kullanımında Aydınlatmanın Önemi Ve Yöntemi :Gülhane Parkı Örneği" Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Dönmezler, S., 1997. Nazari Ve Tatbiki Ceza Hukuku, Cilt 1, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul
- Durmuş, S. 1997. Açık Ve Yeşil Alanların Kullanım Özellikleri (Ankara Metropolü Çankaya İlçesi Örneği). Türkiye Ve Ortadoğu Amme 2 Dairesi Enstitüsü Kamu Yönetimi Lisansüstü Uzmanlık Tezi. Ankara
- Ergun, N. Ve Yirmibeşoğlu, F., 2005. İstanbul'da 2000-2004 Yılları Arasında Suçun Mekansal Dağılımı, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 29. Kolokyumu, İ.T.Ü., İstanbul, 7-9 Kasım, S. 295-308
- Etli, B. 2002. Edirne İli Merkez İlçe Yeşil Alan Sisteminin Peyzaj Mimarlığı İlkeleri Yönünden İrdelenmesi, Trakya Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Dergisi, B Serisi, Cilt 3, No 1, 47-59, 2002.
- Eymirli, S., 1994. Erzurum Kenti Açık Ve Yeşil Alanlarının Saptanması Ve Kent İçi Açık- Yeşil Alan İlişkileri Yönünden Araştırılması, Çukurova Üniversitesi ,Fen Bilimleri Enstitüsü , Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Adana
- Fuante De Val, G., Atauri A.J., Lucio J.V., 2006. Relationship Between Landscape Visual Attributes And Spatial Pattern Indices: A Test Study In Mediterranean Climate Landscapes. Landscape And Planning, Volume 77, Issue 4, 393-407.
- Garvın , A. ; Berens , G., 1997. Urban Parks And Open Space. Washington, D.C. U1, Urban Land Institute, Washington
- Güçlü, K., 1988. Erzurum Kentinin Yeşil Alanlarında Planlama Ve Uygulama Sorunları. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi Yayın No:22 (1), Erzurum
- Gül, A. ve Küçük, V. 2001. Kentsel Açık-Yeşil Alanlar Ve Isparta Kenti Örneğinde İrdelenmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi, Seri : A, Sayı:2, Yıl:2001,Sayfa: 27-48.
- Gür, Ş., 1996. Mekanın Örgütlenmesi, Gür Yayıncılık, Trabzon
- Hillier, B., 1999. The Common Language Of Space: A Way of Looking At The Social, Economic And Environmental Functioning Of Cities On A Common Basis, University College London,
- Hunter, A., 1978. Symbols Of Incivility. Paper Presented At The Annual Meeting Of The American Society Of Criminology. Dallas. Texas
- Hutchings, C., 1994. Creating Fear By Design, Geographical Magazine, V. 66, N.8p32
- Kaplan, R., Talbot J.F., 1988. Ethnicity And Preference For Natural Settings: A Review And Recent Findings. Landscape And Urban Planning, Volume 15, Issues 1-2, 107-117.
- Kaplan, S., 1973. Cognitive Maps, Human Needs And The Designed Environment, Environmental Design Research, Vol 1, Ed. W. Presier, Dowden Hutchinson And Ross Inc., S. 275—283

- Kaplan, A. ve Küçükerbaş, E., 2000. Kentsel Tasarımda Peyzaj Mimarlığının Yeri ve Kentsel Peyzaj Tasarımı, Peyzaj Mimarlığı Kongresi, 50-55, Ankara
- Kaptanoğlu, A. Y. Ç., 2006. Peyzaj Değerlendirmesinde Görsel Canlandırma Tekniklerinin Kullanıcı Tercihine Etkileri. Basılmamış Doktora Tezi, İ.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Kaya, G., 2006. Rekreasyon Planlama İlkeleri Ders Notları, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Bartın Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Bartın
- Kaya, B., 2007. Mekanın Görülebilirlik Özellikleri İle Güvenlik Hissi Arasındaki İlişkinin Araştırılması, Maçka Demokrasi Parkı Örneği , Y.Lisans Tezi , İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul
- Keleş, R., Hamamcı, C . 1993. Çevrebilim, Simge Kitabevi, 1. Baskı, Ankara
- Kıroğlu, E., 2007. Erzurum Kenti Ve Yakın Çevresindeki Bazı Rekreasyon Alanlarının Görsel Peyzaj Kalitesi Yönünden Değerlendirilmesi , Yüksek Lisans Tezi , Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü , Erzurum
- Lang, J., 1987. Creating Architectural Theory, Van Nostrand Reinhold Co., Newyork
- Lang, J., 1994. Urban Design – The American Experience, Van Nostrand Reinhold, New York
- Listerborn, C., 1999. Women's Fear And Space Configurations, Space Syntax Second International Symposium, Brezilya
- Lynch, K., 1960. The Image Of The City, Press, The Mit Press, Cambridge
- Lynch, K., 1980. Notes On City Satisfaction, City Sense And City Design, Ed. T. Bannerjee, M. Southworth
- Müderrişoğlu H., Uzun S., 2004. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Orman Fakültesi Öğrencilerinin Rekreasyonel Eğilimleri, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri: A, Sayı: 2, Issn: 1302-7085, Sayfa:108-121, Isparta
- Moyer , L. J. , 1992. The Lanscape Lighting Book, J. Wiley, New York
- Nubani, L., Wineman, J., 2005. The Role Of Space Syntax İn Identifiying The Relationship Between Space And Crime, 5th Space Syntax Sempozyumu, 13-17 June, Delft, Holland
- Onat, F., 1990. Yeşil Alan Kullanıcılarının Memnuniyetlerinin Degerlendirilmesi Besiktas İlçe Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Önder, S., 1997. Konya Kenti Açık Ve Yeşil Alan Siteminin Saptanması Üzerinde Bir Araştırma, A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Doktora Tezi , Ankara
- Özgüç, İ.M., 1999. Tem Hadımköy-Kınalı Arası Peyzaj Planlaması Üzerinde Görsel Araştırmalar. Basılmamış Doktora Tezi, İ.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Öztan, Y., Ve Memlük, Y., 1980. Bursa Şehri Ve Çevresi İçin Rekreasyon Sisteminin Saptanması Üzerinde Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi , Doktora Tez Özetleri, Ayrı Basım, Ankara
- Öztan, Y., 1972. Kentsel Yerleşme Sahalarımızda Peyzaj Planlama Sorunlarımız, Türkiye Peyzaj Mimarisi Yayınları No:11, Peyzaj Mimarlığı Dergisi
- R. Keleş, “İnsan Çevre Toplum”, İmge Kitabevi Yayınları, 1992.
- Ş. Şahin, M. Barış., Kentsel Doku İçerisinde Açık Ve Yeşil Alan Standartlarını Belirleyen Etmenler, Peyzaj Mimarlığı Dergisi, S.10, İstanbul, 1998.

- Tanrıverdi, F., 1973. Erzurum Şehrinin Gelişmesinde Peyzaj Mimarisi Bakımından Göz Önüne Alınması Lazım Gelen Temel Problemler. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No.74, Erzurum
- Taylor, R. B. 1987. Toward An Environmental Psychology Of Disorder, Handbook Of Environmental Psychology (Pp.951-986), New York
- Taylor, R. B. 1988. Human Territorial Functioning , Cambridge, Cambridge University Press, Uk
- Taylor, J. G., Zube, E. H., & Sell, J. L. 1987. Landscape Assessment And Perception Research Methods. In R. W. Marans, W. Michelson & R. B.Bechtel (Eds.), Methods İn Environmental And Behavioral Research, 361- 393. Van Nostrand, New York
- Tufanoğlu, E., 1998. Şişli İlesinde Mevcut Yeşil Dokunun İrdelenmesi Ve Yeşil Alan Planlamsına Yönelik Öneriler , İstanbul Teknik Üniversitesi,Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi , İstanbul
- Tüfekçiöğlü, H., 2008. Tarihsel Çevrede Görsel Peyzaj Kalite Değerlendirmesi İstanbul Yedikule Örneği, İstanbul Teknik Üniversitesi,Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi , İstanbul
- Tveit, M., Ode, A., Fry, G. 2006. Key Concepts İn A Frame For Analysing Visual Landscape Character, Landscape Research, 31, 229-255.
- Uzun, G., 1993. Kentsel Rekreasyon Alan Planlaması, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Kitabı, No 48, Adana
- Val, G.F., Aauri, A.J., Lucio, Jose, 2006. Relationship Between Landscape Visual Attributes And Spatial Pattern Indices: A Test Study İn Mediterranean-Climate Landscapes, Landscape And Urban Planning, 77, 393-407.
- Wilson, I. Q., & Kelling, G., 1982. Broken Windows, Atlantic Monthly, 211, 29-38.
- Yıldızcı, A., C., 1982. Kentsel Yeşil Alan Planlaması Ve İstanbul Örneği, Doçentlik Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Yıldızcı, A.C., 1991. Türkiye’de İmar Planları Yapımı Ve Uygulamasında Yeşil Alan Sorunları, ‘ ‘ 2000’ Li Yıllar İçin Ankara Kentinin Açık Ve Yeşil Alan Sistemi Ne Olmalıdır ? ‘ ‘ Peyzaj Mimarlığı Dergisi, 91/2, S: 26–28, Ankara
- Yıldızcı, A.C., 2001. Peyzaj Planlaması Ders Notları, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul
- Yıldızcı, A., C., 2001. Kentsel Yeşil Alan Planlaması Ders Notları, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul
- Zengin, M., 2001. Yeniden Yapılanma Süreci İçerisinde Erzincan Kentinin Açık-Yeşil Alanları, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış), 140, Erzurum
- Zeren, N., 2003. Sit Koruma Ders Notları, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Şehir Ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul
- Zube, E.H., 1974. Cross-Disciplinary And Inter Mode Agreement On The Description And Evaluation Of Landscape Resources, Environmental Behavior, 6, 69-89
- Zube, E. H. 1986. Landscape Values: History, Concepts, And Applications. In R. C. Sardon, J. F. Palmer & J. P. Felleman (Eds.), Foundations For Visual Project Analysis (Pp. 1-19).Wiley, New York
- <http://peyzaj-mimarligi.blogspot.com>
- <http://www.bahcesel.com>
- <http://www.belgeler.com>

ÖZGEÇMİŞ

Halime Gamsız Özdemir 1985 yılında Artvin/ Yusufeli'nde doğdu. Ortaokul ve lise eğitimini Erzurum Nene Hatun Kız Lisesinde tamamladı. 2004 yılında girdiği Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nden 2008 yılında mezun oldu. 2008 yılında Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Yüksek lisans programına başladı.